

“చెప్పుంటే ఏమిటమ్మా? పద... కాస్త యెంగిలి పడదువుగాని; నువ్వు భోంచేస్తేనే నేనూ భోజనం చేసేది!”

సుశీల నిర్జీవంగా లేచింది, చీర చెంగుతో కళ్ళను ఒత్తుకుంటూ ముందుకు నడిచింది. వెంకట్రామయ్య బాధగా ఓ నిట్టూర్పు విడిచి, మేనకోడల్ని అనుసరించాడు.

*

*

*

సుశీల తండ్రి చనిపోయి, రెండేళ్ళు కావస్తోంది అప్పట్నుంచీ సుశీల, ఆమె తల్లి వరలక్ష్మి, వెంకట్రామ దగ్గరే వుంటున్నారు. క్రితం సంవత్సరమే సుశీల సు ఫైనల్ ప్యాసయ్యింది. కూతురు స్కూలుఫైనల్ పాసనందుకు, యెంతగానో మురిసిపోయింది వరలక్ష్మి. క్షణంలో ఆమె అంతరింగం ఆవేదనతో నిండిపోయి పరలోకంలో వున్న తన భర్త ఆమె స్మృతిపథంలో లాడు. ఆయనే సజీవంగా వుంటే, కూతురు స్కూలుఫైనల్ ప్యాసయినందుకు యెంతగా ఆనందించేవారో! అంటూ తలపోసింది

“సుశీలా! నువ్వు స్కూలుఫైనల్ ప్యాసయ్యావు. యింతవరకూ బాగానే వుందమ్మా! ఇప్పుడు నీ అభిప్రాయం యేమిటో చెప్పు. పై చదువు చదవాలన్న సంకల్పం వుందా?” ప్రశ్నించాడు వెంకట్రామయ్య.

సుశీల, వెంటనే జవాబు చెప్పలేదు. ఆమెకు ఇంకా చదవాలన్న అభిప్రాయమే వుంది. వూరికనే యింట్లో కూచునే బదులు, ఆ సమయాన్ని సద్వినియోగం చేయాలి

లన్న అభిలాష వుంది. అయితే తన అభిమతాన్ని మామయ్యతో వెల్లడిచేసేందుకు కాస్తంత జాకింది. అందుకే, తల్లికేసి చూసింది. వెంకట్రామయ్య యిది కనిపెట్టేశాడు.

“మీ అమ్మవేపు చూసావెందుకే! చెప్పదల్చుకొన్నదేమిటో, నాతో చెప్పరాదూ?” నవ్వుతూ అన్నాడు.

“అదేం చెపుతుందిలే అన్నయ్యా! మీ బావగారు యాక, మమ్మల్ని ఆదుకున్నావు. అమ్మాయి చదువుకి తరాయం కలుగకుండా ప్రయత్నించావు. నీ ప్రయత్నమూ అంటూ, అది స్కూలుఫైనల్ ప్యాసయ్యింది. ఇరకూ చాలును ఇంక దానికి పై చదువులు ఎందుకు...” సుశీల చెప్పడానికి అవకాశం యివ్వకుండా, దిప్పింది వరలక్ష్మి.

“అనేమిటమ్మా అలా చెప్తావు? నేను నీ అన్నమ్మను. ఒకే రక్తం మనలో ప్రవహిస్తోంది. నేను నిన్ను ఆదుకోపోతే, యింకవరు ఆదుకొంటారు చెప్పు? అది నా క రత్నం. ఆ విషయాన్ని మరి గుర్తు చెయ్యకు. ఇకపోతే, సుశీల చదువు విషయం అంటావా—దానికి చదవాలన్న ప్రబలాటం వుంటే, చదివించాలనే వుంది నాకు. నాకు మాత్రం యింకవరున్నారా? ఒక్కగానొక్క కొడుకేగా! వున్నా బట్టంతా ఏం చేసుకోను? ఈ విధంగానైనా ప్రయోగపడనీ!”

“పైచదువు చదివిమాత్రం ఏం చేస్తుంది అన్నయ్యా? ఉద్యోగం చేస్తుందా; ఊళ్లొతుందా?”

“అక్కడే పొరబడుతున్నావు చెల్లమ్మా! చదువు కోవడమన్నది, కేవలం ఉద్యోగం చేయడానికే కాదు విజ్ఞాన సముపార్జనకి...”

“సరే! నాకందుకూ మధ్య అమ్మాయ్, నీ అప్రాయం చెప్పే!” కూతురుకేసి తిరిగి అంది వరలక్ష్మి.

“చదవాలనే వుందమ్మా!” వుత్సాహంగా బిచ్చింది సుశీల.

వెంకట్రామయ్య ముసిముసి నవ్వు నవ్వేడు.

“నేను చెప్పానుగా! దానికి ఆ అభిలాష వుంది”

“అయితే, యింక నేనెందుకు అవరోధపూర్వకము క్తసరిగ అంది వరలక్ష్మి.

సుశీల మొహం వికసించింది. తన ఆనుగుణంగా నిర్ణయం జరిగినందుకు ముసిముసిపో కళ్ళలో ఆనందపు జ్యోతులు వెలిగాయి.

నాకరు వీరన్న చరచరావచ్చి ‘సుశీలమ్మగారూ తమరికోసం యెవరో వచ్చినారమ్మా!’ అన్నాడు.

“ఎవర్రా?” ప్రశ్నించాడు వెంకట్రామయ్య.

“ఎవరో అమ్మాయిగోరండి! అప్పుడప్పుడూ నానింటికి వత్తువుంటారు లెండి...”

“నా స్నేహితురాలు ‘పద్మ’ అయ్యుంటుంది మావయ్యా! ఇప్పుడే నస్తానుండండి” అంటూ వెళ్ళిపోయింది సుశీల.

“మ ర్చేపోయాను సుశీలా, కుణం ఆగు. ఇదిగో ను గూర్చి ఫెనలు వ్యాసమునందుకు యీ రిప్యూచాచి

బహుమతి జేబునుండి ఓ కొత్త వాచీని తీసి అందించాడు వెంకట్రామయ్య.

సుశీల ఆనందంగా, అపరిమితం. ఊయలలూగే ఉల్లాసంతో ఆ వాచీని వెంటనే చేతికి తగిలించుకొంది.

“నువ్వు యెంత మంచివాడివి మావయ్యా!” నూ చకచకా అక్కణ్ణించి నిష్క్రమించింది. వీరన్న దా అక్కణ్ణించి జారుకున్నాడు.

కూతురు వాచీని తగిలించుకుని అరుభవించిన ఆనంద కళ్ళారా కనిపెట్టిన వరలక్ష్మి మురిసిపోయింది. వాచీ అ, ఓ సారి కూతురు అనడం యిప్పుడు ఆమెకు రంది.

అందుకు అన్నయ్యా, యిప్పుడు దానికి ఆ వాచీ” దావాతో అనాలికాబట్టి.

వెంకట్రామయ్య, చిన్నగా నవ్వేడు. ‘మంచిదానివే! ఇప్పుడు కాకపోతే యింకెప్పుడు సరదా తీరేది? అయినా, నేనునూత్రం యింక మొవరికి పెట్టాలి? అసలు నీతో ఓ విషయం చెప్పాలి. ఇ-ఈసేపూ సుశీల వూదని చెప్పలేదు గాని, నా మనోవాంఛ ఏమిటో తెలుసుగా?”

“ఏమిటి అన్నయ్యా?”

“సుశీలను మా యింటి కోడలుగా చేసుకోవాలని వుందమ్మా! అందుకే దానికి పై చదువులు చెప్పించాలన్న ఆసక్తి నాలో మొలకెత్తింది.”

వరలక్ష్మి కుణంసేపు నిరుత్తుర అయ్యింది. ఆమె! ఆశ్చర్యంతో పాటు ఆనందంకూడా కలిగింది. తన కూతురి! అంత అదృష్టం పడుతుందని, ఆమె కలలోకూడా వూహించ లేదు తను వూహించని విషయం, అన్నయ్య నోటవిన్నది. గాబట్టి, ఆశ్చర్యపోయింది

చెల్లెలి మానానికి అర్థం తెలుసుకో లేకపోయాడు వెంకట్రామయ్య.

“ఏవిటాలో చిస్తున్నావు చెల్లమ్మా?” ప్రశ్నించాడు
“ఆలోచన కాదన్నయ్యా! సుశీల అదృష్టం పండినది, దుకు ఆనందిస్తున్నాను. ఎప్పుడన్నా అనుకున్నామా, నేను రెండు కుటుంబాలకూ వియ్యం ఏర్పడుతుందని.”

ఈ మాట వెంకట్రామయ్య అంతరంగంలో శూలపు పోటులా గుచ్చుకొంది. అయితే నెల దాంట్లో అబద్ధం లేదనిపించింది. అప్పుడే మరలా వుండేవి.

“అది నిజం చెల్లమ్మా! భావ ప్రాయా విషయం గురించి ఆలోచనే లేకపో బకవిధమైన అంతస్తు ఒకటి అగాధంలా ముగి ఆయన చనిపోయాక, మీ అసహాయత నన్ను జేసింది. నాలో ఆక్రమించుకొన్న ఆధిక్యత క్రమంగా పోయింది. సుశీలను నా కోడలుగా చేసుకోవాలనే ఉద్దేశం, చాలా రోజుల్నించి నాలో మొలకెత్తింది, సరాయి పిల్ల కోడలుగా వచ్చి, మమ్మల్ని వృద్ధులను

దేవిటి... అనిపించింది. భారీ కట్నాలు పొందాలన్న కాంక్ష
మొదట్లో వున్నా, యిప్పుడు ఆ భావన అంతమయింది. నా
అన్న విశ్వర్యం చాలదా, అనిపించింది. అందుకే యీ
నిర్ణయానికి వచ్చాను.”

“ని సహృదయతకు యిదో తార్కాణమన్నయ్యా.
కాని, యీ నిర్ణయానికి వచ్చేముందు, రాజుతో ఓ సారి
సంప్రదించడం మంచిదేమో! వాడి అభిప్రాయం కూడా
తెలుసుకోవడం చాలా అవసరం.” అని వరలక్ష్మి అంటూ
ప్రండగా ఆమెకు తగ్గుతెర వచ్చింది. క్షణంసేపు ఆ దగ్గుతో
చుకుపోయింది.

“దేవిటి చెల్లెమ్మా, దగ్గు వుదృతంగా వుండే!
తీసుకువస్తానుండు...” కాస్తంత గాభరాపడు
డు వెంకట్రామయ్య.

తండానికి డాక్టరు యెందుకులే అన్నయ్యా!
పండేమో, దగ్గు వుదృతమయ్యింది. నువ్వు
కు” పొడిగా నవ్వుతూ అంది వరలక్ష్మి.

“నే, నీ దంతా చాదస్తం. చెప్పిన మాట
వపోయాక మరీ దిగులుతో కృంగిపోతున్నావు.
నాకేం నచ్చలేదుసుమా. నువ్వు ఏం చెప్పినా, ఈ
నేను వినేదిలేదు. శేపు డాక్టర్ని తీసుకొస్తాను.”

“వద్దని చెపుతున్నాకదన్నయ్యా! నాకు
బాధాకరంగా వున్నా నేనే చెప్తాను” అంది.

“అదే తగుతుందిలేవే! ఈ మాత్రందానికి డాక్టరేం దుకా?” అనేసింది చాలా తేలిగ్గా.

సుశీల అప్పటికి మరేయీ మాట్లాడలేకపోయింది.

మరుచటిరోజు ఆర్థ శాస్త్రవేద, వరలక్ష్మికి విపరీతమైన దగ్గుతెర వచ్చింది. ఆ దగ్గు పుధృలానికి తట్టుకోలేకపోయింది. గుండెల్లో పోటు ప్రారంభమయింది బాధతో చుట్టుకుపోయింది. కూతుర్ని కేక వెయ్యాలని ప్రయత్నించింది. కాని మాట పెగలేదు. ఆ బాధతో అసహాయస్థితిలో ప్రాణాలు విడిచేసింది. చివరిసారి ఆమె దగ్గు శబ్దానికి సుశీలకు మెలుకువ వచ్చింది. తల్లిని సమీపించేసరికే అంతా ముగిసింది. సుశీల మాన్పడిపోయింది. బావుగుమంటూ తల్లి బాధ దేహంమీద పడి యేడవసాగింది. ఆమె ఆర్తనాదం వెంకట్రామయ్య ఆత్మతగా వచ్చాడు. ఇంకేముంది? అంత హఠాత్తుగా పోయినందుకు కుమలిపోయాడు. మాటలు నమ్మి, డాక్టర్ని తీసుకురాకుండా తను ఉండి మరీ బాధపడ్డాడు.

*

*

*

ఆరోజునుండి సుశీల మనసు వికలమయింది. ఈ ప్రపంచంలో ఆమెకి యేమీ సంబంధంలేనట్లుగా ప్రవర్తింప సాగింది ఈ విశాల హృదయంలో ‘నా’ అనేవాల్సేవరూ లేకపోయాక యింక జీవించి ప్రయోజన మేముందన్న వైరాగ్య భావానికి, ఆమె హృదయంలో ఓ చోట చోటు దొరికింది. అయితే వెంకట్రామయ్య తన వాత్సల్యపు అమృతాన్ని ఆమెపై చిలకరించి, అటువంటి వైరాగ్యం ఆమెలో

సిగంగా చాతుర్యపోకుండా చేశాడు. కన్నకొడుకు రామరాజు కంటే, సుశీలనే అధిక వాత్సల్యంతో చూస్తున్నాడు.

2

రామరాజు యిరవైనాలుగేళ్ళ యువకుడు. మనిషి లోని ఆకర్షణకంటే, అతను వేసుకొనే దుస్తుల్లోనే అధిక ఆకర్షణ వున్నట్టు కనిపిస్తుంది. తండ్రి వెంకట్రామయ్య లానే కట్టడం పట్టాగా పొడగ్గా వుంటాడు. కాలెక్సులో ఆకౌంటం వుంచేస్తున్నాడు. అతని మొహంలో సర్వదా చిరు న్నవ్వులాడుతూ వుంటుంది. జీవితమంటే, సరదాగా గానీ పే వువ్యాసవనం లాంటిదని అతని అభిప్రాయం. సరదాగా, హాయిగా, నిశ్చింతగా, నిత్యం సప్రసాదం జీవించడమే జీవితానికి పరమావధిగా భావించే వ్యక్తి.

వెంకట్రామయ్యకి, కొడుకంటే మెనలేని ప్రేమాభి మానాలు వున్నాయి. ప్రతి తండ్రికీ కొడుకుపట్ల ప్రేమ వుండటం సహజమే! అయితే వెంకట్రామయ్యకి యీ ప్రేమ మోతాదుకు మించివుంది. అందుకుగల కారణాలు రెండు: ఒకటి—ఒక్కగాని ఒక్కకొడుకు. రెండు—కల్లీ లేని కల్లీవాడు. అందుకే కొడుకును యెంతో, ముగ్ధుగా మురిపెంగా చూసుకొనున్నాడు. కొడుకు యింటికి రావడం, సిగ్గిత సనుయం దాటితే, ఆ ముసలాయన మనస్సు, అల్ల

ల్లాడిపోయింది. అందుకే రామరాజు సాధారణంగా ఆఫీసు నుండి నేరుగా యింటికి వచ్చి, ఆ తర్వాతనే యెక్కడికైనా వెళ్ళడం ఆలవర్చుకున్నాడు.

ఓ రోజు రామరాజు యిల్లుచేరడం కాస్త ఆలస్యమైంది. కొడుకు రాకకోసం, ఆత్మతతో, ఆసక్తితో యెదురుచూస్తున్న వెంట్రామయ్య వృద్ధుడు కుదుట పడింది.

“ఏంరా యింత ఆలస్యమయింది?” ప్రశ్నించాడు.

రామరాజు చిన్నగా నవ్వేడు. “ఆఫీసులో పూడటంనల్ల పూడాల్సి వచ్చింది నాన్నా! అయినా యెందు కంతగా ఆరాటం చెందుతారు! నేనింకా వాణ్ణా యేవిటి చెప్పండి?”

“నువ్వు ఆ మాట యెంతో సుఖవుగా అనేకా అబ్బాయ్ కాని, నాలోని ఆరాటం నీకేం తెలుసు? యమ్మ చనిపోయినదగ్గర్నించి తండ్రిని తెల్లిన నేనే అయి, నిన్ను పుల్వల్లోపెట్టి పెంచాను. అందుకేనా, - నాలోని మమత నీ చుట్టూ పరిభ్రమిస్తూ వుంటుంది... నిర్ణీత సమయానికినువ్వు రాకపోతే, నాకేమిటో అదృశ్యమవుతుంది.”

రామరాజు మళ్ళీ నవ్వేడు మెల్లగా. “మీది మరీ చాదస్తా నాన్నా!” అనేస్తూ తన గదికి దారిక్రమించుకున్నాడు.

రామరాజు దస్తులు మార్చుకుని, వాణ్ణుకుక్కతో చేరబడ్డాడు. సుశీల కాఫీ తెచ్చి అందించింది.

“ఇవ్వాలి కాఫీ నువ్వుతెచ్చి యిచ్చావేం సుశీలా?” అడిగాడు.

“వంటనునిషి రా లేదు.”

“నాకరు యేమయ్యాడు?”

“బజారుకి పంపాను.”

“అయితే ఈ రోజు మాటపసంతా నీ దేనన్నమాట?”

“ఏం - నేను వండకూడదా?”

“అలాగని నేను అన్నానా?” నవ్వేశాడు.

“నీతో మాట్లాడడం కష్టం బావా!”

“నా మాటలు అంత కష్టం కలిగిస్తాయా?”

“అలాగని నేను అన్నానా బావా?” నవ్వింది సుశీల.

రామరాజు కూడా నవ్వకుండా వుండలేకపోయాడు.

నామాట, నాకే అప్పజెప్పావన్నమాట! సరేగాని

, నీ చదువు యెట్లా సాగుతోంది?”

“కాలేజీ జీవితం కొత్తగా వుంది బావా!”

“అయితే యింతకీ నువ్వు మెడిసిన్ చదువుతావా?

మిస్ట్రీస్ అవుతావా?”

“అది యిప్పుడేలా చెప్పగలను బావా! ఈ సంవత్స

రం గడవనీ”

“మెడిసిన్ చదువు. లేదీ డాక్టరయి, లక్షలు గడించ

వచ్చు” పరిహాస ధోరణిలో అన్నాడు.

“సుశీల, మొహం ముడుచుకుంది బావ, తనని

హేళన చేస్తున్నాడేమోనని కించపడింది.

“నా చదువంటే, యెప్పుడూ నీకు నేలాకోశంగానే

ఉంటుంది బావా! ఏదో ఒకటి చదువుతా లే!” విసు

క్కుంటూ అక్కణ్ణి విప్పిపోయింది.

రామరాజు నవ్వుకున్నాడు. 'సుశీల బామ్మ
అమాయకురాలు' అనుకున్నాడు మనసులో. కాఫీతీసుకుని,
మళ్ళీ దుస్తులు వేసుకొని, వీధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

మరికాస్సేపటికి వెంకటాచార్యులు సుశీలను కేక వేశాడు.

"ఏం మావయ్యా?"

"అబ్బాయి కాఫీ తీసుకొన్నాడా!"

"తీసుకున్నాడు మావయ్యా!"

"ఎక్కడి? వెళుతున్నట్టు చెప్పడేవీటి?"

"ఆ విషయం నాతో చెప్పనేలేదు "

"నువ్వు అడగాల్సింది "

"అడిగితే కోపగించుకుంటాడని భయం "

"ఎందుకు కోపగించుకుంటాడు? కోపగించుకుంటే నీ

విధంగా అడగాలి. అఫీసునుండి వచ్చి, కాస్సేపు యింట్లో
కూచోడుకదా? రోజూ ఎక్కడికో వెళుతూనే వుంటాడు.
ఎల్లకాలం యిట్లా అయితే యెలా?"

"సారకుకాలపు వేళల్లా, విరామంకోసమో, వినో
దంకోసమో, తిరగకపోతే, యింట్లో యెవరు యెంతసేపని
కూచోగలరు మావయ్యా, మీది మరీ పురాతన పద్ధతి.
రోజంతా అఫీసులో గడిపి నేరుగా యింటికివచ్చి, ఇంట్లోనే
కూచోవడం, మరో వ్యాసంగమేదీ లేని, ఒక తరగతి
వ్యక్తులకు సాధ్యపడుతుందేమో!"

"ఇకసరి! వాణ్ణి నువ్వు వెనకేసుకొస్తుంటే, యింక
నేనేం చెప్పగలను? నివరి అమాయకులు మరివుండేరేమో!
ఆ... నేను అలా రంగారావుగారింటికి వెళ్ళొస్తాను.

బబ్బయివస్తే చాణ్ణి భోజనం చేసెయ్యమను. నాకోసం
రీషీస్తూ కూచోవద్దని చెప్పి "

"అలాగే మావయ్యా" అంది సుశీల.

వెంకట్రావయ్య బయటికి నడిచాడు.

*

*

*

సుశీల టేబులు ముందు కుర్చీలో కూచొని ఆలో
చనలో మునిగింది. మావయ్య బావ విషయంలో కలిగిం
కోసున్న ధోరణిలో చెప్పాడే! కాని బావ విషయం తను
యందుకు పట్టించుకోవాలో ఆమెకి ఏ పట్టాన అర్థంకాలేదు.
ఆయన అభిప్రాయం యేమైవుంటుందో... తీవ్రంగా ఆలో
చించింది. ఒక్కటే సమాధానం స్ఫురించింది. బహుశా
అసలు మును యింటికోడలుగా చేసుకోవాలన్న తలంపు
మావయ్యకి ఉండేమో!... ఈ అభిప్రాయం ఆమెలో
తలెత్తేసరికి, ఆమె శరీరం ఒక్కసారి పులకించింది. బావ,
తన జీవిత భాగస్వామి కాబోతాడా? యింత అదృష్టం తనకి
వుందా? ఈ విషయం గురించి తను యెప్పుడూ ఆలోచించ
లేదు. అసలు, ఆలోచించే ధైర్యమూ లేకపోయింది. బావ
అంతస్థు ఏమిటి? తన అంతస్థు ఏమిటి? ఎంతో అంతరం
వుంది. అందుకే, యేనాడూ ఈ ఆలోచన రావడానికి,
అవకాశం లేకపోయింది ఒకవేళ మావయ్య అభిప్రాయం
యిలా వున్నా బావ ఒప్పుకుంటాడో లేదో? ఎందుకు
ఒప్పుకోడు. తనంటే, బావకి అభిమానమే! తనతో ఎంతో
ఆప్యాయంగా మాట్లాడుతాడు. కాని... కాని... తన అదృ
ష్టం యెలా వుందో?

“ఔను మావయ్యా!” బాధగా అంది.

“అనిగో, ఆవిషయమే ఆటే గురుకు తెచ్చుకొని బాధ పడవద్దని యెన్నోసార్లు చెప్పాను. జ్ఞప్తి! తెచ్చుకుని బాధ పడి ఫలితం లేదని తెలిసికూడా, యెందుకు మనస్సుని వికలం చేసుకోవడం చెప్పు...?”

సుశీల మానం దాల్చింది.

“సరేలే! అబ్బాయి యింకా రాలేదు. నాకు వడ్డించమ్మా!” అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

“లేచిరా మావయ్యా!” మాటగడికేసి నిష్క్రమించింది సుశీల.

3

బీచ్ కి వచ్చిన వాళ్ళు వస్తూవుంటే, అక్కణ్ణించి యిళ్ళకు పోయేవాళ్ళు పోతున్నారు రాత్రి యేడున్నర దాటింది కొందరు, గుంపులు గుంపులుగా కూచుని కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు, మధ్య మధ్య, కడుపులు చక్కలయ్యేలా నవ్వుకుంటున్నారు. కొందరు ఒంటరిగా కూచుని ఆత్మ తృప్తికోసం, మెల్లగా పాడుకుంటున్నారు మరికొందరు జంట వున్నా, మానంగా కూచుని, మాటల కోసం వెదు కొంటున్నారు. అటువంటివారి జాబితాకి వస్తారు - రామ

రాజు, జలజాను; వాల్మీకీదూ ఓ చోట కూచుని భరించలేని
మానం వహించారు.

సముద్ర తరంగాలు ఒడ్డుకు కొట్టుకుంటూ, నింత
శబ్దాన్ని సృష్టిస్తున్నాయి. చంద్రుడు సముద్రంలోకి తొంగి
చూస్తున్నాడు.

“ఇలా యెంతసేపు మానంగా కూచుంటాం జలజా?”
నిశ్శబ్దాన్ని చేసించాడు రామరాజు.

“అ!...” పరధ్యానంగా అంది జలజ. ఆమె దృష్టి,
మనస్సు యెక్కడో వున్నట్టున్నాయి.

“అంతపరధ్యానంగావున్నా వేవిటి జలజా?” చిన్నగా
నవ్వుతూ అన్నాడు.

“మరేం కాదండీ! ఆ సముద్రపుటలల మీద
నువ్వు యెలా ప్రతిఫలిస్తున్నాడో చూశారా? అదే నా
దృష్టి ఆకర్షించింది...” ఒక విధమైన అనుభూతిని అను
భవిస్తూ అంది జలజ.

“నిజం జలజా ! ఆ దృశ్యం యెంతో మనోజ్ఞంగా
వుంది. ఇంత చక్కని వాతావరణాన్ని, మనం యెట్లా
మానంలో వృధా చేస్తున్నామో చూశావా ?”

“వృధా యేవిటండీ ?”

“వృధా కాక మరేవిటి జలజా? మనసుకి వుల్లాసం
కలిగించేమాటలుకూడా మనకి దొరకలేదంటే యింకేవిటి?”
ఆమె మొహంలోకి చూశాడు రాజు.

జలజ మాట్లాడలేదు. మెల్లగా నవ్వింది. ఆ వెన్నెల
కాంతిలో, ఆమె మొహంలోని హాసరేఖలు, విమృశ్యతల

వలె తళుక్కున మెరిశాయి. చంద్ర బింబాన్ని సహితం ధీక్రొంచేట్లుగా వుందా మోము. ముగ్ధుడయ్యాడు రామ రాజు.

“నువ్వు జవాబు చెప్పకపోయినా, నీ మందహాసం మాత్రం నన్ను మైమరపింది, మంత్ర ముగ్ధుణి చేస్తోంది జలజా!” నవ్వుతూ, తన్మయుడై అన్నాడు.

“చాణ్ణిండి, ఎవరైనా వింటే, నవ్వుతారు...” సిగ్గుతో మొహం దించుకుంది జలజ.

“నవ్వుడానికేముంది జలజా ? నీ నవ్వులో యింతటి మహత్తర శక్తి వుందని, నా ఒక్కడికే తెలుసునేమో.” అంటూ ఆమె చేతిని తన చేతుల్లోకి తీసుకున్నాడు. మరింత సిగ్గుపడిపోయింది. మెల్లగా చేతిని తీసుకుంది.

“అన్నీ బాగానే వున్నాయిగాని, మా నాన్నగారే కొరకరాని కొయ్యగా వున్నారు....”

“అంటే...?”

“అంటే మరేంకాదు మహారాజా! ఆయన మన వివాహానికి అంగీకరించరేమోనని భయంగా వుంది.”

రామరాజు చకితుడయ్యాడు.

“కారణం ?”

“ఆయన అభిప్రాయం ఏమైనా, మన యిరువురి పరిచయం ఆయనకి సుతరామూ యిష్టం లేనట్లు సూచించాడు ఆ మధ్య. అసలు, మన యిరువురికీ యెలా పరిచయమయ్యిందా, అన్న సందేహం కూడా వెలిబుచ్చారు...”

“అలాగా ! మరి, నువ్వేం చెప్పావు ?”

“ఏం చెప్తాను ? వున్నది వున్నట్టుగానే చెప్తాను. ఆరోజు మీరు బస్సుస్టాండు దగ్గర నా మర్యాద యెలా కాపాడింది, యెంతటి ధైర్య సాహసాలు ప్రదర్శించింది చెప్తాను...”

“అంతా విని యేమన్నారేమిటి ?” వుత్సుకతతో అడిగాడు రాజు.

“చాలా సంతోషించారు కదూ !”

“అదే జరగలేదండీ !”

“మరి...?”

“ఆ సంఘటనని మానాన్నగారు చాలా తేలిగ్గా తీసుకున్నారు. ఆయన యేమన్నారో తెలుసుకొనండి?” నవ్వింది పెంకిగా.

“ఏమన్నారేమిటి?”

“ప్రత్యేకించి, అల్లరిమూకవారు అటువంటి ధైర్య సాహసాల్ని ప్రదర్శిస్తారని, తేలిగ్గా అనేశారు”.

“అయితే నే నో పోరంబోకునని మానాన్నగారి అభిప్రాయమా?”

“ఆయన అభిప్రాయం, అదే అయ్యుండొచ్చు... అయినా దాన్ని మనం పట్టించుకోవడం, అనవసరం.”

“ఆ మాట నా పరోక్షంలో అన్నారుగాబట్టి, సరిపోయిందిగాని లేకపోతేనా...?” చిరుకోపంతో పళ్ళు కొరికి కాడు రాజు.

“అదిగోండి! ఇంతమాత్రానికే మీరు కోపం తెచ్చుకుంటే యెలా చెప్పండి? అది మనకి శ్రేయోదాయకం కాదు కూడాను.”

“అంటే, ఆత్మాభిమానంలేని చవటలా అన్నీ సహించి, పూరుకోవాలన్నమాట...”

“తప్పదు మరి. మన పరిచయం, మనప్రేమ, పుష్పిం చాలంటే, మీరు సహనం వహించడం, చాలా అవసరం.”

“సహనం వల్ల, సార్థకం వుంటుందంటే, అలాగే కాసియ్...అయితే, యీ సహనానికి టైమ్ లిమిట్ లేదా?”

“ఉంటుంది. ఆ విషయం నేను చూసుకుంటాను లెండి...ఆ...యిప్పటికే చాలా వేళవుతోంది. పోదా పదండి...” లేచింది జలజ.

రామరాజు, ఆమె చేతిని పట్టుకొని, మళ్ళీ కూచో బెట్టడానికి ప్రయత్నించాడు. కాని, లాభం లేకపోయింది. “అబ్బ! లేవండి. నా పరిస్థితి మీకు తెలీదు. ఇంకా ఆలస్యమైతే, మా నాన్న గారు కోపగించుకుంటారు.”

రామరాజు గట్టిగా నిట్టూర్చి లేచాడు. ఇరువురూ మెల్లగా నడుస్తున్నారు దూరంలో యెక్కడో చక్కని పాట వినిపిస్తోంది.

“మళ్ళీ యెప్పుడు కలుద్దాం...?” అడిగాడు రాజు.

“శనివారం...యిక్కడికే వస్తాను...”

“అబ్బ! అంతవరకే” విరహవేదన భరించలేనంత

బాధగా అన్నాడు రాజు.

జలజ నవ్వింది.

“బావుందండి మీ వరస! అప్పుడే విరహం ప్రదర్శిస్తే యెలా?”

“నీకేం? నువ్వు అలాగే అంటావు. నేను అనుభవిస్తున్న బాధ నీకేం తెలుసు? త్వరలో మన వివాహవిషయం తేల్చుకోవడం, మంచిది”

“ఆ! ఆ!... అంత ఆత్మత వద్దండి! నిదానంగాపోతే, అన్నీ సక్రమంగా జరుగుతాయి. వీలుచూసుకుని మానాన్న గారితో నేనే మాట్లాడతానండి.”

“అదీ! అలా నువ్వు కాస్త శ్రద్ధచూపితే, నా మనసుకి ప్రసశమనం కలుగుతుంది” తృప్తిగా అన్నాడు.

అక్కడికి, నా కేమీ శ్రద్ధలేనట్టుగా చెప్తారేవిట... నవ్వుతూ అని “మా ముల్లు దగ్గరపడుతుంది... మరి నే వస్తా...” అంది జలజ.

“సరే! మనం శనివారం కలుసుకోవడం నిశ్చయమేగా?”

“నిశ్చయమే! వస్తా మరి...” వడివడిగా అడుగులు వేసి వెళ్ళిపోయింది జలజ.

రామరాజు, ఆమె నడకలోని సోయగం గమనిస్తూ, లోలోన మరిసిపోయాడు. జలజ తనకు భార్యకాబోతున్నందుకు, యెక్కడలేని సంతోషంపొంది, వుక్కిరి బిక్కిరి అయ్యాడు. జలజ స్వరూపాన్ని తన మనోఫలకం మీద పదిలపర్చుకుంటూ, ప్రత్యాహంతో యింటికేసి నడిచాడు.

*

*

*

జలజ, యిల్లు చేరేసరికి, గడియారం యెనిమిది కొట్టింది. మెల్లగా అడుగులో అడుగువేసుకుంటూ లోపలికిపోతున్న జలజ, తండ్రి దగ్గునిని గతుక్కుమంది. అయినా ధైర్యం కూడగట్టుకుని, ముందుకు పోబోయింది.

“అమ్మాయ్...” మెల్లగా కేకేశాడు సుబ్బారావు.

జలజ ప్రాణవాయువు, సగం అనంతాకాశంలోకి పోయినట్టుగా ఫీలయ్యింది. నీరసంగా, నిరుత్సాహంగా తండ్రిదగ్గరకు నడిచింది.

“ఇంతవరకూ యెక్కడున్నావమ్మా?” ప్రశ్నించాడు.

“స్నేహితురాలింటికి వెళ్ళొస్తున్నా నాన్నా” పచ్చి అబద్ధం చెప్పింది. చెప్పక తప్పింది కాదు.

“నువ్వు చెప్తోంది నిజమేనా?” సందిగ్ధంగా అడిగాడు.

“ఔను నాన్నా!”

“స్నేహితురాలంటే శారదేనా?”

“కాదు నాన్నా! అనసూయ...!” తడబడకుండా చెప్పింది.

సుబ్బారావు అదోలా నవ్వేడు.

“అనసూయ యిక్కడికే వచ్చిందమ్మా! మరి, వాళ్ళింటికి నువ్వు వెళ్ళినట్టు చెప్తున్నా వేవీటి?”

జలజ స్తబ్ధించి పోయింది.

“ఇక్కడికి వచ్చిందా నాన్నా!” దిగాలుగా అంది.

తన అబద్ధం బైటపడినందుకు మరీ బాధపడింది.

“ఔనమ్మా!”

జలజ మొహం దించుకుంది. తండ్రి తనను గురించి యేవిధమైన అభిప్రాయానికి వచ్చి వుంటాడోనన్నదే ఆమె బాధ.

“అదేవిటమ్మా, అలా ముఖం వాడిపోయిందేం? అబద్ధం చెప్పినందుకు, పశ్చాత్తాప పడుతున్నావా?” అన్నాడు గంభీరంగా.

సుశ్బారావు కోపగించుకో లేదుగాని, మెల్లగా నవ్వేడు.

“అబద్ధం చెప్పడం, అంత సుఖపుకాదమ్మా జలజా! అబద్ధాన్ని నిజంగా నమ్మించే చాకచక్యంవుంటేనే, అబద్ధం చెప్పాలి. అయినా అబద్ధం యెప్పుడూ నిజంకాలేదు. ఎప్పటికైనా అది బయటపడక తప్పదమ్మా! నిజం చెప్పు... ఎక్కడికి వెళ్ళావు?” సామ్యంగానే అడిగాడు;

జలజకి మరోమార్గం కనుపించ లేదు. మరో అబద్ధం చెప్పడానికి, మనస్కరించ లేదు. క్షణం మానందాల్పే మెల్లగా చెప్పింది.

“రామరాజుగారితో అలా బీచ్ కి వెళ్ళానునాన్నా” మొహం దించుకునే చెప్పింది.

“నేను ఊహించిందే నిజమయ్యిందమ్మా! అతనితో నీ పరిచయం యిలా వృద్ధిచెందడం, నాకేం నచ్చలేదు. ఈ విషయం యింతకు ముందోసారి హెచ్చరించానుకూడాను. నీ చదువుకు మధ్యలో యెందుకు అంతరాయం కలిగించ డమా, అని ఆలోచిస్తున్నాను గాని, లేకపోతే చదువు

మాన్వించి వివాహం చేసేద్దను. మీ మావయ్య తొందర చేస్తున్నాడు కూడాను.

తండ్రి మాటలు వింటుంటే, జలజకి కళ్ళు చీకట్లు క్రమ్మినయ్యాయి. ఇంతకుముందు తల్లి రెండుమూడుసార్లు యీ ప్రస్తావన తీసుకువచ్చినా తండ్రిమాత్రం యెప్పుడూ అనలేదు. ఆయన నోట యీ మాటలు వినడం, యిదే ప్రథమం. అందుకే జలజ కాస్తా ఆశ్చర్యపోయింది. ఆ లేతవృద్ధ యంలో తుపాను ఘటించింది. భగవాన్ ఏమిటి పరీక్ష?.... అనుకుంది. ఆమె నయనాలు అప్రయత్నంగా చెమ్మగిల్లాయి.

“ఏమిటమ్మా ఆలోచిస్తున్నావు?” కూతురు ముహూర్తంలోకి చూస్తూ అడిగాడు సుబ్బారావు. ఆమె కళ్ళలో గూడుకట్టిన అశ్రువులు, అతనికి కనిపించలేదు.

“ఆలోచన యేమీ లేదు నాన్నా! రామరాజగురించి అభిప్రాయాన్ని మార్చుకోలేరా?” బాధగా అంది. ఇంతకు ముందోసారి తండ్రి రామరాజుని విమర్శించివుండటం వల్లనే ఆమె యిలా అంది.

“నీ తెలివితక్కువ తనానికి, యేమనాలో అవగాహన కావడం లేదమ్మాయ్! మీ మావయ్య రామ మోహన్ కంటే, రామరాజు యే విధంగా అధికుడో, కాస్తయినా ఆలోచించావా? రామమోహన్ విదేశాలు తిరిగివచ్చిన డాక్టరు. అనతికాలంలోనే వూహించలేనంతగా పేరు ప్రఖ్యాతులు సంపాదించుకున్నాడు. రామరాజు విషయంలో అదెప్పుడైనా సాధ్యమవుతుందా? కాదు. కలయినా నిజమవుతుందిగాని, యిది మాత్రం జరగదు. అయినా,

రామమోహన్ అంతస్థేవిటి? రామరాజు అంతస్థేవిటి ?
పిచ్చిపిచ్చి వూహలు మనసులో పెంచుకోకుండా ఆలెణ్ణి
మర్చిపో జలజా!" కొంచెం విసురుగానే చెప్పాడు సుబ్బా
రావు.

జలజకి, దుఃఖం ప్రవాహంలా ముంచుకొచ్చింది.
మొహం ప్రక్కకి తిప్పుకుంది.

"కేవలం అంతెస్థులే చూస్తే, మరి మనస్సుల మాటే
విటి నాన్నా?" రుద్ధస్వరంతో అంది.

"మనస్సు, మన చేతిలో కీలుబొమ్మ జలజా! మనం
యెటుటిప్పితే, అటు తరుగుతుంది. నీ శ్రేయస్సుకే చెప్పు
ను. బాగా ఆలోచించు, ఇంతకంటే తండ్రిగా యింకేం
గలను?" అనేసి పుస్తకాన్ని చేతిలోకి తీసుకున్నాడు.

జలజ దుఃఖాన్ని ఆపుకోలేక పోయింది. కన్నీరు
చేతి-శృ మ్మాదుగా జాలువారింది. రెండు చేతులతో
మొహాన్ని కప్పుకుంటూ, చరచరా అక్కణ్ణించి జారుకుంది.
తన గదిలోకి పోతూనే, గావురుమంటూ మంచం మీద
వాలిపోయింది. ఎక్కణ్ణించో ఓ విషాద గీతం వినిపిస్తోంది.

4

వె-కట్రామయ్య భోజనం ముగించి, బైట వరండాలో
కూచున్నాడు. కొడుకు యింకా యిల్లు చేరలేదన్న ఆత్మ,

అతణ్ణి గాభరానెట్టింది. మరి కాన్సేపటిలో రామరాజు రానే వచ్చాడు.

“ఒరేయ్ రాజా ! ఇంతవరకు నువ్వు యిల్లు చేరక పోవడం, యేమీ బాగులేదురా! వేళ! సరిగ్గా భోజనం లేక పోతే, ఆరోగ్యం యింకేం బావుంటుంది చెప్పి? ఎన్నిసార్లు చెప్పినా, వినిపించుకోవడంలేదు. ఏదో నే నీ ప్రపంచంలో వున్నంతవరకే, యిటువంటి హితవులు చెప్తూ వుంటాను. నువ్వు చిన్నవాడివేం కాదు. కాస్త ఆలోచించు. నాకూ రోజురోజుకీ కనిపించని బలగీగానతలు చుట్టు ముట్టుతున్నాయి, వయస్సు వస్తోందిగా ! అందుకే, అప్పుడప్పుడూ అనిపిస్తూ వుంటుంది - నిన్ను ఓ యింటివాణ్ణి చేసేస్తే, నా భాధ్యత తీరిపోతుందని; సరేలే! ముందు నువ్వుపోయి... చెయ్యి. తర్వాత యిక్కడికిరా నీతో మాట్లాడాలి...” అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

రామరాజు మారుమాటాడకుండా, లోపలికి నడిచాడు. తండ్రి యేం మాట్లాడాలని అనుకుంటున్నాడో వ్రాహించడానికి ప్రయత్నించి, విఫలపత్యాడు.

మస్తులు మూసుకుంటున్న రామరాజును వృద్ధేశించి సుశీల అంది.

“వడ్డించేసేదా బావా?” అని.

“ఆ!” ముక్తసంగ జవాబిచ్చి కాళ్ళు కమక్కుందుకు నూతి దగ్గరకు పోయాడు రాజు.

సుశీల వంటగదికేసి ఏమోమించింది.

భోజనం ముగించి, నేరుగా తండ్రి దగ్గరకు వచ్చి,
ఆయనకి ఎదురుగా వున్న కుగ్గిలో కూలబడ్డాడు రామరాజు.

“భోంచేశావా?” వెంకట్రామయ్య ప్రశ్న.

“ఔను నాన్నా!”

క్షణం నిశ్శబ్దం. వెంకట్రామయ్య, మళ్ళీ ప్రారంభించాడు.

“ఈ మధ్య నా ఆరోగ్యం యేమీ బాగుండటం లేదుగా అబ్బాయ్! అందుకే, నీ వివాహ ప్రసక్తి నా తలపుకి వచ్చింది. త్వరలోనే, యేడో శుభముహూర్తం చూసి నీ చేతి ఆ మూడు ముళ్ళూ వేయించేయాలనుకుంటున్నాను. నీ అభిప్రాయం యేమిటి?”

తండ్రి నిర్ణయానికి విస్తుపోయాడు రాజు. సంబంధం యేదీ నిశ్చయం కాకండానే, వివాహం చేసేయ్యాలని నాన్న యెలా అంటున్నారో, అతని వ్రాహ్మికి అందలేదు.

“మీ యిష్టమే కానీయండి నాన్నా! కాని, సంబంధం యేదో నిశ్చయమవుతుందిగా?” అన్నాడు రాజు.

వెంకట్రామయ్య మెల్లగా నవ్వేడు. “నీవంటి అమాయకుడు, ప్రపంచంలో యింకెక్కడా వుండదురా రాజూ! ఇంట్లోనే వున్న పెళ్ళికూతుర్ని, యింకే నిశ్చయించేదెవరు?”

రామరాజుకి అర్థమయ్యింది. అతని మొహం వాడి పోయింది.

“ఏమిటి నాన్నా మీరు అంటున్నది?”

“ఔనా! సుశీలను నీ భార్యగా యేనాడో నిశ్చయించాం. ఇందులో ఆశ్చర్య పోవల్సింది యేమీ లేదే!”

రామరాజు సబ్బడయ్యాడు సుశీల తనకు భార్య అవుతుందని యెప్పుడూ అతడు ఆనుకోలేదు.

“మీరు....” అని రామరాజు యింకేమో చెప్పాలని ప్రారంభించేసరికి, వెంకట్రామయ్య చప్పున అందుకున్నాడు.

“ఇంక నీ సందేహమేమిటో అర్థం కావడం లేదురా! సుశీల పరాయిపిల్లకాదు. స్వయీనా నీకు మేన త కూతురు. అరమరికలేని సన్నిహిత సంబంధం. పరాయిపిల్ల మనింటికి కోడలుగావచ్చి వుద్దరించే దేవెటి? అన్ని విషయాల్లోను సుశీల నీకు భార్యగా తగినవ్యక్తి అనడంలో సందేహం వుండదు అందుకీ, నేను యీ నిర్ణయానికి వచ్చేశాను.

రామరాజుకీ, తండ్రి చెప్పినదంతా అరణ్యంలోదాకా అయ్యింది. అతనిలో అసహనం క్రమంగా పుంజుకుంది.

“ఇది నా జీవితానికి సంబంధించిన సమస్య. ఆ సమస్యను పరిష్కారం చేసే ముందు నాకు ఆ వివరాలు తెలిపి నా అభిమతం తీసుకోవల్సిన బాధ్యత మీ మీద వుందని మీరు ఒప్పుకుంటారనుకుంటాను నాన్నా!” విసురుగానే అన్నాడు.

“ఔను; ఒప్పుకుంటాను ఇంతకీ. యిప్పుడు ఏం జరిగిందని?”

“ఇంకేం జరగాలి చెప్పండి? నన్నో అస్వతంత్రుడిగా భావించి, మీరీ నిర్ణయానికి రావడం, నాకు నచ్చలేదు. ఇంతవరకూ మీ మాటకీ యేనాడూ యెదురు చెప్పలేదు. కాని, యీ విషయంలో మీతో యేకీభవించలేక పోతున్నందుకు నిచారిస్తున్నాను నాన్నా!”

“అంటే?” ఆశ్చర్యపోతూ అన్నాడు వెంకట్రామయ్య.

“అరంకాని విషయమేమీ కాదిది నాన్నా! సుశీలను పెళ్ళిచేసుకోవడం నాకు యిష్టంలేదు. ఇది నా నిర్ణయం...”
ఖచ్చితంగా చెప్పేశాడు.

వెంకట్రామయ్య నిర్ఘాంతపోయాడు. ఏనాడు కూడా కొడుకు అంత ధైర్యంగా యెదిరించలేదు. అటువంటిది, ఇప్పుడిలా మారిపోయాడంటే, కారణం యేమిటో వూహించుకోడానికి ప్రయత్నించి, విఫలమయ్యాడు అంత మొండిగా యెదిరించినందుకు కొడుకుపై, పట్టరాని కోపం వచ్చింది. అతని కళ్ళు కోపంతో యెర్రదనాన్ని నింపుకున్నాయి.

“ఏమిటా నువ్వంటున్నది?” కోపంగానే అన్నాడు.

“నా అభిప్రాయం, నేను చెప్పాను నాన్నా!”
మొహందించుకున్నాడు రాజు కోపోద్రేకంలోవున్న తండ్రి మొహంలోకి చూడ్డానికి అతనికి ధైర్యం చాలిందికాదు.

“నీ నిరాకరణకు కారణాలు?”

“ఆమె నాకు తగిన భార్య కాదని...”

“అంటే? ఆమెలో వున్న లోపాలు యేమిటి?”

చదువు తక్కువ, అందం తక్కువ. ఆర్థికంగా కూడా మన అంతస్తుకి సరితూగదు.”

వెంకట్రామయ్య చిన్నగా నవ్వేడు. అవి పెద్ద కారణాలుగా అతనికి తోచలేదు.

“పి.యు సి. చదువోంది. ఇంకేం చదువు కావాలా?
అందం అంటావా - నీ దృష్టికి యెట్లా కనిపిస్తుందో గాని,

సలక్షణమైన గృహిణికి కావల్సిన అందం వుంది. ఆడంబ
రాలు లేకపోయినంత మాత్రాన, అందం లేదని అనుకోకు.
ఇకపోతే ఆర్థిక అంతస్తుచూడడం అనవసరం. ఎందుకూ అంటే,
దానికి యింక ఎవరున్నాడు? పెద్దదిక్కును వేనే! అయినా,
యెదుటివారి ఆర్థిక సంపద మన కెందుకు? మన సంపద
మనకి చాలు. మీ అత్తయ్యకి నేను వాగ్దానం చేశాను.
అరమరికలులేని సంబంధం. నిరాకరించకురా రాజా! కనీ
సం, నా తృప్తికోసం అంగీకరించు” సౌమ్యంగా అన్నాడు.
అది ఒక విధంగా ప్రాధేయత అనిపించుకొంటుంది కూడా

రామరాజు యిరుకున పడ్డాడు. ఒక వేపు
తండ్రి ప్రాధేయతకు లొంగిపోతున్నాడు; మరొక వేపు,
తన ప్రేమదేవతకు అన్యాయం చేయూల్సి వస్తుందేమోనని
కుమిలిపోతున్నాడు. ఎంత ఆలోచించినా, సుశీలను వివాహం
చేసుకొనేందుకు, అతని మనస్సు అంగీకరించడం లేదు! నిజా
నికి, సుశీలపట్ల అతనికి నిరసనలేమిగా! ప్రేమించలేని ఒక
బలహీనత వుంది. బహుశా, ఆ బలహీనత కెనుకగల కార
ణం, జలజే అయ్యుంటుంది.

“మీ తృప్తికోసం, యింకేం చెయ్యమన్నా చేస్తాను
గాని, మీ విషయంలో మాత్రం, నన్ను బలవంతం
చెయ్యకండి నాన్నా!”

వెంకట్రామయ్య; బాధగా నిట్టూర్పు విడిచాడు.

“ఈ వయస్సులో నన్ను తృప్తికర చే విషయం,

యింకొహటివుండదురా! నీ బాధ్యతవలెనే, సుశీల బాధ్యత కూడా నా మీద వుందన్న విషయాన్ని మర్చిపోకు. దూరంగా ఆలోచించు.”

“సుశీల బాధ్యత మీమీదే వుందన్న విషయాన్ని నేనూ కాదనను నాన్నా! కాని, మీ బాధ్యతను నిర్వర్తించుకునే పద్ధతి యిది కాదేమో కాస్త ఆలోచించండి. సుశీలకు మరో సంబంధాన్ని చూసి, మీ బాధ్యతను తీర్చుకోగలరు. కాని, నాకు యిష్టంలేని యీ వివాహం జరపడం, బాధ్యతాయుతమైన మీ కర్తవ్యానికి వ్యతిరేకమోనని నా అభిప్రాయం.”

ఎంత చెప్పినా, కొడుకు ఒక మార్గానికి రాకపోతున్నాడనుకు, వెంకట్రామయ్యకు కోపం వచ్చింది. అతని కనుబొమలు ముడిపడ్డాయి ప్రయత్నం మీద, కోపాన్ని అరికట్టుకొన్నాడు. తన నిస్సహాయతకు నిదర్శనంగా ఓ వేడి నిట్టూర్పు విడిచాడు.

“సరేలేరా! నిన్ను బలవంత పర్చడం, నా అభిప్రాయం కాదన్న విషయం నువ్వు అర్థంచేసుకోవడం, మంచిది. ఇక నువ్వు వెళ్ళు” అన్నాడు సమ్మర్నగా.

రామరాజు వుపేక్షించకుండా లేచి తన గదివేపు దారితీశాడు.

వెంకట్రామయ్య, బరువుగా శ్వాస విడిచి కుర్చీలో వెనక్కి చేరిబడ్డాడు. కొడుకు తీరు, అతనికి యెంతో బాధ కలిగించింది. వాడు ఆ విధంగా నిరాకరిస్తాడని, అతను కలలో కూడా వూహించలేదు. విజానికి, వాడు ఈ నిరాక

రించడానికి బలవత్తరమైన కారణం ఏదో వుంటుందనిపించింది కూడాను. వాడు యేదో ప్రేమ వ్యవహారంలో యిరుకొని వుండచ్చుననుకున్నాడు. లేకపోతే, సుశీలను వివాహం చేసుకుందుకు యిచ్చపడకపోవడ సీమిటి? ఇచ్చుకు తను ఏంచెయ్యడం? సుశీలను మరొకరికి ఇచ్చి వివాహం చెయ్యడమా? లేక ఏదో ఒక విధంగా రాజు మనసు మార్చి, ఆమెను వాడికే కట్టబెట్టడమా? ఆలోచించాడు. ఏంచెయ్యడమో, నిర్ణయించుకోలేని విషమస్థితి అది. బుర్ర వేడెక్కిపోయింది. ఒక నిర్ణయానికి రాలేకపోయాడు. అక్కణ్ణించి విసుగ్గాలేది గదిలోకిపోయి, మంచంమీద ఒరిగాడు. నిద్ర పట్టలేదు. మెదడునిగాడా ఆలోచనలే! ప్రశాంతంగా జీవితాన్ని సాగించవల్సిన ఆ వయసులో, తనకి యెందుకొన్ని సమస్యలు యెగురవ్వాలి? తనలో తనే ప్రశ్నించుకొన్నాడు జవాబు యెవరిస్తారు?... తన దురదృష్టానికి, తననే నిందిండుకొన్నాడు. అంతకుమించి చెయ్యగలిగింది కూడా యేమీ లేదనిపించింది.

5

మానవుని సంకల్పాలకూ, భగవన్నిర్ణయాలకూ, యెక్కడా పొత్తు కుదరదేమో! వెంకట్రామయ్య ఆలోచించినవిధంగా జగగ లేదు. అతని ఆశలన్నీ, నిరాశలయ్యాయి ఒక సదుద్దేశంతో సాగించిన ప్రయత్నం, మధ్యలోనే ఆగి

పోయింది. సుశీలను తన కోడలుగా చేసుకొంటానని చెల్లెలితో ఓ సారి అన్నాడు. ఇప్పుడు అలా జరక్కుండా, ఆమెను మరో యింటి కోడలుగా పంపితే, చెల్లెలి ఆత్మ యెంతో దుఃఖిస్తుంది. ఆమె ఆత్మకు తృప్తి కలిగించలేక పోతున్నాడు తను. అదీ గత, తను మాత్రం యింక యెన్నాళ్ళు జీవిస్తాడు? ఈ లోకానికి తనకూ ఋణం తీరి పోయాక, రామరాజు యేకాకి అయిపోతాడు. వాడి మంచి చెడులు మానేవాళ్ళు యింకెవరున్నారు? వాడి జీవితంలో సుశీల అడుగుపెడితే, ఆ సమస్యే వుండదు. అప్పుడు తను కూడా పడనవసరంలేదు ఇదన్నీ ఆలోచించే, తను ఈ నిర్ణయానికి వచ్చాడు. కాని, అబ్బాయి యిష్టపడకపోతే ఏం చేయగలడు?

ఈ సమస్య పెంకట్రామయ్యను కలవరపర్చింది. ఎవరితోనూ చెప్పకోలేక, తనలో తనే కృంగిపోతున్నాడు. సుశీల అతని కళ్ళెక్కుట పడుతున్నప్పుడంతా అప్రయత్నంగా మొహం దించుకుంటున్నాడు. ఏదో దిగులు, ఏదో బాధ, అతణ్ణి కృంగదీస్తున్నాయి రాత్రింబవళ్ళూ, అతని మెదడు పనిచేస్తూనేవుంది. కంటికి నిద్ర నిద్రలేదు; సుష్టుగా భోజనం లేదు.

మావయ్యలో ఏదో మార్పు వచ్చిందని సుశీల గ్రహించింది. ఓ రోజు అడిగింది.

“ఏమిటి మావయ్యా! రోజుకి రోజూ నువ్వు నీరసిందిపోతున్నావు, సరిగ్గా భోజనంనూడా చెయ్యడం మానే

శావు. రాత్రుళ్ళు నిద్రపట్టక యేదో ఆలోచిస్తూ వుంటావు. నీ మనసులో వున్న బాధ యేమిటో నాతో చెప్పవూ!” ప్రాధేయపూర్వకంగా అంది. ఆమెలో అస్వక్తమైన బాధ ఏదో యిమిడి వున్నట్లుగా చెప్పడానికి ఆ కళ్ళల్లో గూడు కట్టిన నీళ్ళ సాక్ష్యం. చూవయ్య పరిస్థితికి బాధపడుతోందామె.

వెంకట్రామయ్య మొహం దించుకొని, నవ్వుడానికి వ్యర్థ ప్రయత్నం చేశాడు

వృద్ధాప్యం కదమ్మా సుశీలా! అందుకే నీరస పోతున్నాను. అరగజేమోనని అధికంగా భోజనంచెయ్యక మానుకొంటున్నాను. అంతకు మించి వేరే కాని లేదమ్మా!” అన్నాడు చిన్నగా నవ్వుతూ, తనలో ఏవిధమైన బాధ లేదని గిరూపించడానికే ఆ నవ్వు.

“అది నిజంకాదు మావయ్యా! నాతో అబద్ధం చెబుతున్నావు. నీ అంతరాళంలో ఏదో ఆవేదన దాగివుంది. చెప్పలేకపోతున్నావు. అయినా, నాతో చెప్పడానికేం మావయ్యా! నన్నింత ఆప్యాయంగా, లాలనగా చూస్తున్నావు నామీద నీకు నమ్మకంలేదా?”

సుశీల మాటలు, వెంకట్రామయ్యని సగం కరిగించాయి. నిజం చెప్పేయాలన్నంత మేరకు చెప్పేశాడు. కాని, మళ్ళీ తమాయించుకున్నాడు. ఆ లేత హృదయానికి, హఠాత్తుగా ఘాతం తగిలించడం, అతనికి మనస్కరించలేదు. గట్టిగా ఓ సారి శ్వాస విడిచాడు.

“నీమీద నాకు నమ్మకం లేకపోవడమేమిటమ్మా? ఇంతకీ నేనేం బాధపడ్డంలేదని చెప్తున్నాగా!.. అయినా, బాధ పడే అవసరం నాకు లేనిదే!” అనేసి మెల్లగా తప్పుకు న్నాడు. సుశీల యింకేమీ అనడానికి సాహసించలేక పోయింది. అయినా, మావయ్య చెప్పింది నిజమని నమ్మ లేకపోయిందామె.

ఆ రోజు శనివారం—

సాయంత్రం జలజను కలుసుకోవచ్చుననీ తమ వివాహాంబిషయంలో చప్పున యేదో నిర్ణయానికి రావడాగురించి ప్రసాదించవచ్చుననీ తలపోశాడు రామరాజు. అతనిలో అదో విధమైన పుత్సాహం, పుగకలు వేసింది.

ఎప్పుడు సాయంత్రం అప్రతుదా అని యెదురు చూస్తున్న రాజు, అయిదున్నర కాకముందే బీచ్ చేరుకు న్నాడు. జలజ రాకకోసం అతని దృక్కులు ప్రతీక్షించాయి. హృదయం ఆరాటపడింది. ఒంటరిగా ఏ యువతి వస్తున్నా జలజేనని భ్రమపడేవాడు తీరా ఆమె దగ్గరికి రాగానే జలజ కాదనుకొని నిరుత్సాహపడేవాడు. ఇక్కడ రాజు పరిసితి యిలా వుంటే, అక్కడ జలజ పరిస్థితి మరి అయోమయ తయారయ్యింది.

డాక్టరు రామమోహన్ అయిదు గంటకే, కారు నేను కుని వాళ్ళింటికి వచ్చాడు. ఆ రోజు అతను మరి చెత్తా హంగా కనిపిస్తున్నాడు.

జలజా! ఇవ్వాలి నువ్వు నాతో రావాలి. బిటన్ నుండి దాక్కుకు బృందం ఒకటి యిక్కడికి వచ్చింది. వారి కారవార్ధం, చిన్న పార్టీ యేర్పాటుచేశాను. నువ్వు అక్కడ వుంటేనేగాని ఆ పార్టీకి శోభ రాదనిపించి, నిన్ను తీసుకు వెళ్ళడానికి వెంటనే వచ్చేశాను. ముందుగా చెప్పకపోయినందుకు మరేం అనుకోకు. ఒక్కసారి నిన్ను ఆశ్చర్యంలో ముంచాలనే యిలా చేశాను. యెలాగూ డ్రెస్ ప్ అయ్యున్నావు. ఈ దుస్తులో చాలా అందంగా అగుపిస్తున్నావు సుమా! బైటదేటి పోదాం" గుక్క తిప్ప కోకుండా అన్నాడు మోహన్.

జలజ గుండెలో బాంబు పడింది. తను రామరాజు కలియడానికి వెళ్ళాలని తయారుగా వుంది. తన కోసం, రామరాజు నిరీక్షిస్తూ వుంటాడు కూడాను. కాని ఇప్పుడెలా? మానుయ్య పార్టీకి రమ్మొట్టున్నాడు. ఎటు వెళ్ళడం? ఏమిటీ పరీక్ష!... ఆలోచనలో పడింది జలజ. 'ఏమిటలా ఆలోచిస్తున్నావు జలజా? అడిగాడు రామమోహన్.

"ఏం లేదు మావయ్యా! నేను స్నేహితురా వెళ్ళాలి. మాట యిచ్చాను; వెళ్ళకపోతే బాగు పార్టీవిషయం, కాస్తంత ముందుగా తెలియ కార్యక్రమాన్ని మార్చుకొని వుంటున్నాగా! చెప్పింది, తప్పించుకుందుకు.

రామమోహన్ చిన్నగా మందహాసం
"స్నేహితురాలి టికి వెళ్ళడమన్నది. పెద్ద

కాదులే జలజా! రేపు అయినా వెళ్ళవచ్చు. కాని, విదేశం నుండివచ్చిన ఆ డాక్టర్ బృందానికి, రేపు పార్టీ యేర్పాటు చేయడం జరగదుకదా! ఇది గొప్ప ప్రాముఖ్యంగల సన్నివేశం. వారిని కలుసుకోవడంలో కూడా గొప్పతనం వుంది. ఇటువంటి అవకాశాలు, అందరికీ రావు. వేళవుతోంది. నువ్వు జాప్యంచేస్తే లాభంలేదు మనకోసం వేచివుంటారు. బైలుదేరు వేగిరం" నుళ్ళీ అన్నాడు.

కా స దూరంలో కూచుని పేపరు చూసుకుంటున్న సుబ్బారావు, వీళ్ళ సంభాషణ విని లేచివచ్చాడు. కళ్ళ దాలుతీసి ఓసారి పంచెతో శుభ్రంచేసి తగిలించుకున్నాడు.

"మోహన్ చెప్పింది నిజం అమ్మాయ్! ఇటువంటి అవకాశాలు అందరికీ లభ్యంకాదు. ఇది ఒకవిధమైన అదృష్టమే. అక్కడికి అంతా పెద్దవాళ్ళే వస్తారు. వాళ్ళందరితో పంచయం చేసుకునే అవకాశం నీకు కలుగుతుందంటే, సంతోషించక, అవకాశం జారివిడుచుకుంటా వెందుకు!

స్నేహితురాలింటికి రేపు వెళ్ళవచ్చునే" అన్నాడు సుబ్బారావు. బహుశా కూతురు రామరాజుని కలిసేందుకే వెళ్ళేదేమోనన్న సందేహం కూడా కలిగింది సుబ్బారావు.

దికాదు నాన్నా..." యేదో చెప్పాలనుకుంది సుబ్బారావు చెప్పనివ్వలేదు.

రేమీ చెప్పకు. మావయ్యతో వెళ్ళిరా. వెళ్ళి వేస్తే అంటావు-వెళ్ళకపోతే యెంతో సదవకాశం దాచుకునే దాన్నని! బైలుదేరు."

తండ్రి అలా అనడంతో, మరింకేమీ చెప్పలేక పోయింది జలజ. లోలోన ఆశ్చర్యం కోపం ప్రజ్వలిల్లునూ వుంది. కాని, యేం చెయ్యగలదు? ఎవరిమీద ఆ కోపాన్ని ప్రదర్శించగలదు? పరిస్థితికి పూర్తిగా కట్టుబడిపోయింది. తన రాకకోసం, యెదురు తెన్నులు చూసే రాజు, ఆమె కళ్ళలో లీలగా మెదిలాడు. ఎంతో బాధపడింది. ఆమె నయనాలు ఆర్ద్రమయ్యాయి కూడా. అతి ప్రయత్నంమీద సంబాళించు కొంది.

“అప్పుడే ఆరు కాపస్తోంది. పద జలజా! ఇటువంటి సందర్భాల్లో ఉత్సాహంగా ముందుకు వురకాలిగాని, యిలా యెవ్వరూ బ్రతిమాలించుకోరేమో!” తొందర చేశాడు రామమోహన్.

తండ్రిచేత మరోసారి మందలించబడ్డా గుమ్మరి పోయింది జలజకు. రామమోహన్ వెంటనడిచింది రామమోహన్ వుత్సాహంగా కారు చెక్కతీసి పట్టుకుంటు, జలజ లోపలికిపోయి కూచుంది. ఆమె మొహంలో ఏమిటో కళలేదు. మోహన్ స్తీరింగుదగ్గరకూచుని, కారునిస్టార్టుచేశాడు.

కారు మెల్లగా కదలి, తృటికాలంలో ముందు సాగిపోయింది. సుబ్బారావు, ఆ కారువేపు చూస్తూ తృప్తిగా నవ్వుకొన్నాడు. “ఎంత అందమైన జోడీ! రామమోహన్ ముందు, రామరాజు యెందుకు పనికొస్తాడు! అన్ని విధాలా తీసికట్టే!” అనుకొన్నాడు మనసులో.

పాత్ర దివ్యంగా జరిగింది. జలజను అందరికీ పరిచయం చేశాడు రామమోహన్. ఆమెను అంతా అభినందించారు. విదేశీ డాక్టర్ బృందంవారు జలజను అభినందిస్తూ 'Wish you both a happy life' అని దీవించారు జలజ వారి మాటలకు విస్తుపోయింది. మావయ్య, తనని వారికి ఏ విధంగా పరిచయం చేసుకున్నానో అర్థంకాలేదు. లేకుంటే వాళ్ళలా అపోహ పడ్డారేమో! తామిద్దరం భార్యభర్తలం కాదని వెల్లడి చెయ్యాలన్న వుద్దేశం వచ్చిందికాని, సమయం, సందర్భం గుర్తులో ఉంచుకొని, తమాయించుకొంది.

కాస్సేపటి తర్వాత, జలజను కారులో తీసుకెళ్ళాడు రామమోహన్. కారు మెల్లగా సాగిపోతూవుంటే, యెంతో ముంచో మనసులో రగులుతూవున్న సందేహాన్ని గీ తెలుసుకోవా లనిపించింది జలజకు.

“మావయ్యా! నేను నీ భార్యనని వాళ్ళలా ఊహించారు?”

“అదే నేనూ ఆలోచిస్తున్నాను జలజా!”

“నువ్వేమీ చెప్పలేదా!”

..అబ్బే, అటువంటి దేమీ జరగ లేదే?”

వాళ్ళ అభిప్రాయం తప్పు అని అప్పుడే వెల్లడి చెయ్యాలనుకున్నానుగాని, సభ్యతగా వుండదని తమాయించుకొన్నాను ”

“ఏం? నన్ను పెళ్ళిచేసుకోవడం నీకు యిష్టంలేదా?” సూటిగా ఆమె కళ్ళలోకి చూస్తూ అన్నాడు.

“ఇప్పుడా విషయం అప్రస్తుతం మావయ్యా!”

ఉత్సాహంతో సుబ్బారావు మొహం వికసించింది. 'ఆ! అదీ... యింకా ఆలోచించు. ముఖ్యంగా స్త్రీ కావల్సిందేమిటి? తన భర్త శారవప్రతిష్టలు... ఆయన వున్నాటి. వాటితోపాటు తనకి ఆపాదించే అంతస్తు; అంతేగా! కూపస్థ మండూకాల్లా యెల్లకాలం యిట్లో కూచుని, హాయిగా వున్నాం, హాయిగా తిన్నాం, అనుకుంటే-అది జీవితం అని పించుకోదు. పైగా నువ్వు చదువుకున్నదానివి. నీ చదువుకి తగ్గ అంతస్తు కావాలని నీకు మాత్రం మనసులో యెక్కడో ఓ కోరిక వుండదా? తప్పకుండా వుంటుంది. సమయం దొరికింది గాబట్టి, చిన్న మాత్రవేశాడు.

జలజ మాట్లాడలేదు. ఆలోచనలో పడింది. హృదయంలో రామరాజు మెదిలాడు ఒకటి రెండు రామమోహన కూడా గుర్తుకు రాలేకపోతేదు. ఒకవిధమైన సంఘర్షణ ఆంభమయింది. ఆ తాకిడికి తేక పోయింది తండ్రి సమక్షంలో యింక వుండలేక గదికి నిష్క్రమించింది.

సుబ్బారావుకి, కూతురిలో యేదో నూతన పరిణామం కనిపించినట్టయ్యింది. అదంతా నవ్వుకున్నాడు.

ఇల్లు చేరుకున్న రామరాజు, నేరుగా తన గదిలోకి నడిచాడు. వాలుకుర్చీలో చేరబడి, అలలుగా వస్తున్న ఆలోచనల్ని అరికట్టడానికి ప్రయత్నించాడు కాని, లాభంలేక పోయింది.

సుశీల వచ్చింది.

“వడ్డించనా బావా !” మెల్లగా అంది.

“వద్దు ” ఆమె కేసి చూడకండానే ముక్తసరిగ జవాబ్బాడు. ఆ స్వరంలో కాస్తంత కోపం ధ్వనించింది. సుశీల మా అర్థం కాలేదు.

“అప్పుడే తొమ్మిది దాటింది. భోజనం చేసి, కాస్సేపు తీసుకోకూడదు బావా !”

రామరాజు, ఆమె కేసి చుర్రున చూశాడు. అతని మొహం రాగర జిత మవ్వడం, సుశీల గమనించింది. నువ్వు నాకేమీ హితవు చెప్పనవసరం లేదు. ఇక నువ్వు వెళ్ళు సుశీలా !” మెల్లగా కసిరినట్టుగా నే అన్నాడు.

సుశీల అభిమానం, దౌర్బితిన్నదనే చెప్పాలి. ఆకారణంగా తనమీద కోపం ప్రదర్శించడం దేనికని బాధ పడింది. ఆమె కళ్ళు నీళ్ళపర్యంత మయ్యాయి మారుమాట చెప్పకుండా, అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది.

“అమ్మాయ్ సుశీలా !” వెంకట్రామయ్య కేక

వేశాడు. అంతలోనే అతనికి దగ్గుతేర వచ్చింది. సుశీల అక్కడికి వెళ్లింది.

“పిల్చావా మావయ్యా!”

“బొనమ్మా! అబ్బాయి భోజనం చేశాడా!”

“ఇప్పుడే భోజనం చేశాడు మావయ్యా!” తడిబడ కుండా చెప్పింది. భోజనం చెయ్యలేదని చెబితే, ఆ ముసలి ప్రాణం బాధపడుతుందని అభిప్రాయపడింది.

“అయినా మావయ్యా, యీ విషయాలన్నీ మీ యెదుగు చెప్పండి అసలే మీ ఆరోగ్యం బాగుండే లేదు. ఈ పరిస్థితిలో మెదడునిండా ఆలోచనలు పెట్టుకుండా, నిశ్చింతగా వుంటేనే త్వరలో కోలుకోవడానికి ఏలుంటుంది.”

వెంకటామయ్య పొడిగా నవ్వేడు. “నిశ్చింతగా వుండటం, యెల్లా సాధ్యపడుతుందమ్మా సుశీలా! ఎదురుగా వున్న సమస్యల్ని దూరం చేసుకోనూలేను; వాటిని పరిష్కరించుకోనూలేను. ఈ సంఘర్షణలో నలిగిపోతూన్న నాకు ‘నిశ్చింత’ యెక్కణ్ణింది వస్తుంది చెప్పి?” బాధగా చెప్పుకు పోయాడు.

మావయ్యమీద అంతులేని జాలికలిగింది సుశీలకు.

“నువ్వేదో బాధతో నలిగిపోతున్నావని, యింతకు ముందే నేను పసిగట్టాను మావయ్యా! అప్పట్లో నేను అడిగితే, యేమీలేదని చెప్పి నన్ను మభ్య పెట్టావు. ఆ సమస్యలు యేవీటోయిప్పుడైనా నాకు చెప్తావా మావయ్యా?” అడిగింది.

వెంకటాచార్యుడు, చిన్నగా నిట్టూర్పు వదిలాడు. తను తొందరపడి, సుశీలతో ఆ విధంగా చెప్పినందుకు పశ్చాత్తాప పడ్డాడు.

“యివన్నీ నీకందుకులే సుశీలా! వెళ్ళి నీపని చూసుకో!” ఆ ప్రస్తావనకు స్వస్తిచెప్పే విధంగా ముగిసాడు. సుశీల అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది.

సుశీలకు ఆయింటి పెరిస్థితులు బాగా అర్థం కావడం మానవయ్య, యెదోవ్యధతో సతమతమౌతూ, ఆరోగ్యాన్ని కోల్పోవడం వంటివి, బావ అంతు తెలీని కారణాలతో ఒక విధమైన వుద్దేశకానికి లోనవుతున్నాడు. ఈ పరిణామాలకు ప్రముఖ కారణాలేవీటో, యెంత ఆలోచించినా ఆమె పూహకి అందడంలేదు. ఈ ఆలోచనలతో చాలాసేపటి వరకు వంటగదిలో కూచుండిపోయింది సుశీల

కుర్చీలో కూచుని ఆలోచిస్తున్న రామరాజు, యెదోగుర్తుకు వచ్చి, చప్పున లేచి తేబిలు దగ్గరకు వెళ్ళాడు. విసురుగా లెటరుపాడ్ తీసుకొని కలం పట్టుకున్నాడు. అతని కళ్ళు, చింతనిప్పుల్లా కణకణలాడుతూ వున్నాయి రాయడం ప్రారంభించాడు. ఆ ఉద్యోగంలో యేం రాయాలో తోచక రెండు మూడు కాగితాలు చించివేశాడు. చివరికి ఓ వుత్తరం రాయగలిగాడు. ఉత్తరం పూర్తిచేసి, మళ్ళీ ఓసారి చదువుకున్నాడు.

‘జలజా !

హూ! నిన్ను ‘జలజా’ అని సంబోధించడం అనవసరమనిపిస్తుందిప్పుడు. అంతకంటే చక్కని సంబోధన, సరైన సంబోధన ‘జలగా’ అని. నీ కంటే, నీటిలో జీవించే జలగ వేయిరెట్లు నయమనిపిస్తుంది. ఇన్నాళ్లు, నన్ను ప్రేమిస్తున్నట్టు నటించి, మోసగించావు. నిన్ను నమ్ముకున్న నన్నూ, నా జీవితాన్ని నాశనం చేశావు. నీ కోసం, మా నాన్న గారితో విరోధం తెచ్చుకున్నాను. నేను నిన్ను మనసారా ప్రేమించి నందుకు, తగిన ప్రతిఫలాన్నే అందించావు. ఒకందుకు నేను సంతోషిస్తున్నాను. మన జీవితాన్ని ఒక బంధం ముడిపెట్టక ముందే, నీ నిజరూపం బయటపడింది. అది నా అదృష్టమే అనుకోవాలి. నీ అందం వెచుక యిత హాలాహలం వుంటుందని యెప్పుడూ వ్రాహించ లేదు కూడాను. కాని, ఒక్క విషయం చెప్పాలని వుంది. ఇక ముందయినా, నావంటి అదృష్ట హీనుల జీవితాలతో ఇలాంటిమాడ వద్దని కోరుకుంటున్నాను. నువ్వయినా, మీ మావయ్యతో సుఖంగా వుండడమే నేను కాంక్షించేది. అదృష్టమన్నది వుంటే, మళ్ళీ యెప్పుడో కలుద్దాం...

— రామరాజు”

ఉత్తరాన్ని కవరులో పెట్టి, అంటించేసి అడ్రసు రాశాడు. అప్పుడుగాని, అతని మనసుకి వూరబ కలుగ లేదు. గడియారం పదకొండు కొట్టింది. పరిసరాలు ప్రశాంతంగా వున్నాయి. మంచంమీద ఒరిగి, నిద్రపోవడానికి ప్రయత్నిం

చాడు. కాని, చాలా సేపటి వరకూ నిద్రపట్టలేదు. మెదడంతా ఆలోచనల మయం. మనస్సంతా క్రోధాగ్నిమయం. ఇంక యెలా నిద్ర పడుతుంది?

...

...

...

మరుసటిరోజే నెలరోజులు శలవు తీసుకొని యింటికి తిరిగి వచ్చాడు రామరాజు ఆఫీసు నుంచి ప్రస్తుతం తనకి స్థల మార్పు అవసరమేమో ననిపించిందనికీ. నేరుగా వచ్చి తండ్రి మంచం ప్రక్కన నిల్చున్నాడు.

“నాన్నా! నేను విజయవాడ వెళ్తున్నాను” అన్నాడు.

మెల్లగా.

వెంకట్రామయ్య ఆశ్చర్యపోయాడు, కొడుకు నాథా త్రవ్వుతూనానికీ.

“ఇప్పుడెందుకురా? ఇంత హఠాత్తుగా బైలుదేరు తున్నావేమిటి?”

“మా స్నేహితులంతా బైలుదేరుతున్నారు నాన్నా! అలా వెళ్ళి చిన్నాన్నగారింట్లో కొద్ది రోజులు గడిపి రావాలని వుంది. ఎన్నాళ్ళనింకో వెళ్ళలేదు కదా!”

వెంకట్రామయ్య, క్షణం మాట్లాడలేక పోయాడు తన పరిస్థితి కళ్ళారా చూస్తూ కూడా వాడు వూరు విడిచి వెళ్తానంటుంటే, వద్దని యెలా చెప్పగలడు? అతని హృదయంలో అంతులేని బాధ మెదిలింది కళ్ళు నీళ్ళపర్యంత మయ్యాయి.

“శలవు పెట్టావా?”

“బోను నాన్నా; నెలరోజులు సేంక్షనయ్యింది. అయినా. వేగిరం వచ్చేసేటందుకే ప్రయత్నిస్తాను. మీరేం కంగారు పడకండి.”

‘కంగారు పడకండి’ అని యెంత తేలిగ్గా అనేస్తున్నాడు ... అనుకున్నాడు వెంకట్రామయ్య మనసులో. వాడిలా మారిపోతాడని అతను అనుకోలేదు.

“సరే! వెళ్ళిరా!” అన్నాడు బాధగా నిట్టూరుస్తూ. తను అంగీకరించక పోయినా, వాడు వెళ్ళిపోతాడని తెలుసు. అందుకే, ఆటంక పర్చలేదు.

ఆ సాయంత్రం ఎక్స్ప్రెస్ కే ప్రయాణ సన్నాహాలు చేశాడు రామరాజు. తన ప్రయాణం విషయం, సుశీల కూడా చెప్పలేదు. ఆమెతో చెప్పడం, అంత అవసరం అనుకోలేదు. ఎంతేనేం - వుండబట్టలేక, సుశీలే అడిగింది.

“మళ్ళీ యెప్పుడు తిరిగివస్తావు బావా?”

రామరాజు, సుశీలకేసి యెర్రగా చూశాడు.

“ఏం? నీతో ఆ విషయం చెప్పడం, అంత అవసరమా?”

అన్నాడు కటువుగా.

సుశీల మనస్సు చివుక్కుమన్నది. “అవసరమని, నేను అనలేదు బావా! అది, నా ఆభిప్రాయం కూడా కాదు. నన్ను అపార్థం చేసుకుంటున్నావు నువ్వు యెక్కడికీ వెళ్తున్నావో, యెందుకు వెళ్తున్నావో, తెలుసుకోవాలన్న ఆసక్తి, నాలో వున్నా, ఆ విషయాలు నాకు అవసరమనే నా ఆసక్తిని అణచుకున్నాను కాని, మావయ్య ఆరోగ్య

స్థితి చూసి, నీ రాక గురించి అడక్కండా వుండలేక పోయాను. అది తప్పే అయితే, క్షమించు..." అంది.

ఎంత కోపంగా వున్నా, అటువంటి మాటలు వింటే, యెవరు చల్లబడరు? రామరాజు కూడా, ఆ పరిణామానికి అతీతుడు కాకపోయాడు. తను తొందర పడినందుకు బాధ పడ్డాడు. "నెలవు మాత్రం నెలరోజులు శాంక్షనయ్యింది. నీలు చూసుకొని, వేగిరం వచ్చేందుకు ప్రయత్నిస్తాను..." మెల్లగా అన్నాడు.

"నెలరోజులే!" ఆశ్చర్యపోయింది. "మావయ్య ఆరోజుకీ యెలా నీరసించి పోతున్నాడో, చూస్తూనే వున్నావుగా భావా! ఎందుకో, నాకు భయమేస్తోంది. ఇటువంటి సమయంలో నువ్వు లేకపోతే, యెలా? అంగుకే అడిగాను"

"నువ్వేమీ భయపడనవసరం లేదు. నీ ఆరాటానికి, అర్థం లేదు. నాన్న రెండు మూడు దినాల్లో కోలుకుంటారు నా అడ్డసు తుబిలు మీద పెట్టి వెళ్తున్నా! అవసరమైతే వుత్తరం రాయి. అంత అరంటయితే, టెలిగ్రామ్ పంపించు."

సుశీల ఓ నిట్టూర్పు విడిచి అక్కణ్ణించి కదిలింది. ఇంకేం మాట్లాడగలదు మరి?

ఆరోజు ఎక్స్‌ప్రెస్‌కి వెళ్ళిపోయాడు రామరాజు.

...

...

...

సాయంత్రపు నీరెండ, రకరకాల పుష్పాలపై బడి, వింత రంగుల్ని ప్రతిఫలిస్తోంది. చల్లని పిల్ల వాయువులు వినిపిస్తూన్న సంగీతానికి తన్మయత్వం పొంది, పూల మొక్కలు తలలూపుతున్నాయి.

ఓ మల్లెపొద దగ్గర నుంచుని, జలజ అంతులేని ఆలోచనలు సాగిస్తోంది. ఆమె మొహం బాగా వాడే పోయింది. కళ్ళు లోతుగా పోయాయి. ఓసారి చేతిలో వుత్తరాన్ని చూసింది ఆమెకు యెక్కడలేని దుఃఖమూ వచ్చి, వెల్లువలా ప్రవహించసాగింది. ఆ ప్రవాహానికి, కన్నీటి బిందువులు ఛక్కిళ్ళమీదకు జాలువారినయ్యే. రామరాజు యెంత తొందర పడ్డాడు?... అనుకుంది. బహుశా, తను రామమోహన్ తో ఆరోజు రానడం చూసి వుంటాడు. కాని, నిజం తెలుసుకోవడానికి యిసుమంతయినా ప్రయత్నించలేదు. అతడు యింత తొందరపడే మనిషని యింతవరకూ తను గ్రహించలేక పోయింది. తన మనసు తెలిసి కూడా, రామరాజు యెందుకిలా అపోహపడి, నిందిస్తున్నాడో, అర్థం కాలేదు రామమోహన్ తో తనకి లేని సన్నిహిత పరిచయాన్ని, వున్నట్టుగా భ్రాంతి పడిన రామరాజు తొందర పాటు, యెప్పటికైనా తనలో అభ్రాంతిని రేకెత్తిస్తుంది. తప్పదు. అంతటి అసూయా పరుణ్ణి, అపోహగలవాణ్ణి చేబట్టి, తనుమాత్రం యే సుఖపడుతుంటా ? తనని యెంత నీ

నీచంగా సంబోధించాను వృత్తిరంలో? తనకి మాత్రం ఆత్మాభిమానం లేదా? తనుమాత్రం వృత్తూ, కారం, తినడం లేదా?... ఇవన్నీ ఆలోచిస్తుంటే, జలజలో ఒక విధమైన చైతన్యం తలెత్తింది. చెమ్మగిల్లిన కళ్ళు, ఒత్తుకుంది. తను యెందుకు బాధపడ్డం?... తనలో తనే సమాధానపడి, సంబాళించుకుంది. చేతిలో వున్న వృత్తిరాన్ని ముక్క ముక్కలుగా చింపివేసింది అప్పుడుగాని, ఆమె మనసుకి శాంతి లభించలేదు.

కారు ఆగిన చప్పుడయ్యింది. వెనుదిరిగి చూసింది. రామమోహన్, లోషలికి వస్తున్నాడు, బూడిద రంగు చూట్టు, యెర్రని నెక్ టైతో అతను, యెంతో హుందాగా, అందంగా అగుపించాడు జలజకు 'రామమోహన్'. ఆమె మనసుని చూరగొనడం, అదే ప్రథమం.

“హలో జలజా ! ఒంటరిగా యీ అందమైన ప్రకృతిని యెట్లా ఆనందించ గలుగుతున్నావ్?” మృదహాసంతో అంటూ దగ్గరగా వచ్చాడు

“మరేం చెయ్యను మావయ్యా ! ఇంట్లో యెంత సేపు కూర్చున్నా, వుబుసు. పోవడం లేదు...” నవ్వుకూనే జవాబిచ్చింది. క్షణం క్రితం ఆమె మనసుని ఆక్రమించుకున్న నిస్పృహ పటాపంచలయ్యింది ఆమె మాటల్లో యెనాడూ వ్యక్తం కాని ప్రసన్నత ప్రస్ఫుట మయ్యింది రామ మోహన్ కి. అతని ఆనందానికి అవధులేక పోయాయి.

“మంచి యింగ్లీషు పిచ్చరు అవుతోంది. . వెళ్తామా?”

కానీ జారవిడుచుకో దల్చలేదు రామమోహన్.

యం, యెంతో తేలికపడింది కూతురు భవిష్యత్తు
యిక తను చింతించ నవసరం లేదు....అను
చున్నాడు.

౮

జలజ జీవితపథం ఒక మలుపు తిరిగింది. ఆమె
నునస్సు యిప్పుడు పూర్తిగా రామమోహన్ పరమయ్య
అప్పుడప్పుడూ, రామరాజు జ్ఞప్తికి వస్తున్నా, అతణ్ణి యిట్టే
మర్చిపో గురుతుోంది. అతనిమీద ఏర్పడ్డ ద్వేషమూ,
కోపమూ, ఆమెలో అంతరించలేదు. రాజు యిప్పుడు
యెక్కడ వున్నాడో, యేం చేస్తున్నాడో, తెలుసుకుందు
కూడా ప్రయత్నించలేదు. ఎంత విచిత్రమైన మానవ
స్వభావాలు! ఒక్కొక్కప్పుడు పొరపాట్లు చిన్నవే అయినా,
జీవితాల్ని యెంతగా మార్చివేస్తాయి ?

ఆరోజు బహిరంగ సభ యేదో జరుగుతూ వుంటే,
సుబ్బారావు అక్కడికి వెళ్ళాడు జలజకి యేమీ వ్రుసు
పోవడం లేదు. పూలతోటలో వున్న సిమ్మెంటు బల్లమీద
కూచుని, చల్లగాలి పీలుస్తోంది వెన్నెల కాంతిలో పూల
మొక్కలు, అందాల్ని విరజిముక్తున్నాయి. ఆ వాతా
వరణం, ఆమె హృదయానికి పూరట కలిగించి, వల్లాస

పర్చింది. ఒక్కసారి ఆమె ఆలోచనలు రామమోహన్ పోయినయ్య. 'మావయ్య వస్తే యెంత బావుణ్ణు ! సరదాగా కబుర్లు చెప్పుకుంటే, యిట్టే కాలంగడిచిపోను... అనుకుంది.

ఆమె భావనకి యేదో బలమైన శక్తి వున్నట్టుగా, రోడ్డు మీద కారాగిన చప్పుడు విసిపించింది. అది రామ మోహన్ కారేనని ఆమెకి తెలుసు ఆమె హృదయం, ఆనందామృతంతో నిండింది. పరవశం జేంది, శిల్పసుందరిలా అచేతనంగా కూచుండిపోయింది. ఆమె మెదడులో యెన్నో భావనలు ! హృదయంలో యెన్నో ఆకాంక్షలు.

రామమోహన్, లోపలికి వస్తూనే పూలతోటకేసి చూస్తున్న సారిచాడు. ఆ వెన్నెల కాంతిలో, జలజ నిజంగా శిల్పసుందరిలానే అగుపించింది. అడుగులో అడుగు వేసు కుంటూ నచ్చి, ఆమె కళ్ళు మూశాడు. జలజ శరీరం పులక రించింది. అవ్యక్తమైన అనుభూతిని పొందింది. సిగ్గుపడి, రెండుచేతులతోనూ, ఆతని బట్టలన చేతుల్ని తప్పించుకుంది. రామమోహన్ పకపక నవ్వుతూ, పక్కనే వచ్చి కూచు న్నాడు ఆనందంతో కూడిన సిగ్గుతో మొహం దించుకుంది జలజ. చంద్రుడు, వారి అనురాగం చూసి, ఫక్కున నవ్వి, మబ్బుల చాటుకి పోయాడు.

“ఒంటరిగా కూచుని, యెవరిగురించి తలపోస్తున్నావో, చెప్పనా జలజా ?” అన్నాడు రామమోహన్.

“చెప్పు చూద్దాం...” చిలిపిగా అంది.

“నా గురించే !”

“కాదు...”

“అబద్ధ మాడకు...”

“ఎలా పసిగట్టావు?”

“నా నుచున్న చెప్పింది....నిజం చెప్పు...”

“బాను మావయ్యా! నీ వ్రాహ సరైనదే! ఈ చల్లని, చల్లని వెన్నెల్లో, చల్లని పిల్లవాయువులు వీస్తున్న యీ పూదోటలో, నువ్వు నా సరసను వుంటే, యెంత హాయిగా కాలం గడిచిపోతుంది...? అని తలపోస్తున్నాను... ఇంతలో నువ్వే వచ్చేశావు” సిగ్గుతో మెల్లగా గలిగింది. తన మనోభావాన్ని చెప్పకూడదనే మే అనుకుంది. కాని, చెప్పకూడ వుండలేక పోయింది.

రామమోహన్, ఆమె మొహంలోకి సూటిగా చూసి, మందహాసం చే గాను జలజను ఆకర్షించినందుకు, తనలో తనే వ్రప్పొగి పోయాడు.

“నిజం చెప్పాలంటే, నీకు దూరంగా వుండటం, నాకూ సాధ్యం కావడం లేదు జలజా! నా హృదయాన్ని పూర్తిగా నువ్వే ఆక్రమించుకున్నావు. నా కళ్ళలో కను పాపగా మెదులుతున్నావు. ఇంకెన్నాళ్ళీ దోబూచులాట. అందుకే, మన వినాసం, వీలయినంత త్వరలో యేర్పాటు చేసేలా చూడమని గావతో చెప్పాను మరి, నీ అభిప్రాయం యేమిటి!”

జలజ, జవాబు చెప్పలేదు. పెళ్ళి, అనే పదం వినేసరికి, మొహం సిగ్గుతో యెరు పెక్కింది. ఆ సిగ్గుకు వ్యక్తం

చెయ్యడం యిష్టం లేకగామోసు - ముసిముసి నవ్వులు ఒలక బోస్తూ, రెండు చేతులతో మొహాన్ని కప్పేసుకుంది.

రామమోహన్ నవ్వేడు.

“నిజం సుమా! నా తెలివి తక్కువతనం కాకపోతే, నిన్ను యీ విషయం అడగడం యేమిటి? అసలే, అడవానికి సిగ్గు ఏ అలంకారమన్నాడు. ఆ అలంకారం లేకపోతే యెట్లా? ఆ... అన్నట్లు, ఒక్క విషయం అడగాలని వుంది. కోపగించు కోవుగదా?” లాలనగా అడిగాడు.

“ఏమిటి?” అన క్రితం, మొహం మీది నుండి ఏ తీస్తూ అడిగింది.

“రామరాజుని అంతగా ప్రేమిస్తూ వుండేదానివికదా, ఒక్కసారి అలాంటి మర్చిపోగలిగి, నీప్రేమను నావేపు యెట్లా త్రిప్పుకలిగావు? ఈ ప్రశ్న నిన్ను యే విధంగా బాధ పెట్టినా, యిబ్బంది కలిగించినా, జవాబు చెప్పాద్దు. కేవలం, తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలంకొద్దీ అడుగుతున్నాను గాని, యెవన్నీ కించపర్చాలనే దురుద్దేశంతోకాని, నీ హృదయపు లోతులు తెలుసుకోవాలని గానీ, కాదు. నా మాటల మీద నీకు నమ్మిక వుంటేనే చెప్పు...”

జలజ, కాస్తంత కలవరపడింది. మావయ్య అటు వంటి ప్రశ్న వేస్తాడని, ఆమె యెప్పుడూ పూహించలేదు. రామమోహన్ కనిపెట్ట లేదుగాని, ఆమె ముఖ కవళికలు మారాయి. ఏది యేమైనా జవాబు చెప్పక తప్పదనే ంది. మెల్లగా శ్వాస విడిచింది. ఇదొక పరీక్షగా భావించి:

గాని, యెందుకో మరి_కొంత నిరుత్సాహం ఆమెలో చోటు చేసుకుంది.

“మావయ్యా ! నా మనసు విప్పి నీతో చెప్పడం, నా కర్తవ్యంగా భావిస్తున్నాను. నేనూ రామరాజూ, ప్రగాఢంగా ప్రేమించుకున్నమాట వాస్తవమే ! అయితే, నిజమైన ప్రేమలో, అపోహకూ, అసూయకూ, అపనమ్మకానికి తావుండకూడదు. కాని, రామరాజు నీటికి అతీతుడు ; కాలేక పోయాడు. అంటే, అతని ప్రేమలో పరిపూర్ణత్వం లేక మాట ! నా ప్రవర్తనను శంకించాడు...” కాస్త బాధపడుతూ అంది.

“అంటే, యే విధంగా శంకించాడు ?”

“నువ్వు, ఆరోజు పార్టీకి రమ్మని బలనంతం చేశావని జాపకం వుందా?”

“ఔనూ ! అయితే?”

“ఆ రోజు మేం, బీచ్ లో కలుసుకోవాలని నిర్ణయించుకున్నాం. నీ పార్టీకి రాకండా తప్పించుకోవాలని, నేను యెంత ప్రయత్నించానో, నాకే తెలుసు. కాని, ఫలితం శూన్యం. నీతో పార్టీకి వచ్చాను. పార్టీ పూర్తయ్యాక యిద్దరిం కాదులో వచ్చాం. బహుశా మనల్ని అప్పుడు చూసి వుంటాడు రామరాజు. నన్ను అపార్థం చేసుకున్నాడు. మానవ సహజమైన అపోహకు గురయ్యాడు. కాని నిజాన్ని తెలుసుకునేందుకు యే ప్రయత్నమూ చేయలేదు. నన్ను నిలదీసి అడిగితే, యెంత బావుణ్ణి? ఏ పరిస్థితుల్లో వెళ్ళాల్సి తెలిసిపోయేదిగా ! పైగా, నన్ను దూషిస్తూ,

అవమాన పరుస్తూ, వృత్తం రాశాడు. తన తొందరపాటు విస్మరించి, యితరుల మీద తప్పు రుద్దడానికి ప్రయత్నించే స్వభావం నాకు నచ్చదు. దాంతో, నా మనసు విరిగింది. నాలో నిండివున్న ప్రేమానురాగాలు నశించాయి ఆత్మాభిమానం ఒక్క మగవారికే కాదు... స్త్రీకూ వుంది. అది రామరాజు గ్రహించలేదు. ఇదీ సంగతి. ఆకోజు నుండి ముంగా అతణ్ణి మర్చిపోవడానికి ప్రయత్నించాను. మర్చిపోయాను." అంటూ ముగించింది

"అయితే, మీ యెడబాటు! నేనే కారకుణ్ణన్నమాట నవ్వానూ అన్నాడు.

"అలా యెప్పుడూ భావించకు మావయ్యా!!" కో నీ తప్పు యేమీ లేదు. అర్థం లేని రామరాజు పోహే కారణం దీనికంతా. నదువుకోగానే సరికాదు. తగ్గ సంస్కారం వుండాలి..." అంది కాస్తంత ప్రకోపగోచరం.

జలజ అంత విసురుగా అన్నందుకు విస్తుపోయాడు గామమోహన్. అయితే, ఆమె మాటలు సత్యానికి దూరం కాదనిపించింది.

"నువ్వన్నది నిజం జలజా!"

"అమ్మాయ్ జలజా!" సుబ్బారావు కేక వినిపించి, తృల్లిపడింది జలజ. తండ్రి కోపగించుకుంటాడని కాదు. అదేంటో, ఆ సమయంలో అలా అనిపించింది.

"నాన్న వచ్చారు... పదమావయ్యా!" అంటూ

అక్కణ్ణించి వదిలింది. రామమోహన్ ఆమెతోపాటు నడిచాడు.

“ఏమోయ్ మోహన్, నువ్వాచ్చి యెంతసేపయ్యింది?”

“కొద్దిసేపటి క్రితమే శావా ! బహిరంగ సభకి వెళ్ళావటగా; ఏవంటి విశేషాలు !”

“ఏముంటాయి ? ఎప్పుడూ వున్న వుపన్యాసాతే ! కొద్దిసేపు వుండి వచ్చేశాను. రావోయ్ కాసేపు నూట్లాడు కుందా...”

“తేదు శావా ! నాకు వేళవుతోంది. రేపు కాస్త పెందరాళే వస్తారే: గుడ్ నైట్ ! వస్తా జలజా!” అంటూ చరచరా కారు దగ్గరికి నడిచాడు. కొద్ది క్షణాల్లో కారు కదిలింది.

సుశ్బారావు మొహం విప్పింది సంతోషంతో. దగ్గర్లోనే వున్న కూతురుకేసి అదోలా చూసి “మీ రిద్దరూ ఓ చోట నుంచుంటే, నాకు మెలా అనిపిస్తూ వుంటుందో తెలుసునమ్మా ?... చిలకా గోరింకలంటారే, అలాగే అనిపిస్తుంది...” నవ్వుతూ అన్నాడు.

“పో నాన్నా !” సిగ్గుతో మొహం ప్రక్కకి త్రిప్పు కుంటూ లోపలికి తురుమంది జలజ.

“ఈ సిగ్గు యిక యెన్నాళ్ళులే!...” ముసిముసిగా నవ్వుకుంటూ తనూ లోపలికి నడిచాడు సుశ్బారావు.

...

...

...

కొద్దిదినాలు కాలగర్భంలో కలసిపోయాయి. వెంకట్రామయ్య క్రమంగా నీరసించిపోతున్నాడేగాని, ఆరోగ్యం కోలుకోవడంలేదు. ఆనందమే ఆరోగ్యమంటారు. అతనిలో ఆనందం లోపించింది గాబట్టే, ఆరోగ్యం లోపించింది. కొడుకు, తన మాటకు యెదురుతిరిగాడన్న బాధ ఒకవేపు, తన ఆరోగ్యస్థితి గమనించికూడా, వాడు వూరికి వెళ్ళిపోయాడన్నవ్యధ మరోవేపు, ఆయన్ని మరీ కృంగదీశాయి. కుడాకునానీ సుశీల భవిష్యత్తు యెలా వుంటుందోనన్న విషయమేమి, అని మెదడు ఆలోచిస్తుంది! ఈ ఆలోచనల బరువు, బలహీనతలతోపాటు పేగులు తెంచే దగ్గు, అతణ్ణి బాధ పెట్టసాగాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు ఊపిరి సలిపేది కాదు. ఆ క్షణంలోనే కళ్ళుమూసేస్తానేమోనన్న భీతి కలిగేదతనికి.

మావయ్య పరిస్థితి, సుశీలకు యెంతో ఆతృత, భయం కలిగించింది. ఒక్కో సమయంలో ఒంటరిగా యేడ్చేది. తన దరదృష్టాన్ని నిందించుకునేది అతని పరిస్థితి యెలా వుంటుందోనన్న ఆసక్తితో, ఆతృతతో, డాక్టర్ని అడిగేసింది కూడాను.

“డాక్టరుగారూ ! మావయ్యకి యేమీ భయం లేదంటారా?”

డాక్టరు కొద్దిక్షణాలు మానం వహించారు. “నా శక్తివంచన లేకుండా ట్రీట్ మెంట్ చేస్తున్నానమ్మా!

వమాత్రమూఫలితంకనిపించడం లేదంటే, నాకే ఆశ్చర్యంగా వుంది. ఎందుకైనా మంచిది - వాళ్ళ అబ్బాయిని రిప్పి స్టేనే మంచిది. ఆ అబ్బాయి దగ్గర వుండటం, చాలా అస. సరం. తరుణం మించకుండానే హాస్పటల్లో చేర్చాలని నా అభిప్రాయం..." అనేసి వెళ్ళిపోయాడు

సుశీల స్తాభించి పోయింది. పరిస్థితి అంతమేము విషమిస్తుందని ఆమె తలంచలేదు. ఆమె కళ్ళు నీళ్ళ పర్యంత మయ్యాయి. ఏంచెయ్యాలో ఆమె ఊహకి అందిలేదు. ఆపాదమ స్తకం వణికిపోయింది. డాక్టరు మాటల్లోని భావం చాలా నిరుత్సాహకరంగావుందని ఆమెకు తెలుసు. అందుకే ఆమె ఆత్మతపడుతోంది. డాక్టరు చెప్పినట్లు వెంటనే యమని బావకి వుత్తరం వ్రాస్తే? లేకపోతే టెలిగ్రామ్ యిస్తే?... ఆలోచించింది. టెలిగ్రామ్ యిస్తే 'యేం కొంప మునిగిందని బావ కోపగించుకుంటాడో' యేమిటో! అతనిదంతా అదోరకం మనస్తత్వం. అందులోను ఇటీవల మరీ మారిపోయాడు. అందుకే, ఉత్తరం రాసేందుకే నిశ్చయించుకుంది. అదే ప్రస్తుత కర్తవ్యమనుకుంది. ఆ రోజే ఉత్తరం రాసేయాలన్న తలంపుతో తన గదికేసి బెల్లు దేరింది వెంకట్రామయ్య పడుకున్న గదిలోంచి భారమైన మూలుగులు వినిపించాయి, ఆత్మతగా అతనిదగ్గరకినడిచింది. ఆయన ఆయాసపడుతున్నాడు. ఫాలభాగం చెమటతో మెరుస్తోంది. సుశీలకు మతిపోయినట్టయ్యింది

“ఏం మావయ్యా! ఎలావుండేవిటి? అలా ఆయాస పడుతున్నా వేవిటి?” ఆతృతగా ప్రశ్నించింది.

“మంచి నీళ్ళు యివ్వు సుశీలా!” నాలుక తదుపు కుంటూ, హీనస్వరంతో అన్నాడు.

ప్రక్కనే బల్లమీదున్న నీళ్ళు అందించింది. ఒక క్షణం ఆయాసం తీర్చుకుని,

“ఏవిటోనమ్మా సుశీలా, గుండెల్లో గాభరాగా వుంది. క్షణక్షణానికి నాలుక పిడుచగట్టుకు పోతోంది. అన్నట్టు, రాజు దగ్గర్నుంచి ఉత్తరం వచ్చిందా అమ్మా?” అన్నాడు.

సుశీలగొంతుకలో పచ్చి వెలక్కాయ పడింది. ‘ఏం జనాబు చెప్తుంది? ఉత్తరం రాయలేదంటే మావయ్య యెక్కడ బాధపడతాడోనని భీతిచెందింది. అందుకే అబద్ధం చెప్పడానికి నిశ్చయించుకుంది.

“ఓ ఉత్తరం వచ్చింది మావయ్యా!” అంది తడచడకుండా,

కొంకట్రామయ్య ఆమె మొహంకేసి పరిశీలనగా చూశాడు. అలానికి యేందుకో అనిపించింది-సుశీల అబద్ధం చెప్తున్నదని. ఓనిట్టూర్పు వదిలాడు.

“ఎందుకు సుశీలా అబద్ధం చెప్తావు? నీ అబద్ధంతో నన్ను తృప్తిపరిస్తే, అది ఆత్మవంచనే అవుతుంది కదా!” బాధగా అన్నాడు.

సుశీల మొహం దించుకుంది.

“వాడు రాయడమ్మా! నాకు తెలుసు. వాడికి నా మీద కోపం. అందుకే, నేను మంచం పట్టినట్టు గమనించి కూడా పూరికి వెళ్ళిపోయాడు. ఏం చెయ్యను? అది నా దురదృష్టం...”

తండ్రిమీద కొడుకుకి కోపమా ? ఎందుకు? అరం కాలేదు సుశీలకు. మావయ్య రోజురోజు కృశించిపోవడానికీ బావ కోపంగా వుండి బాధపడుతూ వుండడానికీ యేదో ఒకే కారణం వుండవచ్చునని అనిపించింది దామెకి. “బావకి నీ మీద కోపమా? ఎందుకు మావయ్యా?” ఆ సక్తిని అణచు కోలేక అడిగింది.

వెంకట్రామయ్య బాధగా ఓ నిట్టూర్పు విడిచాడు. అతని కనుకొనల్లో నీరు గూడుకట్టడం, సుశీల గమనించి చెప్పలేని జాతేసి హృదయం ద్రవించింది.

వెంకట్రామయ్య చెప్పడం ప్రారంభించాడు.

“నీతో ఓ విషయం చెప్పాలని చాలా రోజులున్నవి అనుకుంటున్నాను సుశీలా; అయితే, అవసరం, అవకాశం, కాలేదు గాబట్టి చెప్పలేదు. మీ అమ్మ బ్రతికివున్న రోజుల్లో దానితో నా అభిప్రాయం చెప్పాను. ఏమిటో తెలుసా? నిన్ను మాయింటి కోడలుగా చేసుకుంటానని! రాజు నా మాటకు యెవరు చెప్పడన్న ఆత్మ విశ్వాసం, నాలో చిరకాలంగా వుంటూ వచ్చింది. అందుకే నిన్ను చదివించాలన్న తలంపు పెట్టుకున్నాను నా అభిలాష విని మీ అమ్మ యెంత పొంగి పోయిందో, చెప్పలేను. కాని... కాని... యిటీవల రాజుతో ఈ విషయం ప్రస్తావిస్తూ

నా అభిమతం తెలియజేస్తే. నా కోరికనుత్రోసి రాజు చేశాడమ్మా; నా గుండె బద్దలుచేశాడు, నా ఆశల్ని విచ్చిన్నం చేశాడు. నా బాధ వాడికేం తెలుసు? నీకు న్యాయం చెయ్యలేకపోయానే అన్న ఆవేదన నన్నుపట్టుకుని శాధిస్తోందమ్మా! మనచుట్టూ పరిభ్రమిస్తోన్న మీయమ్మ ఆత్మ, నా చేతకానితనానికి, యెంతగా పరితపిస్తుందో మనకేం తెలుసు...?" అని చెప్పుకు పోతూంటే దగ్గుతెర వచ్చింది.

సుశీల నిర్ఘాంత పోయింది. ఈ 'అశాంతి'కి యీ ఆవేదనలకు మూలకారణం ఒక విధంగా తనేనని తెలిశాక, ఆమెకి యేమపొచ్చింది. గతలోని కొన్ని సంఘటనలు స్మృతిపథంలో మెదిలాయి. ఆమధ్య ఒకటి రెండుసార్లు తనపట్ల ప్రదర్శించిన ఉద్రేకపూరితమైన ప్రవర్తన గుర్తుకు వచ్చింది. బాధ పడింది. తన మూలంగా, తండ్రికొడుకు ఆమధ్య యెందుకు మనస్పర్ధలు రేకెత్తాలి? ఎందుకు అశాంతి చెలరేగింది? "చాలా తొందరపడ్డావు" మావయ్యా! శావకి నన్ను పెళ్ళిచేసుకోవడం యిష్టం లేనప్పుడు, బలవంతంగా ఒప్పించడానికి ప్రయత్నించడం, అన్యాయం. ఈ విషయం ముందే నాకు తెలియజేస్తే, యిన్ని అనర్థాలకు తావుండేది కాదు. ఇప్పుడై నా మించిపోయింది లేదు మావయ్యా! శావకి నేను వుత్తరంరాస్తాను. అతనికినచ్చిన అమ్మాయినే వివాహం చేసుకోవేయండి" అంది సుశీల. ఆ స్వరం కాస్త బొంగురువోయింది.

"నీకు తెలియదమ్మా! నేను ఆనిర్ణయానికి రావడానికి కారణం లేకపోలేదు. వాణి నేను యెంతో గౌరవంగా

పెంచాను. ఇప్పటికీ వాడంటే, నాకు చిన్న పిల్లాడిమీద
వుండే వాత్సల్యమేవుంది ఆవాత్సల్యమే నన్ను స్వార్థపరుణ్ణి
చేసింది. నేను యీలోకం విడిచిపెట్టాక..." అని వెంక
ట్రామయ్య అంటూ వుంటే, సుశీల అడ్డొచ్చింది.

"అవేం మాటలు న్యాయో మావయ్యా!" అంది.

వెంకట్రామయ్య నిస్పృహతో అదోలా నవ్వేశా.

"మానవులంతా, ఎప్పుడో ఓ రోజు మరణించవలసిందే
నమ్మా? ఎవరూ చిరంజీవులుగా వుండిపోతూ, నాకు తెలు
సేనింక యెక్కువరోజులు బ్రతకని. నా తదనంతరం,
ఆదరంగా, కంటికి రెప్పలామాచుకునే వ్యక్తి అవనీ
యోగోవుంది. వాడు బొత్తిగా అనూయకుడు. అందుకే,
నా భయమంతాను. నువ్వే వాడి జీవిత భాగస్వామిని
వవుతే, నాకు యీక యే చింత వుండదు. నీవు
నాకు అంతటి విశ్వాసం వుండమ్మా! కాని, నీవంటివ్వ
భార్యగా పొందే అదృష్టం వాడికిలేదు. అది వాడి ఖగ్గ
వం చేస్తాను..." గుద్దస్వరంతో అన్నాడు.

మావయ్య మనోవాంఛ, యిప్పుడు అర్థమయ్యింది
సుశీలకు కొడుకు శ్రేయస్సుకోరి ఆయన చేసిన యీ
ప్రయత్నాన్ని, కొడుకే అర్థంచేసుకోలేక పోయాడనుకుంది.
మావయ్య జీవిత కావ్యం ముగియవస్తోంది. యీ అంతిమ
అధ్యాయంలో ఆయనకి, యెందుకీ అశాంతి కలుగజేస్తు
న్నావ్ భగవాన్! ఇది చాలా అన్యాయం... అనుకుంటూ
ఆలోచించింది. ఈ అశాంతిని పారద్రోలడం యెట్లా?
ఏం చేస్తే, మావయ్య మనసు కుదుటపడుతుంది? అందుకు

తను యెంతవరకూ సహకరించగలదూ? ఆమె మెదడులో ప్రశ్న తరంగాలు ఉవ్వేత్తునలేచి ఒకదాని కొకటి డీకొంటున్నాయి. చివరికి ఒక నిర్ణయానికి వచ్చింది.

“మావయ్యా! ఈ సమయంలో కూడా, నువ్వు బావను గురించే తపనపడడం, ఏమీ సబబుగా లేదు బావ చంటివాడేం కాదు. తన భవిష్యత్తును తను దిద్దుకోగల యోగ్యుడు. ఇంకా నువ్వు చిన్నప్పటి మమకారాన్నే పుత్రాత్మకతలా? అందరూ నీలాగే అనుకొంటే, ప్రపంచంలో జరుగుతున్న యిన్ని వివాహాలూ జరిగి వుండేవి వేమో!”

“నిజమేనమ్మా! నువన్నది, నేనూకాదనను అయితే, యిన్నాళ్ళూ ఒక బంధంగా వుంటూ వచ్చిన, ఆ మమకార వదులుకోవడం, అంత సుఖపుకాదుగదా!” భారంగా వున్నది.

“మావయ్యా, ఇంకా ఆ తలంపే నీ మనసులో వుంచుకొని సతమతమవ్వకు. ఈ విషయంలో ఒక్కటి మాత్రం చెప్పగలను. బావ నన్ను వివాహం చేసుకున్నా, లేకపోయినా, అతని మంచి చెడ్డలుచూసే బాధ్యత నాది.” యెంతో ఆత్మవిస్వాసంవున్న వ్యక్తిలా సమాధానం ధైర్యంగా చెప్పింది.

వెంకట్రామయ్య ఆశ్చర్యపోతూ సుశీల కేసిచూశాడు.
“ఏమిటమ్మా నువ్వు అంటున్నది?”

“నిజం మావయ్యా! నీలై నంతవరకూ బావ జీవితంలో యే ఒడిదుడుకులూ లేకుండా చూస్తాను. నువ్వు

ఔలిగ్రామ్ అంగుకొని, వెంటనే బైలు దేవచాపాడు
రామరాజు. తండ్రిని సజీవంగా చూడలేకపోయినందుకు
కుమిలి, కుమిలి, యేడ్చాడు. తన జీవితంలో సుఖం రాసి
పెట్టలేదనీ, తనికి కావల్సిన వాళ్ళంతా ఒక్కొక్కరూ తనకి
దూరమవుతున్నారనీ తలపోస్తూ రోదించాడు. ఆఖరి కర్త
వ్యంగా తండ్రి భౌతిక దేహానికి దహన సంస్కారాది విధులు
సక్రమంగా జరిపాడు

వెంకట్రామయ్య పరమపదించి, నాలుగు రోజులు
గడిచాయి. వెంకట్రామయ్య తమ్ముడు పురుషోత్తమరావు
అతని భార్య జానకి వచ్చివున్నారు. ఆ వూళ్లోనే వుంటున్న
రామరాజు మేనమామ ధర్మారావు, అతని కుటుంబంకూడా
యిక్కడే వున్నారు.

ధర్మారావు సకుటుంబంగావచ్చి వుండటం యిద్దరికీ
యిష్టంలేదు, ముఖ్యంగా పురుషోత్తమరావుకి. అతనికి
తెలుసు—అన్నయ్య బ్రతికివున్న రోజుల్లో ధర్మారావుని
ఆయింటి ఛాయలకే రానిచ్చేవాడుకాదని, అయితే ఇప్పటి
పరిస్థితివేరు. ఈ పరిస్థితుల్లో వచ్చినవాళ్ళను పొమ్మని చెప్ప
లేరు.

రామరాజు ఓ మూల కుగ్గిలో కూచుని, వుదాసీ
నంగా ఆలోచనల్లో మునిగాడు. భవిష్యత్తంతా, అతనికి

సమస్యల తొరణంగా అగుపిస్తోంది. పురుషోత్తమరావు వెళ్ళి అతని ప్రక్కనే కూచున్నాడు.

“అలా దిగులుగా యెన్నాళ్ళు కూచుంటావురా రాజూ, ధైర్యం తెచ్చుకోవాలి మరి! నువ్వు యెంత బాధ పడినా, యెంత ఆలోచించినా చనిపోయిన నాన్న తిరిగి వస్తాడా చెప్పు! అన్నయ్య అందర్నీ విడిచిపెట్టాడని నాకూ బాధగానే వుంది. కాని యెంచేస్తాం? గుండె దిటవుపర్చుకోవాలి. ఆయనకేం? జీవితమంతా గౌరవంగా, సుఖంగా ఉప్పుకొని, కళ్ళు మూశాడు. అంతకంటే యే జీవితకైనా వల్సిందేమిటి? ఆ... ఒక్కటి - నీ పెళ్ళికూడా ఆయన తులమీదుగా జరిగిపోతే, యెంతో బావుండేది. అగంతేని పట్టుదలలకుపోయి, ఆ కాస్త తృప్తి ఆయనకి లేకుండా చేశావు. పోనీలే! అవన్నీ యిప్పుడెందుకు? ఎలాగూ నీకు శలవు ఉంది నా దగ్గర కొద్ది దినాలు ఉండు. నీ మనస్సుకి అంత శాంతి యేర్పడుతుంది” అన్నాడు.

“ఇప్పుడు నేనేమీ చెప్పలేను బాబాయ్! కాశీనుంచి తిరిగి వచ్చాక ఆలోచిస్తాను యేం చెయ్యడమో!”

“నేను అన్నదీ అప్పటి మాటేనా!”

“అవును రాజూ! నీ కిప్పుడు కావల్సింది మనశ్శాంతి. మరవుతే, కాశీ నువ్వు ఒంటరిగానే వెళ్తావా! అసలు సిచ్చు వొంటరిగా వెళ్ళనిస్తామా? నీతో నేనూ రావాలని అప్పుడే నిశ్చయించుకున్నాను” తను కలిగించుకొని అన్నాడు ధర్మారావు.

పురుషోత్తమ రావుకి వళ్ళు మండిపోయింది. ధర్మ రావు యిలా కలిగించుకోవడం అతనికేం నచ్చలేదు.

“బావగారూ! మీకెందు కా శ్రమ చెప్పండి. వాడితో నేనే వెళ్తున్నాను”

“సరే! మీ యిష్టం. మీరు వద్దంటే రావడానికి నాకేం అధికారం ఉంది?” చిన్నబుచ్చుకుంటూ, చిరు కోపంతో అన్నాడు ధర్మరావు.

ధర్మరావు వాదన జుగుప్స కలిగించింది గామోసు; రామ్మరాజు అక్కణ్ణించి లేచి లోపలికి వెళ్లిపోయాడు.

ధర్మరావు, మేనల్లుడికేసి వింతగా చూశాడు, పురుషోత్తమ రావుకేసి తిరిగి,

“బావగారూ! మీరు పెద్దవారు. మీకు నేను చెప్పిన వల్సినవాణ్ణి కాదు అయినా, రాజు మేనమామను గాబట్టి నాకూ కొంత బాధ్యత వుందని తలచి, చెపుతున్నాను. మీరు కోపించుకోరనే భావిస్తున్నాను. వాడికి ఆపుల మందరమూ యిక్కడే వున్నాం గనక, వాడి పెళ్లివిషయం ఆలోచించి వొక నిర్ణయానికి వస్తే బావుంటుందేమో! వాడి జీవితంలో వొక మార్పు తీసుకురావడం అవసరం” అన్నాడు

పురుషోత్తమ రావులోని కోపం ద్విగుణీకృతమయ్యింది ఈ సమయంలో ధర్మరావు, రాజు వివాహం గురించి ప్రస్తావించడమే యిందుకు కారణం.

“బావగారూ! మీకు వయస్సు వచ్చిందన్నమాటే గాని, వయస్సుకి తగ్గట్టు బుద్ధి పరిపక్వత రాలేదు. పెళ్ళి ప్రసక్తి తీసుకురావడానికి యిదా తగిన సమయం చెప్పండి? దీనివల్ల మీకు వారిగే ప్రయోజనం యేమిటో అర్థం కావడంలేదు” మెల్లగా మందలించాడు.

ఆ మందలింపుని అంతగా పట్టించుకోలేదు ధర్మారావు.

“అదేమిటి బావగారూ అలా అంటారు? మా అక్కయ్య బ్రతికివున్న గోజుల్లో యెప్పుడూ అంటూవుండేది- మా అమ్మాయి నే కోడలుగా చేసుకొంటానని. ఆమె చనిపోవడంతో, నూ బావగారు మమ్మల్ని పూర్తిగా దూరం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించారు దూరం చేశారుకూడాను.

అంతదూరం చేసినా, ఆపులు ఆపులే! మా మనసులు దగ్గరగా పోయేవి. పరోక్షంగానైనా యెప్పటికప్పుడు వీరి యోగక్షేమాలు తెలుసుకుండేవాణ్ణి. నే నంత సన్నిహితంగా తిరిగినా, యెవరిక్కావాలేండి. ఇంత తాపత్రయమూ యెందుకంటారు? అభిమానాన్ని చంపుకోలేక; ఎప్పటికైనా రాజు మా అల్లుడే అవుతాడన్న అతను వదులుకోలేక; ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో రాజుకి యెవరో వాకరు ఆసరాగా వుండాలి. లేకపోతే, వంటరితనం మరింత దిగులు పెడుస్తుంది. అందుకే వివాహ ప్రయత్నాలు సాగించమంటున్నాను మా పెద్దమ్మాయికి సంబంధాలు వస్తున్నా రాజు మీదన్న నా దృష్టిని మరల్చుకోలేక అన్నింటిని వేనక్కిలి వేపేశాను. ఊళ్ళో ఉంటున్నాం... యే కష్టంవచ్చినా

ఆగుకోగలం..." కంఠస్థం చేసుకొని వచ్చినట్టుగా ఏకరువు పెట్టాడు.

పురుషోత్తమరావు, అంత ఆవేదనలోనూ నవ్వుకుండా వుండ లేకపోయాడు. ధర్మారావు పెద్ద యెత్తేవెయ్యడం హాస్యాస్పదంగా తోచిందతనికి.

అయితే, మీరింకా ఆ ఆశను వదలిపెట్టలేద మాట" కాస్తంత వెటకారంగా అన్నాడు.

"ఎలా వదులుకోవడం చెప్పండి! వదులుకోవాల సాధ్యంకాని అనుబంధాలివి."

పురుషోత్తమరావు సీరియస్ గా మొహం పెట్టాడు.

"అని మీరు అనుకుంటున్నారు... కాని, అది సాధ్యమేనని నేను అంటాను. మీ అమ్మాయికి. వేరే చూసి పెళ్ళి చేసెయ్యండి" నిష్కర్షగా చెప్పాడు.

ధర్మారావు మొహంలో రంగులు మారాయి. చిన్న బుచ్చుకొన్నాడు. అయినా తన ప్రయత్నాన్ని యింకా విరమించుకో దల్చలేదు.

"అగ్బాయి అభిమతం తీసుకోకుండా, మీరే నిర్ణయించుతున్నారేమిటి శావగామా! ఓ సారి అడగండి."

"వాడి అభిమతం యింతకుముందే తీసుకున్నాం. వాడికి యిష్టంలేదు."

"ఆ విషయం రాజునే అడిగి నేను తెలుసుకుంటాను."

ధర్మారావు మొండిపట్టుకి, పురుషోత్తమరావు మరింత రెచ్చిపోయాడు. అతనికేసి తీక్షణంగా చూశాడు.

“ప్రస్తుత పరిస్థితుల్లో, ఆ ప్రసక్తి తీసుకురావద్దు. ఒక విధంగా యిది మీకు హెచ్చరికే! ఆ తరువాత అవమానం జరిగిందని మీరు బాధపడినా ప్రయోజనంవుండదు. తొందరపడకండి...” కోపంగానే చెప్పాడు పుగుషో తమరావు. అతని కళ్ళల్లోని యేదో యెర్రని కాంతి, ధర్మారావుని శాసించినట్లయ్యింది.

ధర్మారావు తెల్లమొహం వేశాడు ఇంతకంటే అవమానం యింకేముంటుంది? ... అనిపించింది. కాస్తంత దూరంలో నుంచునివున్న అతని భార్య మొహం చిట్లించుకొని, చరచరా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. ధర్మారావుకి యింక అక్కడ ఉండాలనిపించలేదు. సుమరుగా లేచి నష్టమొందాడు.

“నిన్నా వా బానకీ, నీళ్ళప్లాను?” చిన్నగా నవ్వుతూ అన్నాడు పుగుషో తమరావు, భార్యని వద్దేశించి

“ఇదే కొత్తకాదు లెండి. స్వార్థం యెన్ని అబద్ధాలైనా ఆడిస్తుంది.”

“అన్నట్టు, సుశీల ఏదీ?”

“ఆయన రాజు వివాహ ప్రసక్తి తెచ్చేసరికి, మెల్లగా జారుకుంది.”

“నిజంగా దాని పరిస్థితి యిరుకున పడింది. ఏం చెయ్యడమా అని నేను తీవ్రంగా ఆలోచిస్తున్నాను.”

“రాజు, యింత మొండిపట్టు పట్టుకూర్చోవడం, నాకేమీ నచ్చలేదు సుమోడి! సుశీలకు యేం తక్కువని?

మరి కొద్దిసేపట్లో, ధర్మారావు దంపతులు, పిల్లలతో సహా బైటికి వెళ్ళిపోయారు. పురుషోత్తమరావు లోలోన నవ్వుకున్నాడు. స్వార్థం యెంత చిత్రమైనది? పరిస్థితుల్ని, విచక్షణాజ్ఞానాన్ని విస్మరింపజేస్తుంది. అందుకే, స్వార్థ చింతతో చేసిన ప్రయత్నాలు యెప్పుడూ చేదుగానే వుంటాయి. అదే భగవంతుని సృష్టిలోని వైచిత్ర్యం. భగవాన్ ! నిజంగా నువ్వెంత ఘనుడివయ్యా ! న్యాయం కల కాలం నిలిచేలా ప్రయత్నించడంలో నీకు నువ్వేసాటి. అందుకే, నువ్వు భగవంతుడి వయ్యావు. అతీతశక్తిస్వరూపుడి వయ్యావు... అనుకుంటూ భగవంతుణ్ణి మనసులో ధ్యానించుకున్నాడు పురుషోత్తమరావు.

వేమన పంచాంగ
కలప్రాలు

11

రామరాజు, పురుషోత్తమరావు, కాశీ, గయ, ప్రయాగ మొదలగు పుణ్యక్షేత్రాలను దర్శించి, జరుప వల్సిన విధులు జరిపి తిరిగివచ్చారు.

ఓరోజు పురుషోత్తమరావు, జానకి, హల్లో కూచుని వున్నారు రామరాజు అప్పుడే వీధిలోంచి వచ్చి, ఖాళీగా వున్న కుర్చీలో కూలబడ్డాడు.

11]

“మేం రేపు వెడుతున్నాంరా రాజా !” అన్నాడు
పురుషోత్తమరావు

అదో దుర్భర విషయమన్నట్టుగా, యిటుకేసి తిరి
గాడు రామరాజు.

“ఇన్నాళ్ళూ మీరు వున్నారు. నాకు యెంతో
ధైర్యంగా వుండేది బాబాయ్! మీరు వెళ్లిపోతామంటుంటే,
యెందుకో దిగులనిపిస్తోంది” అన్నాడు బాధగా.

“నిజమేనా ! దిగులుగానే వుంటుంది. అలాగని
యెన్నాళ్ళూ ఆ దిగులని మనసులో బంధించుకొని బాధపడ
తావు? క్రమంగా నాన్నని మర్చిపోడానికి ప్రయత్నించాలి.
అందుకే, మాతోపాటు వచ్చి కొద్దిరోజులు అక్కడ గడప
మంటున్నాను.”

“బాను రాజా ! ఎలాగూ నీకు శలవు వుండిగా !
బైలదేరు” భర్త అభిప్రాయాన్ని సమర్థించింది జానకి.

రామరాజు క్షణం మానం చాలాచూడు.

“నేనిప్పుడు యెక్కడికీ గారు బాబాయ్. డ్యూటీలో
జాయినవుతాను. నాలో ఆలోచనలకూ, ఆవేదనకూ చోటు
లేకుండా, వాతావరణాన్ని సృష్టించుకుంటాను. సుశీలను
మీ వెంట తీసుకు వెళ్ళండి. అదొక్కటే నేను కోరేది”

పురుషోత్తమరావు ఓ నిట్టూర్పు వదిలాడు.

“సరే ! నీ యిష్టంరా ! కాని, నీవు ఒంటరిగా
వుండటం, సాధ్యమేనా అని వివాహం చేసుకోరా అని
యెంత చెప్తున్నా నిరాకరిస్తున్నావాయె.”

“ఆవిషయం యిప్పుడు ప్రస్తావించకండినా నాయ్...”
నిర్లిప్తంగా అనేసి లోపలికి జారుకున్నాడు మెల్లగా.

రామరాజు మెదడు యిప్పుడు మరీ చిందరవందరగా పనిచేస్తోంది. అందరూ కలిసి, సుశీలను వివాహం చేసుకోమని ఒత్తిడిచేస్తూ రేమోనన్న భీతి అతనిలో ఓ మూల దాక్కొనివుంది అందుకే వెళ్ళిపోయాడు.

“ఒరేయ్ వీరన్నా!” కేకవేశాడు పురుషోత్తమ రావు.

లోపల్నించి వచ్చాడు వీరన్న.

“ఏంబాబుగారూ!”

“సుశీలను పిచ్చుకురా!”

వీరన్న వెళ్ళిపోయాడు కొద్దిసేపట్లో సుశీల వచ్చింది.

“కూచో సుశీలా!” తన ప్రక్కను కూచోబెట్టుకుంది జానకి.

“మేం రేపు వెళ్ళిపోతున్నామే!” చెప్పాడు పురుషోత్తమరావు.

సుశీలకి పుట్టెడు దుఃఖం ముంచుకొచ్చింది తన భవిష్యత్తు ఒక సమస్య అయ్యింది. అది దారి తెలియని కారడివిలా అనిపించింది. ఆమెకళ్ళు నీటి పర్యంతమయ్యాయి. ప్రక్కకి మొహం తిప్పుకొని, కళ్ళు ఒత్తుకుంది. ఏమీ జవాబు చెప్పలేని బాధ ఆమెది. అర్థం చేసుకుంది జానకి. స్త్రీ సహజమైన జాలి, ఆమెను ద్రవింపజేసింది.

“బాధపడకమ్మా సుశీలా ! నువ్వు ఒంటరిదాన వయ్యావన్న దిగులు నీకు వదు. మా బావగారి బాధ్యత మేం తీసుకుంటున్నాం. మాతో వచ్చేయ్. ఏ విధంగానూ నీకు లోటురాదు.” తల నిమురుతూ అంది.

“ఔ నే సుశీ! నువ్వు మాతో వచ్చేయ్! అన్నయ్య ఒహటీ - నే నొహటీకాదు. నా బాధ్యత నాకు తెలుసు. మా ప్రిల్లలతోనాటు నిన్ను యే లోటురాకుండా ఆదు కుంటాను. పద...” అన్నాడు పురుషో తమరావు.

సుశీల చీరకొనతో కళ్ళు ఒత్తుకొని తన నిర్ణయాన్ని వెల్లడి చేయాలన్న దృఢసంకల్పంతో ఓ గట్టి నిట్టూర్పు పోసింది.

“నాపట్ల మీకుగల అభిమానానికి కృతజ్ఞురాలను నూపయ్యా! మీయింట్లోనాకు సర్వస్వాతంత్ర్యం వుంటుందని, యెటువంటి అనాదరణ జరగదని నాకు తెలుసు. అయితే, నే నీ హాస్థితిలో రాలేనని చెప్పడానికి విచారస్తున్నాను - కారణం యేమిటని మీరు అడగవచ్చు. చెప్తాను... పెద్దమావయ్య అంతిమక్షణాల్లో ఒక విధమైన భయాన్ని మనసులో పెట్టుకుని మధనపడ్డారు. ఆ భయం యేమిటంటే, బావని యిన్నాళ్లూ ఆయన అతిగారాబంగా పెంచి, పెద్దచేశారు. కంటికిరెప్పలా చూసుకునేవారు. తను యీ ప్రపంచాన్ని వదిలాక, బావ వంటివాడై, అతని శ్రేయస్సు చూసేవారే వుండరన్న బాధ అది. ఎప్పుడూ మధనపడ్డం తప్పించితే, వ్యక్తం చేసేవారుకాదు. రెండు నూడు సందర్భాల్లో నేను గుచ్చిగుచ్చి అడిగిన తరువాత

యీ విషయం వెల్లడిచేశారు. అంతర్గతంగా ఆయన అనుభ
 విస్తున్న ఆవేదన ఆ మాటల్లో ప్రస్ఫుటమయ్యింది. నా
 గుండెలు నీరయ్యాయి. మావయ్య జీవితపు అంతిమభాగం
 అంతటి వ్యధాభరితమవ్వడం, నేను భరించలేకపోయాను.
 నేను బావ జీవితంలో అడుగుపెడితే, ఆయన నిశ్చింతగా
 వుండేవారట. అది జరగనందుకే, మరింత కుమిలిపోయారు.
 బావ నన్ను వివాహం చేసుకోవడానికి నిరాకరించినందుకు,
 నాకేం విచారం లేదు; బాధలేదు. కాని, మావయ్య
 మాటలు, ఆయన అనుభవిస్తున్న ఆవేదన మాత్రం నాలో
 స్థిరంగా నిలిచిపోయాయి. అందుకే మావయ్యకు మాటి
 చ్చాను - బావ శ్రేయస్సుకోసం నే నెప్పుడూ ప్రయత్నిం
 నని. మావయ్యలో ఆ మాటలు ఎంత సంతృప్తిని కలి
 గించాయని ? ఇప్పటికీ, ఆయన ఆ క్షణంలో అనుభవించిన
 సంతోషం, నా కళ్ళకు కట్టినట్టుగా కనిపిస్తోంది. బావ, జీవి
 తంలో ఒంటరివాడు కాకూడదు. అతని శ్రేయస్కాములు,
 అతనికి దగ్గరగానే వున్నారన్న బావన అతనిలో కలగాలి.
 అందుకే, నేను యిక్కడ వుండడానికే నిశ్చయించుకున్నాను
 మావయ్యా!" వివరంగా చెప్పింది సుశీల.

సుశీల అభిప్రాయానికి, ఆమె నిర్ణయానికి, పురు
 షోత్తమరావు, జానకీ, విస్తుపోయి మొహాలు చూసు
 కున్నారు. "నువ్వు యిక్కడే వుంటావా? అదెట్లా సాధ్యం
 సుశీలా ? లోకులుమాత్రం యేమనుకుంటారు చెప్ప ?
 మనలో కల్మషం లేకపోయినా, లోకం మహాచెడ్డదమ్మా !

అన్నీ ఆలోచించుకుని రంగంలోకి వునుకు..." తన సందేహాన్ని వెలిబుచ్చాడు పురుషోత్తమరావు.

సుశీల గట్టిగా శ్వాస విడిచింది. మావయ్య వెలిబుచ్చిన సందేహాలు తనూ ఆలోచించింది. అందుకు అనుగుణంగానే తను నిర్ణయించుకుంది.

"ఆలోచించాను మావయ్యా ! ఈ యింట్లో నేను వున్నప్పుడుకదా, ఆ సమస్యలన్నీను. ఈ వీధిలోనే ఓ గది అద్దెకు తీసుకుంటున్నాను. వారంరోజుల్లో వుద్యోగంలో చేరుతున్నాను కూడాను."

"ఉద్యోగమా ?" ఆశ్చర్యంగా చూస్తూ అంది

సుశీల.

"ఔను అత్తయ్యా ! మా స్నేహితురాలు పని చేస్తున్న ఆఫీసులోనే ప్రస్తుతానికి, గుమస్తాగా చేరుతున్నాను."

"అప్పుడే వుద్యోగం దొరకడంకూడా జరిగిందీ ?" రెట్టించిన వుత్సాహంతో ప్రశ్నించాడు పురుషోత్తమరావు.

"తాత్కాలికంగా ఆ అవకాశం కల్పిస్తున్నారు మావయ్యా ! ఈ యేర్పాటులన్నీ మా స్నేహితురాలే చేసింది."

"ఎందుకే నీ కీ శ్రమలన్నీను ? హాయిగా వివాహం చేసుకుని సంసారజీవితం గడపకుండాను..." నిరుత్సాహ పరిచేడు పురుషోత్తమరావు.

"కారణం యేమిటో చెప్పరుకదా మావయ్యా ! ఎంతవరకూ కృతకృత్యురాలను కాగలనో, అది నా

అదృష్టంమీద ఆధారపడి వుంది. కనీసం, మావయ్య ఆత్మకు శాంతి చేకూరితే, అంతేచాలు నాకు.”

“సరే ! నీయిష్టం సుశీ ! నువ్వొక సదుద్దేశంతో ప్రారంభిస్తున్న నీ ప్రయత్నానికి అడ్డురాము. నీ ప్రయత్నం జయప్రదంకావాలనే మా వాంఛితం కూడాను. ఎప్పుడు నీకేం సహకారం కావాలన్నా, నాకు వుత్తరం రాయి.”

సుశీల మరేమీ మాట్లాడలేదు. క్షణసేపు ఆ ముగ్గురిమధ్య నిశ్శబ్దం ఆవరించుకుంది. ఇంక యేం మాట్లాడాలో యెవరికీ తట్టలేదు. ఒకవిధమైన మూగభావం వారిలో వ్యాప్తమయ్యింది. ఆ నిశ్శబ్దాన్ని భరించలేని సుశీల మెల్లగా అక్కణ్ణించి పారుకుంది.

పురుషోత్తమరావు భారంగా నిట్టూర్పు విడుసు అన్నాడు.

“ఈ చిన్నవయసులో దానికేవీటిలో యీ పట్టుదల జానకీ!”

ఏదో ఆలోచనలలో తేలుతున్న జానకీ, భర్తమాటలతో తేరుకుంది.

“పట్టుదల అసకండి. ఇదొక ఆశయం లాంటిదే! ఒక విధంగా దీన్ని త్యాగంకూడా అనవచ్చు. మీ అన్నగారి ఆత్మ తృప్తికోసమే తను యీ ప్రయత్నం చేస్తున్నట్టు చెప్పిందిగా ! ఆ ఆశయసిద్ధికోసమే, తన సుఖాన్ని వదులు కుంటోంది. ఇది త్యాగంకాక మరేవీటి? ఆమె అదృష్టం బావుండి, రాజు మనసుమారి, ఆమెనే వివాహం చేసు

కుంటే, యింక సమస్యేలేదు. ఏమవుతుందో చూద్దాం...”
అంది జానకి.

“నువ్వు అన్నట్టు అది ఆశయమే జానకి! అన్నయ్య పట్ల వుండే అభిమానం ఆమెను పురికొల్పింది. ధైర్యంగా రంగంలోకి వురికింది ధైర్యంతో ముందుకు సాగితే, తప్పక ఫలితం వుంటుంది.”

“మంచి మనిషికి, యెప్పుడూ ఓటమి వుండదండీ ! ఆమెది నిస్వార్థమైన ప్రయత్నం. తప్పకుండా విజయం సాధిస్తుందన్న నమ్మకం నాలో వుంది. రాజు హృదయానికి సీతల్లా లేదు. అతను మారగలిగి, సుశీలనే తన భార్యగా తీసుకొని, అంతకుండా అందరమూ కోరేదికూడా యింకేమీ వున్నా.”

“అదే ఆశిద్దాం... సరేగాని, మన సామాన్లు సర్దేసి నట్టేనా ?”

“లేదండీ ! ఇప్పుడే సర్దుతాను...” లేచింది జానకి. పురుషోత్తమరావుకూడా అక్కణ్ణించి నిష్క్రమించాడు.

*

*

*

బాబాయ్, పిన్నీ వెళ్ళిపోపోయినా, వారితో సుస్థుల వెళ్ళకపోవడం, రామరాజుకి ఆశ్చర్యమూ, పుక్రోషమూ, కలిగించింది. ఆమె అభిప్రాయం యేవీటో, అతనికి అంతు చిక్కలేదు. కోపంగా యింటికి తిరిగివచ్చాడు. వరండాలోని కుర్చీలో విసురుగా కూలబడుతూనే నౌకర్ని పిలిచాడు.

“సుశీలను రమ్మచు...” కటువుగానే అన్నాడు.

వీరన్న బిత్తరిచూపులు ప్రసరించాడు బాబుగారు
యెందుకు అంత కోపంగా వున్నారో, తెలుసుకో లేక, అతని
మొహంలోకి చూశాడు.

“నా మొహం చూస్తావేమిటా రాస్కెల్ ... సుశీ
లను పిల్చుకురా!” మళ్ళీ గర్జించాడు.

వీరన్న మారుమూటలేకండా లోషలికి వెళ్ళిపోయాడు.
మరి కాస్సేపటికి సుశీల వచ్చింది. రామరాజు యింటి కప్పు
కేసి చూస్తూ యేదో ఆలోచిస్తుండటంమూలాన, సుశీల
రాకను గమనించ లేదు.

“పిల్చావా బావా?” స్వల్పే అడిగింది.

“ఔను. బాబాయ్ నిన్ను విజయవాడ వాళ్ళలో చూడ
వచ్చేయమంటే, యెందుకు వెళ్ళలేదు?” కోపంగా
అన్నాడు. అతని కళ్ళు నిప్పులు క్రమక్రమంగా

“ఎందుకు వెళ్ళాలి బావా?” యెదురు ప్రశ్న కేసింది.

విస్తుపోయాడు రామరాజు. ఆమె, అటువంటి ప్రశ్న
వేస్తుందని, అతను పూహించ లేదు.

“అదేమిటా ప్రశ్న? ఈ యింట్లో నేను ఒంటరిగా
వుంటాను. మరి, నువ్వెలా వుంటావు?” ఎంత కోపంగా
అడిగినా అమాయకపు ప్రశ్నే అనిపించిందామెకి.

“వుంటే, తప్పా?” చిలిపితనం చిందులు తొక్కిం
దామెలో.

“తప్పేమరి! ఏమీ తెలీనట్టు అడుగుతా వేరంటి?
మన యిరువురికీ వున్న బాంధవ్యం గురించి? అది ఆలోచిం

చావా ? మనం భార్యాభర్తలు కానప్పుడు, ఒకే యింట్లో
పుండ్రం అసంభవం. అసాధ్యం కూడాను.”

“ఏదీ అసాధ్యం కాదు బావా ! ఎవరిమట్టుకు
వాళ్ళుంటాం. దానికేం! ఒక యింట్లో పుండడానికి భార్యా
భర్తలే అయ్యుండాలన్న సిద్ధాంతం యెక్కడుంది?”

రామరాజుకి మాటపెగలేదు చప్పున. సుశీల ప్రశ్న
పరిష్కారం తప్పిపోలేక పోతున్నాడు. అంత అమాయకుడిని
తెలిసే, వెంకట్రామయ్య దిగులుపడేవాడు. సుశీల మొండి
ప్రశ్నలకు రాజులో పుద్రేకం రేగింది.

“ఆ సిద్ధాంతాలేమీ నాకు తెలివు సుశీలా! తెలుసుకో
నస అవసరం కూడా యేమీ లేదు. ఒక్కమాట చెప్తు
న్నాను విను. నువ్వు యీ యింట్లో పుండడానికి వీలేదు.
లోకానికి నేను జవాబు చెప్పలేను. నీ పట్టుదల, మొండితనం
చూస్తుంటే, నీ మనసులో యేదో పాను దాగివున్నట్టుంది.
నన్ను నువ్వు వలలో వేసుకోవడమన్నది ఎత్తి భ్రమ....”
కోపంగానే అన్నాడు. అతని వ్రాహ్ అంతవరకే పోయింది
మరి! అదీగాక పరిస్థితుల ప్రభావం కూడా అతనిలో అదే
అలోచనల్ని రేకెత్తించింది.

రామరాజు మాటలకు, సుశీల మనస్సు దివక్కు
మంది. ఆమె మొహం ముకుళించుకు పోయింది. ఆ లేత
హృదయంలో సూదులు గుచ్చుకొని బాధించినట్టయ్యాయి.
బావ తనను అంతవరకే అర్థం చేసుకుందుకు, లోలోన
పరితపించింది. అతనిలో యెటువంటి సంచలనం కలుగుతుందో
చూడాలన్న వాంఛతో మొండి ప్రశ్నలు వేసిందిగాని, లేక

పోతే, తన కెక్కడిదీ ఆ ధైర్యం? ఇంక హద్దుమీరి బావ చేత అవమానింపబడితం, యిష్ట లేకపోయిందామెకి. చిన్నగా నవ్వింది. 'పిచ్చిబావా, నీ తెలివి తేటలు యింతేనా!' అన్నట్టుగా వ్రుదా నవ్వు.

“నువ్వేమీ గాభరా పడకు బాబా! నన్ను తప్పుగా అర్థం చేసుకుంటున్నావు. నువ్వు అపోహపడినట్టుగ, నిన్ను వలలా వేసుకోవడానికి నేనేమీ ప్రయత్నించడం లేదు. అంత నీచానికి నేనెప్పుడూ దిగను. సంఘమంటే యేమిటో, లోకమంటే యేమిటో, నాకూ తెలుసు. తెలిసి కూడా, విచుర్చకు గురవ్వడానికి ప్రయత్నించేటంత తెలివైనాకువ దానను కాదు. నీ భావాలు యెలా వుంటాయో నాకు తెలుసు చెప్పాను. అంతేగాని, యీ యిట్లోనే తిష్టవేస్తానని అనుకోకు. ఈ రోజే యిక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోతున్నాను బావా! నా సామాన్లుకూడా సర్ది వుంచాను, కావాలంటే, నా గదిలో చూడు. నా స్నేహితురాలు వస్తుందని యెవరూ చూస్తున్నాను” అంది సుశీల నిబ్బరంగా. ఈ యింటి నుండి బైట పడతున్నందుకు, తనేమీ బాధపడనట్టుగానే చెప్పింది.

రామరాజు నిర్విణ్ణుడయ్యాడు. తను అకారణంగా ఆవేశం తెచ్చుకొని, అసభ్యంగా ప్రవర్తించినందుకు లోలోన సిగ్గుపడ్డాడు కూడాను. ఎందుకోగాని, సుశీల మనస్సు తెలుసుకోవడంలో యెప్పుడూ తను పొరబడుతున్నాడు.... అనుకుంటూ బాధపడ్డాడు.

“క్షమించు సుశీలా ! ఆవేశంలో వళ్ళు తెలీక
యేమేమో అనేశాను. ఏమీ అనుకోకు. నువ్వు యీ
యింటి నుండి వెళ్ళిపోవడం, వుభయ తారకం. అందుకే,
అంత నిష్కర్షగా చెప్పవల్సి వచ్చింది. ఇంకీ, యెక్క
డుంటావు?” ఆ ప్రశ్న వేయకండా వుండలేకపోయాడు.

నిజానికి సుశీలపట్ల, అతనిలో, యిప్పుడు అంతులేని
వ్యూహం ఆవరించి వుంది. అందుకు కారణం యేమిటంటే,
తన తండ్రికి ఆమెను కోడలిగా చేసుకోవాలనే వాంఛ ఓ
సమస్యగా తయారవ్వడమూ, ఆ సమస్య కారణంగానే
ఆయన మరచి పట్టడమూ, మరణించడమూ జరిగిందన్న
విషయం హృదయంలో స్థిరంగా నిలచిపోయింది.
అందుకే, ఆవేశాన్ని అణచుకోలేక పోయాడు. ఏమేమో
అనేశాడు. ఇప్పుడు సుశీల ఆభిప్రాయం తెలుసుకుని పశ్చా
త్తాప పడుతున్నాడు. ఆ పశ్చాత్తాపంలోవాటు క్షణికమైన
జాళి కూడా యెప్పుడోది సుశీలపట్ల అందుకే, ఆ ప్రశ్న
వేశాడు.

“ఈ వీధి చివర్లోనే మా స్నేహితురాలు వుంటోంది
గావా! వాళ్ళింటికి దగ్గర్లోనే ఓ గది అద్దెకు తీసుకున్నాను.”

ఇంకా యెన్నో ప్రశ్నలు అడగాలనిపించింది.
అయినా, అతని ఆవేశం అడ్డువచ్చింది. ఆమె విషయం,
తనింక పట్టించుకో కూడదన్న నిర్ణయానికి వచ్చేశాడు.

“సరే” ముక్తసరిగ అనేసి, కుర్చీలో వెనక్కి చేర
బడ్డాడు.

రామరాజు ముఖావానికి సుశీల కా సంత బాధపడింది. తన జీవితం యెలా గడుస్తుందో, యేమిటోనన్న విషయం, శావ అడగనందుకు ఆమె వృధాయం బాధతో చుట్టుకు పోయింది. తనంలే, యిన్నాళ్ళు శావకి వల్లమాలిన అభిమానం వుండేది. కాని, విరాహ ప్రసక్తి వచ్చిందగ్గర్నించీ పూర్తిగా మారిపోయాడు. ఆ అభిమానాన్నంతా ఆవేశంగా మార్చుకున్నాడు. నిజంగా అది తన దురదృష్టమే!... అనుకుంటూ అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది మెల్లగా.

మరి కాస్సేపటికీ, పద్మవచ్చింది. వెంటనే ఓ రిక్తాను పిలిపించి, తన సామూను పట్టించుకుని, పద్మతో బైలుదేరింది సుశీల. వెళ్తూ రామరాజు దగ్గరకు వచ్చి;

“వస్తాను బావా! తప్పనిసరి పరిస్థితుల్లో యీ యింట నుండి బైటపడుతున్నందుకు, నాకు యెంతో బాధగావుంది. కాని, యేం చెయ్యను? ఆ బాధను దిగమ్రొంగుకుంటున్నాను. నువ్వుమాత్రం, మావయ్య హితోక్తుల్ని గుర్తుంచుకుంటూ జీవితం గడపాలి. నేను నీకు చెప్పవల్సిన దానను కాననుకో! అయినాసరే, పరాయి వ్యక్తిని కాదుగాబట్టి, సంకోచించకండా చెప్తున్నాను ఎప్పుడైనా నా సహాయం అవసరమైతే, నీ శ్రేయోభిలాషిణి ఒకామె వున్నదన్న విషయాన్ని విస్మరించకండా నాకు కబురుచెయ్య నీ మంచి కోసం, నీ శ్రేయస్సుకోసం, యే చెయ్యమన్నా చేస్తాను. మరి సెలవు తీసుకుంటాను.” అంటూ ఎరచరా అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయి రిక్తాలో కూచుంది. ఆమె కళ్ళ నుండి అశ్రువులు ధారాపాతంగా చిక్కి శృమిదకు జాలువారినయ్. ఒక్కసారి

శావురుమంటూ పద్మ భుజమ్మీద వాటగోయింది. ఆమె హృదయం జోరుగా కొట్టుకుంటోంది ఇవన్నీ పట్టించుకోకండా రిక్తా మూడుకు సాగిపోయింది.

రిక్తా కదలగానే వీధి ద్వారం దగ్గరకు వచ్చి నుంచు న్నాడు రామరాజు అతని దృక్కులు, పోతున్న రిక్తామీదే వున్నాయి. ఒక్కసారి అతనికి దుఃఖం ముంచుకొచ్చింది. కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి. సుశీల మాటలు, అతని చెవుల్లో ప్రతి ధ్వనించాయి. చేతిగుమాలతో కళ్ళు ఒత్తుకుంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు. ఇల్లంతా నిశ్శబ్దంగా వుండి బోసిగా కనిపించింది. జీవితంలో ఒంటిరివాణయ్యానన్న తలంపు యిప్పుడు ముందుగా మొలకెత్తింది. దిగాలుపడి, కుర్చీలో కూలబడి పోయాడు రామరాజు.

*

*

*

12

రామమోహన్, జలజల విచాహం జరిగింది. సుబ్బా రావు కోరికమీద వాళ్ళిద్దరూ అతని యింట్లోనే వుంటున్నారు. సుబ్బారావు హృదయం, యిప్పుడు యెంతో శోచక పడింది. తన మనోవాంఛితం నెఱవేరినందుకు, భగవంతునికి మనసుగో కృతజ్ఞతలు చెప్పుకున్నాడు. ఇక తన జీవితం నిశ్చింతగా సాగిపోతుందని తృప్తిపడ్డాడు.

ఓరోజు— రాత్రి తొమ్మిది కావస్తోంది. జలజ పూల తోటలోని సిమ్మంటు పలకమీద కూచుని వుంది. ఆమెకి కాస్తంత దూరంలో సుబ్బారావు కుర్చీలో ఆసీనుడై వున్నాడు. మెరుక్కురీ బల్బు కాంతిలో, పూల మొక్కలు వింత వింత రంగుల్ని సృష్టిస్తున్నట్టుగా అగుపిస్తున్నాయి. చల్లని గాలి మనసుకి వుల్లాసాన్ని కలిగిస్తోంది.

“చీకటి రాత్రులే అయినా. యీ విద్యుత్తు కాంతిలో, ఆ భావనే రావడం లేదు చూశావా అమ్మాయ్?” అన్నాడు సుబ్బారావు, చాలాసేపు మానంగా వుండటాన్ని భరించ లేక.

“నిజమే నాన్నా ! విద్యుత్ కాంతిలోనే వుండే ప్రభావం !”

“విద్యుచ్ఛక్తి కనిపెట్టిన శాస్త్రజ్ఞుని మానవాళి యెప్పుడూ మర్చిపోలేదు. ప్రస్తుత ప్రపంచంలో, విద్యుత్ శక్తికి ప్రముఖ ప్రాముఖ్యత వుందని చెప్పవచ్చు”

ఆ సంభాషణ, జలజకి విసుగు పుట్టించిందనే అనుకోవాలి.

“ఈ వేళ మీరు విద్యుచ్ఛక్తిమీద పడ్డారేమిటి నాన్నా?” నవ్వుతూనే అన్నది.

సుబ్బారావు నవ్వుకండా వుండలేక పోయాడు. “అదేమిటోనమ్మా! అలా నచ్చేసింది యీ ప్రసక్తి. ఒక్కొక్కప్పుడు మనం అనుకోని విషయాలు అప్రయత్నంగా ప్రస్తావనలోకి వరుకుతూ వుంటాయి. అన్నట్టు. రామమోహన్ యింకా రాలేదేమిటి? తొమ్మిది కావస్తోంది. ఏమిటో యీ

వైద్య వృత్తి అంత; వారికి, వేళాపాళా, అంటూ వుండదు. వీళ్ళకుంటే సేమేం నయం. మాకు నియమం సమయాటన్నాయి" తను వృత్తిని ఓ మెట్టు పెకతాడు.

"అది నిజమైతే కావచ్చునుగాని, వైద్య వృత్తిలో గల తృప్తి, మరెందులానూ లేమనాన్నా! తోటి ఖానవులకు సేవ చెయ్యడం, యెంతో ఆనందాన్ని, ఆత్మ తృప్తిని కలిగిస్తుంది." తన భర్తను ఓడిపోనివ్వ లేదు జలజ.

"అప్పుడే నీలో యెంత మార్పు వచ్చేసిందన్నా?" నవ్వుతూ అన్నాడు.

"ఏవిటలా అంటున్నారు నాన్నా?"

"కాదా మా? అప్పట్లో నిన్ను మెడిసిక్ చదివిస్తానంటే, ఆ వృత్తినే అసహ్యించుకొని, అటువంటి ప్రయత్నం వద్దన్నావు. ఇప్పుడేమో నీ అసహ్యాన్ని మెప్పుకోలుగా మార్చుకున్నావు. ఇది నీలో వచ్చిన మార్పు కాదంటావా?"

జలజ, కాదనలేక పోయింది. తనలో యీ మార్పు రావడానికి, భర్తపట్లగల అభిమానమే కారణమై వుండవచ్చుననుకుంది బిడియపడతూ మొహం దించుకుంది. కూతురి అవస్థ గ్రహించి, నవ్వుకున్నాడు సుబ్బారావు. ఆ విషయం గురించి యింక మాట్లాడ దల్చలేదు.

"అమ్మాయ్, ఇప్పుడం మరిచాను, ఆ మధ్య రామరాజు తండ్రి చనిపోయాడటమ్మా!"

జలజ తృప్తిపడినట్టయ్యింది. రామరాజు ప్రసక్తి చాలా రోజులతర్వాత వచ్చింది మరి.

“ఎవరు చెప్పారు నాన్నా?”

“నా స్నేహితుడొకడను ఆవీధిలో నే వున్నాను. ఈ వేళ ఉదయంలో యేదో మాటలసందర్భంలో చెప్పాడు. వెంకట్రామయ్యకి, మనకి, యేదో బాంధవ్యం వున్నట్టు భావించుకూ నే చెప్పుకుపోయాడు. పోనీ, యీ అనుకున్నందు వల్ల మనకి జరిగే నష్టమేమిటని పూకుకున్నాను. వెంకట్రామయ్య మేనకోడలు యెవరో ఓ ఆమ్మాయి వూదట. ఆమె ఆ వీధిలోనే ఓ గది అద్దెకుతీసుకొని వుంటుందట.”

“మేనకోడలు వుందా?” ఆశ్చర్యపోతూ అంది.

“ఆ విషయం రామరాజు యెప్పుడూ చెప్పలేదే!”

“ఎందుకు చెప్తాడన్నా? అటువంటి వాళ్ళు తాళా అవకాశవాదులే!” తనకి ముందే తెలుసునన్న గర్వంతో అన్నాడు.

“మరయితే, వాళ్ళిద్దరూ వివాహం చేసుకోకుండా ఆమె యెందుకు వేరేగావుంటుందో?”

సుబ్బారావు నవ్వేడు.

“మంచి ప్రశ్నేనే! ఆ మాత్రం అర్థం చేసుకోలేవా? అతడి గుణగణాలు ఇష్టంలేక పోయాయి గామోసు, దూరం పోయింది.”

జలడికి గతం ఒక్కసారి జ్ఞప్తికి వచ్చింది. చప్పున మళ్ళీ తమాయించుకుంది. రామరాజును గురించి మళ్ళీ యెందుకు ఆలోచిస్తోందో. ఆమెకీ అర్థంకాలేదు. అసలు

అతనిగురించిన తలంపే రాకూడదు. అలా వస్తే, రామ మోహాకాకి అన్యాయం చేసినట్టే అవుతుంది.... అనుకుంది.

“పోనీలెండి నాన్నా; వాళ్ళవిషయం మనకెందుకు?” అనేసింది అయిష్టంగా.

సుబ్బారావు అభిప్రాయం కూడా అదే! కూతురులో పూర్తిగా రామరాజుపట్ల ద్వేషం జనించాలి. తనలో కలిగిన అభిప్రాయానికి, ఒక రూపం యేర్పడినట్టుగా, జలజ మాటలు స్ఫురించాయి. సంగోషించాడు.

“అబ్బే; మనకి అవసరమని కాదుగాని, యేదో గుర్తుకు వచ్చింది కదా, అని చెప్పాను. అంతేనమ్మా!” తేలిగ్గా అనేశాడు.

హఠాత్తుగా చిన్నచిన్న తుంపర్లు పడ్డం ప్రారంభించాయి. తండ్రీ, కూతుళ్ళులేచి యిట్లోకి వెళ్ళిపోయారు. మరి కొద్దిసేపటికి వరం జల్లు అధికమయ్యింది... కిటికీ దగ్గరనుంచుని, భర్త రాకకోసం యెదురుచూస్తోంది జలజ.

రామమోహాకాకి ఇప్పుడేవచ్చాడు. కానునిగారేజ్ లో పెట్టిలోపలికి చరచరా వచ్చాడు.

“తడిసి వచ్చావా మావయ్యా?” భర్తకి దగ్గరగా వచ్చింది జలజ.

“లేదు జలజా! ఇప్పుడే రెండు చినుకులు పడ్డాయి” కోటు అందిస్తూ అన్నాడు.

జలజ కోటును స్టాండుకు తగిలించింది. సుబ్బారావు ప్రక్కగదిలోకి మెల్లగా జారుకున్నాడు.

“ఈ వేళ రామరాజు కలిశాడు జలజా!” టై విప్పు కుంటూ అన్నాడు.

భర్త కేసి అదోలా చూసింది జలజ.

“అతణ్ణి నువ్వు యెరుగుదువా మావయ్యా?”

“పెద్ద పరిచయం యేమీ లేదుగాని, తెలుసు... ఈ మధ్య బావ ఓసారి చూపించారతణ్ణి దూరంనుంచి. అప్పుడప్పుడూ క్లబ్ లో కలుసుకుంటుండేవాళ్ళం. ఇటీవల అతనిలో యేదో గొప్ప మార్పు వచ్చిందనుకుంటాను. నన్ను చూస్తే చాలు, మొహాందిగచేసుకుంటాడు. బహుశా, నా మీద కసివుందని భావించడం కంటే, వేరే వుద్దేశ్యం కలుగలేదు.”

“ఈ వేళ యెక్కడ కలిశాడేమిటి? క్లబ్బులోనా?”

“కాదు. త్రోవలోనే. నేవో అర్జంటుకేసు చూస వచ్చేస్తున్నాను. అతను రోడ్డుకి ప్రక్కగా తలదించుకుంటూ నడచి పోతున్నాడు. వర్షపుడల్లు పడుతున్నా లెక్కచెయ్య కుండా సాగిపోతున్నాడు. అతణ్ణి గుర్తుపట్టి కారావాను. కారులో కూచోమన్నాను. అబ్బే; రానన్నాడు. అసలే నా మీద కోపం వుందా, దానికితోడు అభిమానం ఒకటి అడ్డొచ్చింది. అయినా నేను విడిచిపెట్టలేదు. చనువుగా అతని చేయిపట్టుకొని, లోపల కూచోపెట్టాను. కుశల ప్రశ్నలు వేశాను. నిర్లిప్తంగా జవాబులు చెప్పాడు. జీపితంలో గల వ్యధనంతా ఒక్కసారే అనుభవస్తున్నట్టుగా మాట్లాడాడు ఏదోనిగాళ, నిస్పృహ అతణ్ణి కృంగదీస్తున్నట్టుగాకని

పించాడు. బహుశా, నిన్ను పోగొట్టుకున్నందుకేమో మరి...
అన్నాడు సూటిగా భార్య మొహంలోకి చూస్తూ.

జలజ కొద్దిగ కలవరపడింది.

“కాదు మావయ్యా! ఈమధ్య వాళ్ళ నాన్నగారు
పోయారట....” తను బాధ్యురాలు కాదన్నట్లుగ తప్పుకుంది.

“అలాగా! పాపం! రోజులు బాగులేకపోతే; అన్ని
నిరాశలూ ఒక్కసారే అలముకుంటాయి. మనిషి యేమీ
ఉత్సాహంగాలేదు. అటువంటి వాళ్ళనుచూస్తే, నాకు
యెంతో జాలి వేస్తుంది...”

జలజ, జవాబు చెప్పలేదు. ఆమె హృదయంలో
హఠాత్తుగా తుపాను చెలరేగింది. రామరాజు జీవితంలో,
ప్రప్రథమంగా ప్రవేశించిందీ తనే; నిరాశరేపిందీ తనే!
అయితే, ఆ నిరాశను అతనే కోరి తెచ్చుకున్నాడు గాని,
తన తప్పు యేమీలేదు. అతని మార్పుకు యేవిధంగానూ
భాధ్యురాలుకాదుతను... అని మరోసారి నిర్ణయించుకుంది.
తనలోనే రేగిన తుపానుని అణచివేసింది.

“చాలా వేళవుతోంది ... భోజనం చేద్దువుగాని
లే మావయ్యా” ప్రసంగం మార్చింది. రామమోహన్
నవ్వుకున్నాడు.

“సరే వడించు...యిప్పుడే వస్తాను...” అంటూ
లేచి గ్రాన్ రూమ్ కేసి నడిచాడు.

జలజ వాటగదివేపు చరచరా పోయింది. ఆమె
మనసు యింకా కుదుట పడలేదు.

మిట్ట మధ్యాహ్నంవేళ. ఎండ తీవ్రంగావుంది. వడ గాడ్పులు కర్ణపుటాల్ని కరిగించేస్తున్నాయి. ఇటీవల అంత తీవ్రమైన యెండ యేరోజూ అనుభవించలేదు ఆ ప్రాంతాల వారు. తలుపులు మూచుకొని, వడగాడ్పునుండి రక్షించు కొంటున్నారు.

సుశీలవచ్చి తలుపు తట్టింది. ఆ యిల్లు వదిలి వెళ్ళిన తర్వాత, మళ్ళీ ఆ గడప ప్రోక్కడం, అదే మొదటిసారి. వీరన్న తలుపు తీశాడు. ఆమెనుచూసి సవినయంగా నమస్కారం చేశాడు. “రండమ్మగారూ! చాలా రోజులకి వచ్చారు....” అంటూ లోపలికి ఆహ్వానించాడు, ఓశుక్చి తెచ్చి హల్లో వేశాడు.

సుశీల కుక్చిలోకూచుని, యిల్లంతా కలయచూసింది. ఇల్లంతా బోసిగా వుంది.

“బావ పగలంతా యింటిలో వుండటం లేదు కదూ వీరన్నా?”

“ఔనమ్మగారూ; రాత్రి యే యెనిమిది తొమ్మిది గంటలకో తిరిగి వస్తారు. మధ్యాహ్నం భోజనం కూడా అక్కడే యేదో హోటల్లో తీసుకుంటారు ఏవిటోనమ్మా, పెద్దబాబుగారు పోయాక రాజుబాబు పూర్తిగా మారిపోయారు” అన్నాడు వీరన్న.

సుశీల దీర్ఘ శ్వాస విడిచింది.

“తులశమ్మ యేదీ?” అంది.

“వుందమ్మా! కునుకుతీస్తందో యేటో పిలుచు కొస్తానుండండి”

“వద్దులే; నేనే వెళ్తా...” అంటూ లోపలికి నడిచింది.

తులశమ్మకి అప్పుడేదన్న కునుకుపట్టింది. వీరన్న పిలుపువిని, శ్రుశ్శిష్యుడూ లేచింది. ఎదురుగా సుశీలనుచూసి ఆశ్చర్యపోయింది.

“నమన కరమమ్మా! ఎక్కడా కనిపించడమే మానేశారు...”

“రోజూ వద్దామనే అనుకుండేదాన్ని. కాని, వీలుపడిందికాదు తులశమ్మా! ఇదిగో ఈవేళ వీలుచిక్కింది. బావ కులాసాగా వున్నాడా?”

“ఏం కులాసా అమ్మా! ఆయనగారి పద్ధతి నాకేం చెప్పలేదు. ఉదయం అనగా వెళతారు... మళ్ళీ రాత్రి పది గంటలకు వస్తారు. అంతకంటే వేగిరం రావడం, చాలా అరుదు. అంతవేళవరకూ యెక్కడ వుంటారో, యెంచేస్తుంటారో, యేమీ అర్థం కాదు. వచ్చి తృప్తిగా భోజనమైనా చేస్తారా అంలే, అదీలేదు. కాస్తంత యెగిలిపడి, లేచి పోతుంటారు. ఇంకాకొన్నాళ్ళుసాగితే, బాబుగారి ఆరోగ్యం పాడువుతుందేమోనని నాకు భయంగా వుందమ్మా!”

ఆ మాటలు, సుశీలకు యెంతో బాధను కలిగించాయి. బావ అనవసరంగా, అకారణంగా తన జీవితాన్ని దుఃఖమయం చేసుకుంటున్నాడని తెలిచి బాధపడింది. అయితే, అతనిలో మార్పు తీసుకురావడం యెలా? అందుకు తను యేం చెయ్యాలి?... ఆలోచించింది. యెంత ఆలోచించినా, తను చెయ్యగలిగిందేవిటో అర్థం కాలేదు.

“తులశమ్మా, నువ్వు వంటమనిషివే అయినా, వయసులో పెద్దదానవు. నువ్వయినా కాస్త మందలించే ధోరణిలో చెబితే బావుంటుందేమో!” అంది. అంతకు మించి అప్పట్లో మరో మార్గం కనుపించలేదు సుశ్యలకు.

“బాభంటేదమ్మా; ఒకటిరెండు సార్లు చెప్పిమాశాను కూడాను. గతితేక, నేనిలా వంటలక్కగా చేరాను గాని, నాకెందుకు చెప్పమ్మా యిలా జోక్యం కలిగించుకోవడం? అందుకే, ఆరోజునుంచీ చెప్పడం మానుకున్నాను ఆమధ్య ఓసారి పూర్తిగా తడిసివచ్చారు యింటికి. మూడు రోజులు జ్వరంతో మంచం పట్టారు. ఆయన్ని చూసేవాళ్ళుమాత్రం యింకెవరున్నారు మేం తప్పించి?”

“బావ జ్వరంతో బాధపడ్డాడా” ఆతృతగా అడిగింది. తనకి యీ విషయం యెలా తెలికండా వుండిపోయిందో, అర్థం కావడంలేదు. అప్పుడప్పుడూ, అతని వివరాలు పై వారి ద్వారా తెలుసుకుంటూనే వుంది.

“బేసమ్మా; ఆ మూడు దినాలూ పచ్చిమంచి నీళ్ళ యినా ముట్టారు కాదు. ఆయన్ని చూస్తుంటే బాధ అని పించేది...” అన్నాడు నీరసం.

“మరి, నాకు యెందుకు కబురు చెయ్యలేదు?”

“బాబుగారే వద్దని చెప్పారు...” తులశమ్మ చెప్పింది.

సుశ్యల, నిస్పృహతో, నీరసంగా నిట్టూర్చింది.

“బావ పట్టుదలకి అర్థంలేదు తులశమ్మా! అంత రంగంలో యెన్ని వున్నా, అవసరాన్ని గుర్తించి ప్రవర్తిం

చాలికదా! బావలో యీ గుణం పోయిందికాదు. సరే!
ఈసారి యెప్పుడైనా యిటువంటి అవసరాలు తటస్థిస్తే,
బావని అడక్కండానే నాకు కబురు పంపించు.”

“అలాగేనమ్మా!”

“మరి నే వెళ్ళి వస్తా! బావవస్తే చెప్పు, నేను వచ్చా
నని” అంటూ వెళ్ళిపోయింది సుశీల.

సుశీల వెళ్ళిపోయిన తరువాత, అంతవరకూ యేవో
సందేహాలతో సతమతమౌతున్న వీరన్న తులశమ్మతో
అన్నాడు.

“తులశమ్మా; నాకు తెలీక అడుగుతాను, ఈళ్ళి
పెళ్ళి చేసుకుంటే, సరిపోయేగా, యెందుకీలా యెడం
గావుంటాను!”

“కారణం లేకుండా వుంటుందా! చూడబోతే,
బాబుగారేకే, యీమెను పెళ్ళిచేసుకోవడం, యిష్టం లేన
ట్టుగా వుంది.”

“అదేంటీ! సుసీలమ్మ కంటే, మంచి మనిషి దొరు
కుద్దా! ఆమెగాని యీ యింటి కోడలుగావస్తే, యీ యిల్లు
యెంత కిళకిళలాడును! అంతా బాబుగారి పిచ్చి...ప్ప!”
బాబుగారు వర్తి తెలివితక్కువ వాడన్నట్టుగా అనేశాడు,
వాడి మాటలకి నవ్వుకుంది తులశమ్మ.

“బాగుండును వీరన్నా! కాని, అదే జరగడం
లేదుగా! సుశీలమ్మ యెంత మంచిమనిషో చూశావా!
దూరంగావున్నా, బాబుగారి యోగక్షేమాలు తెలుసుకో
డానికి యెలాప్రయత్నిస్తూందో.”

“కాదు మరీ! సుశీలమ్మంతటి మంచిమనిషిని నే నెక్కడా చూశ్చేదు.”

“మంచిమనిషి కాబట్టే, అన్ని కష్టాలొస్తున్నాయి వీరన్నా! ఈ రోజుల్లో మంచితనానికి విలువ లేదు.”

“అలాగంటే, నే నొప్పుకుండేది లేదు. మంచికి, మంచిరోజులు యెప్పుడూ వుంటాయి వాటికోసం కాచుకొని వుండాలి మరి.”

“నువ్వు యెంచకా మాట్లాడతావు వీరన్నా! నువ్వన్నది నిజం. ఫలితం యెలా వుంటుందో, చూద్దా...ం” అనేసి లేచి వంటగదికేసి వెళ్ళిపోయింది తులశమ్మ.

వీరన్న ఏదో ఆలోచించుకుంటూ, ముందుగదికేసి నడిచాడు. అప్పుడే గడియారం మూడుగంటలు కొట్టింది.

13

ప్రతి మానవుడి జీవితంలోనూ, అసంఖ్యాకమైన సంఘటనలు తటస్థపడుతూ వుంటాయి. ఒక్కో సంఘటన, ఒక్కో విధమైన అనుభూతిని కలిగిస్తుంది. ఆ అనుభూతులు, యెటువంటి పరిణామాన్ని తీసుకువస్తాయో, యెవ్వరూ చెప్పలేదు. ఒకసారి హృదయానికి హత్తుకుపోయిన అనుభూతి, అంత సుఖపుగా చెదిరిపోదు.

రామరాజు జీవితంలో, మూర్ఖు తీసుకురాగలిగిన సంఘటనలు అసంఖ్యాకంగా లేకపోయినా, వున్న రెండు సంఘటనలూ చాలు. అతని ప్రేమ విఫలత... తండ్రి హతాత్తుగ చనిపోవడం; ఈ రెండు సంఘటనలూ అతనిలో చెదరని నిస్పృహను సృష్టించాయి. అతని నిండు జీవితాన్ని నిరాశతో నింపాయి. అతనిప్పుడు ప్రయాణిస్తున్నది ఎడారిలాంటి భవిష్యత్తుకి. గమ్యం లేకుండా జీవితాన్ని సాగిస్తున్నాడు. అతని నిరాశదాహానికి, పురిశెడు నుంచినీళ్ళు యెక్కడా లభ్యంకావడంలేదు.

రాత్రి తొమ్మిది కావస్తోంది. అప్పుడే వచ్చి వాలు కుర్చీలో కూలబడ్డాడు రాజు. అతనికి పదిఅడుగుల దూరంలో వీరన్న సవినయంగా నుంచున్నాడు.

“సుశీలమ్మగారు మధ్యాహ్నం వచ్చి వెళ్ళారండీ! వచ్చినట్టు మీతో చెప్పచున్నారు...” అన్నాడు.

రామరాజు వ్రలిక్కిపడ్డాడు. సుశీల యెందుకు వచ్చి నట్టు? ఆమె ఆంతర్యం ఏవీటి?... యెన్నో ఆలోచనలు అతనిలో తలెత్తాయి.

“ఇంకేమైనా చెప్పిందా?”

“లేదు బాబూ!”

“ఊ... యీ యింటికి శనిలా పట్టుకుంది. ఎప్పుడు విరగడవుతుందో యేవీటో!” పళ్ళుకొడుక్కుంటూ తనలో తనే అనుకొన్నాడు.

వీరన్న విసుపోయాడు. సుశీలమ్మగారిపై, బాబుకి యెందుకు అంత కోపమో, వాడికే బోధపడలేదు.

“అదేమిటి బాబుగారూ! అలా గంటారు. ఆ యమ్మగారు మీ నుంచినే యెప్పుడూ కోరతావుంటారు కదండీ?” సవినయంగా అన్నాడు.

రామరాజు వీరన్న కేసి సూటిగా చూశాడు. “నీకు తెలీదురా వీరన్నా! ఆమెలో న్యాయం బాగా పేరుకొని వుంది. ఏదో విధంగా నా అభిమానం సంపాదించి, నన్ను వినానాం చేసుకోవాలన్న కోరిక ఆమెలో విజృంభించు తోంది. అందుకే, ఈ ఆపాయత అంతాను” కసిగా అన్నాడు.

వీరన్న నోట మాటరాలేదు. సుశీలమ్మవంటి మంచి పిని బాబుగారు యెందుకలా నిందిస్తున్నారోనని ఓ వారి తలపోశాడు.

“ఏంటో బాబూ! ఆ అమ్మగార్ని యెందుకలా అంటారు! సుశీలమ్మగారికి అటువంటి కపటబుద్ధి వుండి వుండదు. ఆమె చాలా మంచిదే అయినా బాబూ, తమనో విషయం అడగాలని వుంది కోపగించుకోరుగదా?”

“అడగరా! కోపమెందుకు వస్తుంది. చిన్నప్పట్నుంచి నన్ను యెత్తుకొని తిప్పినవాడివి నీమీద నాకు కోపమా?”

వీరన్నకి కాస్త ధైర్యం వచ్చింది. గొంతు సవరించు కొన్నాడు.

“నువ్వే కాదు బాబూ! ఇంట్లో ఆడదిక్కులేదు. మీరా, ఒంటరిగా వుంటున్నాను. ఇలా యెన్నాళ్ళు వుండ

గలరు చెప్పండి:..." అని చెప్పుకుంటే నుధ్యలో అందుకున్నాడు రామరాజు.

"అందుకని, పెళ్ళిచేసుకోమంటావు. అంతేనా?" వీరన్న మొహంలోకి మాస్తూ అన్నాడు.

"పెళ్ళి యెప్పుడో ఓ సారి చేసుకుంటాను. అదికాదు బాబూ, నేను చెప్పేది. కోపగించుకోనని యెలాగూ మాటిచ్చారు కాబట్టి, నా మనసులోని మాట చెప్తాను సుశీలమ్మ గాన్ని పెళ్ళిచేసుకోండి బాబూ! ఆమెగారు ఈ యింట్లో వుంటే, మళ్ళీ లక్ష్మీదేవి తాండవించినట్టుగా, యిల్లంతా కళకళలాడుతూ వుంటుంది" బితుగ్గానే చెప్పాడు.

రామరాజు కళ్ళు అప్రమత్తంగా అరుణకాంతిని పురిజుకున్నాయి. కోపం విజృంభించింది. అయితే కోపగించుకోనని మాటిచ్చాడు గనుక, తమాయించుకున్నాడు.

"ఈ వేళ యీ మాట అన్నావు మరెప్పుడూ అనకు వీరన్నా!" కోపాన్ని అణచుకొంటూ అన్నాడు.

"మీరు అనొద్దంటే మానేస్తాను బాబూ! కాని, నాన్నగారి కోరికకూడా యిదేకదా బాబూ!"

రామరాజు, సాలోచనగా వీరన్న కేసి చూశాడు.

ఈ విషయాన్ని నీకు సుశీలే చెప్పిందా?"

"లేదు బాబూ! అన్నగారు ఆ విషయమే ఎప్పుడూ అనేవారుకాదు పెద్దబాబుగారే నాకో ఓమారు ఈ మాటన్నారు."

"ఎవరు చెప్పినా, యికముందు ఈ ప్రస్తావన, నా దగ్గర తీసుకురాకు." నిష్కర్షంగా చెప్పాడు కోపంగా.

వీరన్న తన అంతస్తు తెలుసుకొని, యింకేమీ అనలేక నోరుమూసుకొని అక్కణ్ణించి మెల్లగాజారుకున్నాడు. తుణంగడిచాక తులశమ్మ వచ్చింది.

“వడ్డించేదా బాబూ?”

‘మరిప్పుడు భోంచేయ్యను...’ ముక్తసరిగ చెప్పాడు రాజు.

తులశమ్మలో ఏవేవో ఆలోచనలు మొలకెత్తినయ్యాయి. సుశీలమ్మ అన్నట్టు, తను సలహా యివ్వవచ్చుగా!... అనుకుంది.

‘బాబూ! నేనో మాట అంటాను మీరు కోపగించుకోకండి. ఇటీవల మీరు మరీ విచిత్రంగా తయారవుతున్నారు. మధ్యాహ్నం యింట్లో భోజనం యెలాగూ చేయడంలేదు, రాత్రిపూట అయినా కాస్త తయెంగిలి పడకపోతే, యింకేవేటి? మీ ఆరోగ్యం విషయం యేమన్నా ఆలోచిస్తున్నారా- రోజుకిరోజూ మీరు యెలా చిక్కుపోతున్నారో, మీకు తెలీదు. మిమ్మల్ని చూస్తున్నవాళ్ళకి తెలుస్తుంది.’

ఇన్నాళ్ళుగ తులశమ్మ, యింట్లో వుంటున్నా, యెప్పుడూ హితబోధ చేయలేదు. ఆమెలో అంతదైర్యం వుండేదికాదు. కాని, యీ రోజు ఆమె మాటలు విని ఆశ్చర్యపోయాడు. అనుకోకండా అరిసిలో ఆవేశం ప్రజ్వరిల్లింది. అయితే, ఆ ఆవేశాన్ని ప్రదర్శించలేదు.

“తులశమ్మ, యెప్పుడూ లేనిది యీరోజు నా ఆరోగ్యంవిషయం గుర్తుకు తెస్తున్నావేవేటి? నన్ను నిలదీసి అడగమని సుశీల చెప్పిందా?” గంభీరంగా అడిగాడు.

తులశమ్మ తటపటాయించింది. బహుశా, సుశీలమ్మ వచ్చినట్టు వీరన్న చెప్పివుంటాడనుకొంది.

‘అబ్బే అటువంటిదేం లేదు బాబూ! కేవలం మీ యోగక్షేమాలు తెలుసుకుని వెళ్ళడానికే ఆమె వచ్చారు.’

‘ఊ... అలాగా! సరేలే. నా ఆరోగ్యం విషయం, నాకు తెలుసు. ఆ విషయం, నాకు యెవ్వరూ జ్ఞప్తికి తీసుకు రానవసరంలేదు. పైగా, నీ నుండి సలహాలు పొందేటంతటి హీనస్థితికి నే నింకా రాలేదు. ఆ విషయం గుర్తుంచుకోవడం శ్రేయస్కరం.’ కటువుగానే అన్నాడు

తులశమ్మ తెల్లమొహం వేసింది. ఆ మాటలు ~~మీ~~ ^{మీ} చెప్పినట్టులా తగిలినయ్యే. తను అనవసరంగా కలిగించుకొని, అతని మనస్సుకే బాధ కలిగించిందేమోననుకుంది.

‘క్షమించండి బాబూ! అనవసరంగా మీకు నొప్పి కలిగించాను. వృద్ధురాలను. జీవితంలో యెంతో అనుభవాన్ని గడించాను మీరు కోజుకోజుకో మారిపోతూవుంటే మాస్తూ ఊరుకోలేక, నా వయస్సుకి విలువెచ్చి కోపగించుకోరిన్న నమ్మకంతో, నా మనసులోవున్న మాట చెప్పాను. నేను తప్పేచేస్తే, క్షమించమని మరోసారి అర్థిస్తున్నాను. ఇంకెప్పుడూ యిటువంటి పొరపాటు జరగదు. అని ముగించి అక్కణ్ణింది చరచరా వెళ్ళిపోయింది. ఆమె గొంతు బొంగురుపోవడం, రాజు గమనించాడు.

రామరాజు మెదడు ఆలోచనల్లో పడింది. తులశమ్మ చెప్పినదా, ట్లో తప్పేముంది? ఆమె తన శ్రేయస్సుకే చెప్పింది. నిజానికి ఆమె చెప్పినట్లు తను ఆరోగ్యవిషయం

విస్మరిస్తున్నాడు. పాపం, చూస్తూ చూస్తూ అడక్కుండా వుండ లేకపోయింది. ఆమెను వారించడంలో తను తొందర పడ్డాడేమో! ఆమె వయస్సుకి అయినా విలువ యివ్వకపోవడం, తను చేసిన పెద్ద పొరపాటు... ఈ విధమైన అతని ఆలోచనలకు అంతం లేకపోయింది.

‘రాజూ! ఒరేయ్ రాజూ!’ వీధిలోంచి పిలుపువినించింది. ఆ గొంతు మేనమామదేనని యిట్టే పసిగట్టేశాడు రామరాజు. అతను ఈ సమయంలో యెందుకు వచ్చాడో అంతుచిక్కలేదు ఏమైనా అతని రాక రాజుని ఆనందపర్చలేదు. ఆ క్షణంలో ‘రామావయ్యా!’ కాస్త స్వరం హెచ్చించి అన్నాడు.

క్షణంలో ధర్మారావు లోపలికి వచ్చాడు. వస్తూనే రాజుకి యెదురుగా వున్న కుర్చీలో ఆదరా బాదరాగా కూర్చుంటూ;

“మూడురోజుల్నించి వరుసగా తిరుగుతున్నానా? నీ కోసం...” అన్నాడు.

“నా కోసమా?” వింతగా అన్నాడు.

“బేనురా! నీ కోసం కాకపోతే, యింక యీ యింట్లో యెవరున్నారు?”

“నువ్వు చచ్చినట్టు నాతో వీరన్న కూడా చెప్పలేదు మావయ్యా!”

“ఎవరన్నా నాకు అగుపిస్తేగా చెప్పడానికి? నోరు నొప్పిపెట్టేలా అరవడమూ, వెళ్ళిపోవడమూ జరిగింది ఈ

మూడురోజులూను. జవాబు చెప్పడానికి కూడా యెవరూ పూనుకోలేదు అప్పుడు ఊహించాను — గుంటికి నువ్వు ఆలస్యంగా వస్తున్నావని.”

“ఔను మావయ్యా! ఆలస్యంగానే వస్తున్నాను యిటీవల...”

“నా ఊహ నూరు శత్రు కలెక్టన్నమాట...” అంటూ ఓ సారి రాజు మొహంలోకి తీక్షణంగా చూసి;

“అదేవీట్రా అలా చిక్కిపోయావు? సరైన సదుపాయం లేనట్టుంది యింట్లో. ఔను యెలా వుంటుందిలే! నీ మంచిని పట్టించుకునే వాళ్ళెవ్వరూ లేకనే యిలా తయారయ్యావు. నేనే ఇంతగా ఆశ్చర్యపోతున్నాను; మీ అత్యుచూహన మరీ యిదవుతుంది. ఇది నాకేం నచ్చలేదు సుమా! ఇలా యెన్నాళ్ళు వ్యధాభరితమైన జీవితాన్ని నిస్సారంగా నాగిస్తావు? దానికి అంతం అంటూ లేదా! అందుకే అంటాను — వివాహం చేసుకోరా అని...” అన్నాడు, యెంతో అభిమానం, ఆత్మీయతా ఒలకపోస్తూ.

“ఆ విషయం, మరి తీసుకురాకు మావయ్యా! వివాహం చేసుకోవాలన్న తలంపు నాలో సమసిపోయింది.”

ధర్మారావు భారంగా నిట్టూర్చాడు, “ఔనా! నీలో యీ నిస్పృహ కలగడానికి కారణం ఏవీటో నేనూ విన్నాను. తొలిప్రేమ విఫలమవ్వడం, జీవితంలో గొప్ప షాకే!”

రామరాజు ఆశ్చర్యంగా మావయ్యకేసి దృష్టిని సారించాడు. మావయ్యకి ఈ వైనం యెవరు చెప్పారా అన్నదే అతని ఆశ్చర్యానికి కారణం.

“నీకు యెవరు చెప్పారు మావయ్యా!”

“ఒకరు చెప్పలేవీట్రా? ఇటువంటి విషయాలు విద్యుత్తులా అల్లుకుంటాయి. లోకులు కాకులని పెద్దలు ఊరికినే అనలేదు. పలువురు అనుకుంటూ వుండగా విన్నాను. ఒకరిద్దరు, నా మొహాన్నే అడిగేశారు. నేను నీ మేనమామనని చాలమందికి తెలుసుగా మరి...”

రామరాజు మానం వహించాడు తన ప్రేమ విఫలత యింతగా ప్రచారమయినందుకు బాధపడ్డాడు లోలోన. అదొక అవమానంగా భావించి కృంగిపోయాడు.

“నువ్వెందుకురా యింతగా బాధపడతావు రాజు? ప్రేమ విఫలత పొందిన వాళ్ళంతా, నీలానే నిస్సహాయం కృంగిపోతే, ప్రపంచంలో యెక్కువమంది పిచ్చివాళ్ళే వుండేవారు. జీవితంలో సంఘటిల్లే ప్రతి సంఘటనకీ చలించి పోతున్నామా? లేదు. అలాగే, దీన్ని సాధారణ సంఘటనగా తీసుకొని మర్చిపోవాలి. అంతేగాని, యిలా ముండి పట్టుపట్టుక్కుర్పొంటే, ప్రపంచానికే నష్టంలేదు” అన్నాడు మళ్ళీ ధర్మారావు.

రామరాజుకి యీ బోధన బోర్ కొట్టింది.

“ఇంతకీ, నువ్వు వచ్చిన పనేవీటి మావయ్యా?” అతను విసిగిపోయినట్టు, ఆ ప్రశ్నే చెప్తోంది. ధర్మారావు

దాన్ని అంతగా పట్టించుకోలేదు. అవకాశవాదలూ, స్వార్థ పరులూ, అటువంటివాటిని అంతగా పట్టించుకోరు కూడాను.

“ప్రత్యేకించి పనంటూ యేమీ లేదురా; నువ్వెలా వున్నావో యేమిటోనని, మీ అత్తయ్య వూరికే ఆత్మత పడుతోంది. అందుకే నిన్నోసారి కలుసుకుని పోదామని వచ్చాను. అంతే, ఓసారి వీలుచూసుకొని రమ్మందియింటికి. పరాయి వాళ్ళమా యేమిటి? సన్నిహిత సంబంధంగల వాళ్ళం. మీనాన్న అనవసరమైన అపోహలు మనసులో పెంచుకొని, మమ్మల్ని దూరంగా వుంచాడుగాని, నువ్వు అలాగే ప్రవర్తిస్తానంటే యెట్లా చెప్పు? మీ అమ్మ బ్రతికే వుంటే, మన బాంధవ్యమే వేరుగా వుండేది. అలాగే నీ యిప్పు డెందుకులే...”

“అమ్మను జ్ఞప్తికి తీసుకురాకు మావయ్యా; నాకు మరీ బాధగా వుంటుంది.”

“సరేలేరా! నువ్వు మాత్రము రేపు ఓసారి యింటికి రా!”

“వీలుచూసుకుని వస్తాలే మావయ్యా!”

“మరి, వెళ్ళొస్తానవుతే. ఆ...” అంటూ నిష్క్రమించాడు ధర్మారావు.

కొందరికి భార్య ఆధిక్యతను వెల్లడించుకోవడం, ఆమె సంగతులు చెప్పడం అలవాటు. వారు తమ వ్యక్తిత్వం మర్చిపోతారు. ఆ కోవకి చెందినవాడే ధర్మారావు.

మావయ్య వెళ్ళిపోయాక దీర్ఘంగా నిట్టూర్పు వది
లాను రాజు. పదిగంటలు కొట్టింది గడియారం. అక్క
ణ్ణించితేచి మెల్లగా తన గదిలోకి చేరాను.

14

నాలుగురోజుల తర్వాత, మళ్ళీ వచ్చింది సుశీల.
తులశమ్మ; తనకి రామరాజుకి జరిగిన సంభాషణ యావత్తు
చెప్పింది బాధతో. అంతా విని, సుశీల వేడినిట్టూర్పు
విడిచింది.

“అకారణంగా బావకోపానికి గురి అయ్యావు తుల
శమ్మా! అందుకు నేనూ బాధపడుతున్నాను. బావ తత్వమే
అది కాకపోయినా యిటీవల అతనిలో కలిగిన పరిణామాల
వల్లనే అంత కటువుగా ప్రవర్తించాడు. మరేమీ అను
కోకు.”

“అనుకోవడానికి యిందులో ఏమీ లేదు అమ్మగారూ!
బాబుగారి మనసు నాకు తెలియదు గనకనా? కాని,
బాబుగారు తన పొరపాటు యెందుకు తెలుసుకోవడంలేదా,
అనే నేను బాధపడుతున్నాను. పైగా, మీమీద యెందుకో
కసి...?”

“అది నా దరదృష్టం తులశమ్మా! తెలిసి నేనేమీ
అపకారం చెయ్యలేదు బావకి. నాపట్ల బావకి యే దురభి

ప్రాయం వుందో, నాకే తెలీదు. దానికేం చేస్తాను? ఏమైనా నాకు కావల్సిందంతా అతని శ్రేయస్సే!” అంది ఆవేదనతో.

“అంతా విడ్డూరంగా వుందమ్మా! ఎవరన్నా మీ మీద, చాడీలు చెప్తున్నారేమో!”

సుశీల చిన్నగా నవ్వింది.

“నామీద చాడీలు చెప్పేవాళ్ళు యెవరుంటారు తులశమ్మా! నాతో విరోధమున్న వాళ్ళెవరూ లేరే!”

“మీ వంటి అమాయకులు, యీ ప్రపంచంలో యెవరూ వుండరమ్మా! ఆ ధర్మారావుగారులేరూ! ఆయనే చెప్పివుంటారు...”

“ఆమనా? ఎందుకు చెప్తారు? అతనితో నాకేమీ విరోధం లేదే!”

“విరోధం అవసరం లేదమ్మా! అతని స్వార్థమే యిందుకు కారణం కావచ్చు వాళ్ళమ్మాయి యుక్త వయసులో వుందికదా! ఏదో విధంగా బాబుగారి మనసు విరిచి, మీ పట్ల ద్వేషం కలిగిస్తే, బాబుగారి దృష్టిని వాళ్ళమ్మాయి మీదికి తిప్పాలని తాపత్రయ పడుతున్నారేమో!”

సుశీలకు నవ్వాచ్చింది. నవ్వింది కూడాను. బావ తనని పెళ్ళి చేసుకుంటానని పట్టుబట్టినప్పుడు కదా, ఆయన యీ ప్రయత్నానికి దిగవల్సింది.

“ఇది నిజం కాకపోవచ్చు తులశమ్మా! బావ, నన్ను వివాహం చేసుకుందుకు సిద్ధపడినప్పుడు, ధర్మారావుగారు నా మీద చాడీలు చెప్పి బావమనసు మార్చడానికి ప్రయత్నం చేశారేమో!”

త్నించినా అర్థం వుండేది. కాని, పరిస్థితి అదికాదే! బావ నన్ను ద్వేషిస్తూనే వున్నాడు...”

“ఆ విషయం ధర్మారావుగారికి తెలీదేమోనమ్మా!”

సుశీలకు, ఆ విషయం గురించి యింక ఆలోచించాల్సిన అవసరం లేనట్టు తోచింది.

“పోసితే తులశమ్మా! ఒక వేళ అదే జరిగినా, నేను నిరుత్సాహపడను. బావ యెవర్ని వివాహం చేసుకున్నా, అతను సుఖంగా వుండటమే నాకు కావాలి.” అంది సుశీల. ఆమె మాటలు కాస్తంత బొంగుగు పోయాయనడానికి సందేహం లేదు. ఆమె అంతరంగంలో యేదో బాధ వున్నట్టు చూచాయగా తెలుస్తూనే వుంది.

తులశమ్మ, గట్టిగా నిట్టూర్చింది.

“ఈ రోజుల్లో, యింత మంచితనం పనికిరాదమ్మా!” సుశీల మందహాసం చేసింది.

“తులశమ్మా! న్యాయానికి, ధర్మానికి, యెప్పుడూ సమ విలువ వుంటుంది. ఆ నమ్మకం, నాలోవుంది. అదే నన్ను ముందుకు సాగిస్తోంది. ఇప్పటికే చాలా వేళయ్యింది, మళ్ళీ వస్తాలే! ఈ పర్యాయం, బావ యింట్లో వున్నప్పుడే వస్తాను. అతను యేమనుకున్నా, తన ఆరోగ్యం చూసుకోమని చెప్పడం నా ధర్మం. వెళ్ళొస్తా.” బైలుదేరింది సుశీల.

“మంచిదమ్మా!” అనేసి సుశీల వెంట ముందుగది వరకూ వచ్చింది తులశమ్మ.

అప్పుడే వచ్చిన రామరాజు యెదురయ్యాడు నీధి గుమ్మం దగ్గర, తులశమ్మ స్తంభించి పోయింది. ఆమె నోట

మాటరా లేదు. పక్కకి తప్పుకుంది. సుశీల, త తరపాటు పడలేదు. అయినా, ఆమె భయపడాల్సిన అవసరం యేమిటి?

సుశీలవేపు, తీక్షణంగా చూశాయి అతని నయనాలు. కనుబొమలు ముడిపడ్డాయి ఆ ప్రయత్నంలో. చెక్కెళ్ళు, కోపంతో యెర్రదనాన్ని సంతరించుకున్నాయి. బావ తనవేపు ప్రసరిస్తున్న కోపోద్రిక్త దృక్పథాన్ని పసిగట్టింది సుశీల. తనలో తనే నవ్వుకుంది. వాళ్ళిద్దరి మౌనం గమనించి, యేం ప్రశయం వస్తుందోనన్న భీతితో అక్కణ్ణించి జారుకుంది తులశమ్మ.

“ఏమిటి బావా, అలా చూస్తున్నావు? నీ అనుమతి కేసుండా నీ యింట్లో అడుగుపెట్టాననా?” మందహాసంతో అంది సుశీల.

రామరాజు లోపలికి వచ్చేస్తూ;

“ఈ యింట్లో నీ ప్రవేశానికి, నా అనుమతి వుండాలని అననుగాని, నువ్వు రావడం, అనవసరమంటే, కాదనవను కుంటాను.” వెటకారంగా అన్నాడు.

“నీ యోగ క్షేమాలు తెలుసుకుందుకు రావడం కూడా అనవసరమనే అంటావా బావా?”

“కేవలం, యోగ క్షేమాలు తెలుసుకుందుకే వస్తున్నావా?”

“లేకపోతే, వేరే కారణం యేముందని?”

“ఏముందో నీకే తెలుసును....”

“నాకు తెలిసినంతవరకూ మరే యితర కారణం లేదు బావా!”

“ఎందుకు అబద్ధం చెప్తావు సుశీలా? నిన్ను వివాహం చేసుకోవడానికి, నిరాకరించానని నీకూ తెలుసు. అందుకే, పట్టుదలతో యెలాగైనా, నా మనసు మార్చి, నా అభిమానాన్ని చూరగొనాలని ప్రయత్నిస్తున్నావు. ఔనా?”

సుశీలకి అతని, మాటలు ఆశ్చర్యం కలిగించలేదు. ఎందుకూ అంటే, బావ యెప్పుడూ తనని గురించి అదే అభిప్రాయంతో వున్నాడు. కాస్త గట్టిగానే నవ్వింది. అదేమిటో మరి... అప్పుడా నవ్వుని ఆపుకోలేక పోయింది.

“ఎందుకట్లా నవ్వుతావు ? నీ కుత్సితపుటాలో చసకి నువ్వు సిగ్గు పడాలిగాని, నవ్వకూడదు...” కోపంగా అన్నాడు.

బావ తొందరపాటుకి, సుశీలకి కోపం వచ్చింది. అవుతే, తనూయించుకుంది.

“నీ అవివేకానికి, నవ్వువస్తోంది బావా! నువ్వు అనవసరంగా నన్ను అపార్థం చేసుకుంటున్నావు. నువ్వు వూహించి నట్టు, యే విధమైన కుత్సితపు బుద్ధి నాలో లేదు. దైవ సాక్షిగా చెబుతున్నాను. ఇంకా నీకు నమ్మకం చాలదా? నన్ను వివాహం చేసుకోవడానికి నువ్వు నిరాకరించావన్న విషయం, నాకు తెలుసు! అది తెలిసి కూడా, నీ మనసు మార్చడానికి నేను ప్రయత్నిస్తున్నానని యెలా అనుకుంటున్నావో, నాకు అవగాహన కావడం లేదు. బలవంతంగా యెవరి మనసూ మార్చలేమని, నీకు మాత్రం తెలిదా?”

“అయితే, మరెందుకు నన్ను నీడలా అనుసరిస్తున్నావు?” విసుగ్గా అన్నాడు.

“అలా అడుగు చెప్తాను. మావయ్యకి, నువ్వంటే ప్రాణప్రదంగా వుండేది. ఆయన, అంతిమఘడియల్లో కూడా, నీ గురించే తలపోశారు. అంటే, ఆయన హృదయపు లోతును తెలుసుకో ! జీవితంలో ఆయన యెన్నో పుత్రమ కార్యాలు చేశారు. అయితే, ఒక్కటే వెలితిగా వుండిపోయింది. ఏవిటో తెలుసా? నిన్ను ఓ యింటివాడిగా చెయ్యలేక పోవడమే! ఆ వ్యధ ఆయన్ని క్షణక్షణం బాధిస్తూ వుండేది. ఈ ప్రపంచంలో, ఆయన మరణానంతరం నిన్ను ఆదుకునే వారు, సీడలా అనుసరించేవారూ యెవ్వరూ లేరని తలపోస్తూ, కుమిలిపోయేవారు. ఆయన మాటల ధోరణిలో యిది గమనించాను. మావయ్య యీ ప్రపంచం నుండి దూరమౌతున్నారన్న వ్యధ ఒక వేపూ, ఆయన ఆ అంతిమ ఘడియల్లో కూడా అనుభవిస్తున్న మానసికావేదన మరోవేపూ, నన్ను కలచివేసి నె; కదల్చినయ్. నాలో ఒక దృఢ సంకల్పాన్ని మొలకెత్తించాయి. మావయ్య పట్ల, నాకు జాలి, గౌరవం యినుమడించాయి. అప్పుడే మాటివ్వక తప్పలేదు. నేనిచ్చిన మాట యేవిటో తెలుసా బావా? నువ్వు పూహించ లేవు. నా జీవితం యెలావున్నా, నా భవిష్యత్తు యెన్ని ఒడుదుడుకులతో నిండివున్నా, సర్వకాల సర్వావస్థలలోనూ నీ శ్రేయస్సుకే పాటుపడతానని మాటిచ్చాను. అప్పుడుగాని, మావయ్య హృదయం కుదుటపడలేదు. అందుకే, నీ యోగక్షేమాలు తెలుసుకోవడం అవసరం బావా! నాలో యే విధమైన స్వార్థమూ లేదని, యిప్పటికై నా తెలుసుకొని వుంటావనుకుంటాను.” చిన్న పుష్పన్యాసంలా చెప్పి, ముగించింది.

రామరాజు హృదయానికి, ఒక నీలి తెర కప్పబడి వుండటం వల్ల, సుశీల చెప్పింది ఆ తెర చీల్చుకొని హృదయానికి హత్తుకోలేదు. ఆమె చెప్పిందంతా, యెడారిలోదన అయ్యింది. అందులో యేమాత్రం నిజం స్ఫురించలేదు అతనికి.

“ఈ కట్టుకథని నేను నమ్మను... నమ్మలేను...” అన్నాడు కర్కశంగా.

స్వల్ప యెంతో బాధపడింది, బావ మూర్ఖత్వానికి. భారంగా ఓ సిట్టూర్పు వదిలింది. ఆ నిట్టూర్పులోనే, ఆమె అంతరంగపు వ్యధ అవగాహన అవుతోంది.

“నువ్వు నమ్మలేక పోవడం, నా దురదృష్టం. బావా! కాని, దీన్ని కట్టు కథగా మాత్రం భావించకు. మరి, నేను వెళ్ళొస్తా! వెళ్ళేముందు, నిన్ను అర్థించేది ఒక్కటే, గతాన్ని పదేపదే జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటూ, నిరాశా నిస్పృహలతో నీ జీవిత పథాన్ని కంటకావృతం చేసుకోకు. కొత్త పుత్సాహాన్ని పుంజుకొని, ముందడుగు వెయ్యడానికి ప్రయత్నించు. అదే మావయ్య ఆత్మకు శాంతిని, తృప్తిని, కలిగించే పరమావధం. నీ సంతోషమే, ఆయన ఆత్మ సంతృప్తి. ఇది మాత్రం మరిచిపోకు.”

రామరాజు పెటకాగంగా నవ్వేడు. ఆ నవ్వు, ఆనందంతో వెలువడిందికాదు. అందులో కోపం ప్రతిఫలిస్తోంది.

“ఇక నీ పుపన్యాసం కట్టిపెట్టవచ్చు సుశీలా! నీచేత కూడా నీతులు చెప్పించుకునే టంతటి మూర్ఖుణ్ణి కాదు నేను.

వెళ్ళిక. ఇంక యెప్పుడూ యిక్కడికి రావడానికి ప్రయత్నించకు..." అన్నాడు.

సుశీల కలవరపడింది.

"నా రాక నీకు యెటువంటి యిబ్బంది కలిగించదని చెప్తున్నా, యింక నామీద యెందుకీ కక్ష బావా" ప్రాధేయపూర్వకంగా అంది.

"అనవసరంగా నీతో వాడింస్తూ కూర్చోలేను.

వెళ్ళిక..." యీ సారి ఆజ్ఞాపించాడు.

సుశీల సహనం గడ్డకట్టుకు పోయింది. "సరే!" అనేసి బాధగా నిస్కరించింది.

లోపలి గదిలోంచి అంతా వింటూన్న తులశమ్మ యెంతో బాధపడింది రాజు ప్రవర్తనకి. సుశీలకు జరిగిన అవమానం తన అవమానంగానే భావించి కుమిలిపోయింది. "తులశమ్మా!" రామరాజుకేళ వినిపించింది. తృళ్ళి పడింది. చరచరా వెళ్ళింది అతని సమక్షానికి.

"ఏం చేస్తున్నావు" కోపంగానే ప్రశ్నించాడు.

తులశమ్మ తడబడింది. ప్రక్క గదిలో వున్నానని చెప్పడం, ప్రమాదంగా తోచింది. అబద్ధం చెప్పాలనుకుంది.

"వంటగదిలో వున్నాను బాబూ!" కాస్త తడబడుతూనే జవాబిచ్చింది.

సుశీలకూ, తనకూ జరిగిన సంభాషణ, తులశమ్మ వినలేదన్న నిర్ధారణకు వచ్చాడు రామరాజు. తృప్తిగా శ్వాస వదిలాడు.

“చూడు తులశమ్మా; ఈ రోజునుంచీ, సుశీల మనిం
టికి రాకూడదు. నా మాటకి వ్యతిరేకంగా జరిగిందా, పరి
ణామం చెడ్డగా వుంటుందని మాత్రం గుర్తుంచుకో; వెళ్ళి
కాఫీ తీసుకురా!” కుర్చీలో చేరబడ్డాడు.

తులశమ్మ అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది. అతని ఆవే
శానికి, సుశీలపట్ల ద్వేషానికి అసలు కారణమేమిటో, ఆమె
పూహాకి అందలేదు. ఇన్నేళ్ళ ప్రపంచానుభవం సృధా
అయ్యింది.

15

ఆకాశం, నల్లని మేఘాలతో ఆచ్ఛాదితమై వుంది.
ఏ క్షణంలోనైనా వర్షం రావచ్చునన్నట్టుగా వుంది వాతా
వరణం.

సాయం సమయం. రాజు యింటికి వెళ్ళా వెళ్ళా, ఆ
రోజు మావయ్య చెప్పినమాటలు గుర్తుకు రావడంతో,
వాళ్ళింటికి నడిచాడు. అప్పుడే వీధిలోకి బైలుదేరుతున్న
ధర్మారావు. రాజునిచూసి మహదానందంతో ఆగిపోయాడు.

“నీ దగ్గరికే రావాలనుకుంటున్నానురా! పద లోప
లికి...” రాజుని లోపలికి తీసుకుపోయాడు. నిజానికి అతను
బైలుదేరింది వేరే చోటుకి వెళ్ళాలని. అయితే సంతాకం

తెలిసినవాడు మరి! భార్యను కేకేసి, రాజుకి యెదురుగానే కూచున్నాడు.

రామరాజు గదినంతా కలయచూశాడు. గదిచిన్నదే అయినా, పరిశుభ్రంగా వుంది.

సుభద్రమ్మ లోపల్నించి వచ్చి, అభిమానం వుట్టి పడేలా నవ్వుకుంటూ పలుకరించింది రాజుని.

“బాగా చిక్కిపోయావు రాజూ! నిన్నుచూసి చాలా గోజులయ్యిదాం, యెలా వున్నావో, ఏవిటోనని ఒకటే ఆశ్చర్యంగా వుండేది. పోనీ, నేనే మీయింటికి వద్దనా అని అనుకుండేదాన్ని. కాని, తీరిక యేదీ? ఉదయం లేచింది మొదలు, రా తి నిద్రపోయేవరకూ ఓనిమిషం తీరికవుండదు. పెద్దమ్మాయి వుందీ అంటే, దాన్ని యింటి పనుల్లోకి చొరనివ్వను. దానికి సంగీతమంటే, పంచప్రాణాలు. దాన్ని ఆ ప్రపంచంలోనే వుండమంటాను. ఒక కళ అబ్బడమే కష్టం. ఆ అభిలాష యెందుకు పోగొట్టడం చెప్పు...? అనిగో, ఆ పాట విన్నావా!” అంటూ ఆగిపోయింది.

ప్రక్క గదిలోంచి ఓ త్యాగరాయకృతి వినిపిస్తోంది శ్రావ్యంగా. తను యింట్లోకి అడుగుపెట్టేసరికి, యే పాటా విననట్టు గురు. బహుశా. ఆమె సంగీతం నేర్చుకుంటోందని తనకి తెలియజేయడానికే, యీ యేగ్గాటు చేసి, వుంటారని భావించడానికి, అతను. యెక్కువ సమయం తీసుకోలేదు. సుభద్రమ్మ మాటకి జవాబు చెప్పనేలేదు.

“ఎలా వుందిరా పాట!” యీసారి భర్మారావు కలిగించుకున్నాడు.

“నాకు సంగీతంలో యేమీ పరిజ్ఞానం లేదు మావయ్యా! ఎలా వుండంటే, నేనేం చెప్పగలను?”

ధర్మారావు నవ్వెడు.

“పిచ్చివాడా! సంగీతాన్నివిని ఆనందించడానికి, అందులో ప్రవేశం అక్కరలేదు. హృదయం వున్న వాళ్ళెవరైనా ఆనందించ గలరు.”

“ఆ మాట నిజమే మావయ్యా! సంగీతం వింటే, యెవరికైనా యేదో తెలియని ఆత్మీయత కలుగుతుంది. మీ అమ్మాయి పాటమాత్రం శ్రావ్యంగా వుంది.”

“ఔనా మరి! మా శ్యామల గొంతులోనే వుంది ఆ మాధుర్యమంతాను...” అన్నాడు ధర్మారావు మురిసిపోతూ.

“ఆ మాటకే గాని రాజూ, యిప్పుడు యెందుకు కబురుపంపించానో తెలుసా?” అంది సుభద్రమ్మ సూటిగా రాజు మొహంలోకి చూస్తూ.

“చెప్పనిదే యెలా తెలుస్తుంది అ తయ్యా?”

“ఇంట్లో సరైన భోజన సదుపాయంలేక బాగా చిక్కిపోయావు. అడవిక్కులేని ఇంట్లో యేం సదుపాయాలు జరుగుతాయి? ఎంత పండిపడేసినా, వంటమనిషి వంటమనిషే! వారికి ఆత్మీయత యెక్కణ్ణించి వస్తుంది? అందుకే, మేం ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాం. ఏపేటో తెలుసా? కేపట్నంచీ, నువ్వు మా ఇంట్లోనే భోజనం చేద్దావుగాని. నీ ఒక్కడికోసం ఓ వంటమనిషెందుకా? దానికి తిండి, జీతం శుద్ధ దండగ” అంది సుభద్రమ్మ.

వారి ఆప్యాయతకూ, ఆదరణకూ, ఆశ్చర్యంతో తిరిమక పడ్డాడు రామరాజు. ఇంతటి ఆత్మీయుల్ని నాన్నా, బాబాయ్ యెందుకు 'అసహ్యించుకున్నా'రో, అతనికి అవగాహన కాలేదు. అవుతే, నాన్న యెప్పుడూ అంటూవుండే వాడు - మీ మావయ్య గొప్ప స్వార్థపరుడరా అని! స్వార్థం యెవరిలో వుండదు? ద్వేషించవలసినంత అసహ్యముగా మావయ్య ప్రవర్తించడం లేదే!... రాజు మెదడు క్షణంసేపు తీవ్రంగా పనిచేసింది. వెంటనే మాట్లాడలేక పోయాడు.

“ఏమంటావురా? ఏమిటా ఆలోచన? స్వయానా మేనమామనుగాబట్టి, యింత శ్రద్ధ తీసుకుంటున్నాను. లేకపోతే, పూరందరికీ నీ శ్రేయస్సుచూసే అవసరం వుంటుందా? అసలు, ఆలోచించవల్సిన పనే లేదంటాను...” రాజుకి ఆలోచించే అవకాశం కూడా లేకుండా వెనకచాట ప్రారంభించాడు ధర్మారావు.

“~~ఆలోచించడంలే~~ మావయ్యా! ప్రస్తుతానికి, నాకేమీ యిబ్బంది లేకుం!” అన్నాడు రాజు.

సుభద్రమ్మకి యీ జవాబు కొంత నిరుత్సాహాన్ని కలిగించింది. ఏదో అనబోయేట 3లో భర్తే ప్రారంభించడం, ఆత్మతను తగ్గించింది.

“నుంచివాడివేనా రాజూ! ఇబ్బంది లేదని చాలా తేలిగ్గా అంటున్నావేమిటి? నీ యిబ్బంది నీకు తెలీదు. మీ నాన్న పోయాడన్న వ్యధతో, నీ యిబ్బందిని పట్టించుకోలేక పోతున్నావు. అయినా, నీకు యిదేం పరాయి కొంప

కాదే! తాతగారిల్లు. స్వంత యిల్లోపలె యిక్కడ నీకు
అధికారం, హక్కు, వున్నాయి. ఏమిటి నీ అభ్యంతరమో,
నాకు బోధపడలేదు. ఎందుకింత ఆలోచన?" అన్నాడు
ధర్మారావు బోధప ర్చే ధోరణిలో.

సుభద్రమ్మకి, భర్త హితబోధ బాగా నచ్చింది.
ముసిముసి నవ్వుకుంది. రాజుని యెలాగో భర్తే నచ్చజెప్పి
దారికి తీసుకువస్తాడన్న నమ్మకం యేర్పడింది దామెలో.

“మాట్లాడుతూ వుండండి; కాఫీ పంపిస్తాను....”
వుత్సాహంగా లోపలికి నిష్క్రమించింది సుభద్రమ్మ.

“ఆలోచనేమీ లేదు మావయ్యా! కొద్దిరోజులు
యిలా గడవనీయండి. ఆతర్వాత మీరన్నట్టుగానే చేద్దాం”
ఆ సమయానికి యెలాగో తప్పించుకొని బయటపడాలని
అలా అనేశాడు రాజు.

“అదీ, అలా అన్నావు బాగుంది. బాగా ఆలోచించే
మేం యీ నిర్ణయానికి వచ్చాంరా! మామాట కొట్టిపార
వేయవని మాకూ తెలుసు. నీ అభిప్రాయం వింటే, మీ
అత్తయ్య, శ్యామల, యెంత ఆనందిస్తారనుకొన్నావు! నిజం
చెప్పాలంటే, నువ్వోదో యిబ్బంది పడుతున్నట్టు శ్యామలే
బాధపడుతూ వుండేది. దానిదిచాలా సున్నితహృదయం...
సరేలే! అవన్నీ యిప్పు డెందుకుగాని, స్థూల ప్రస్తుతం యేం
చేస్తున్నట్టు?”

మావయ్య మాటలు, రామరాజుని ఆలోచింప
జేశాయి. ఆయన శ్యామల అన్నట్టు చెప్పడం దేనికి? అందు
లోని అంతరార్థం యేమిటి...? అనుకున్నాడు.

“సుశ్రీల యేదో వుద్యోగం చేస్తున్నదని విన్నాను మావయ్యా!” అయిన అడిగిన ప్రశ్నకు జవాబు చెప్పాడు.

“ఎందుకో ఆవుద్యోగం చెయ్యడం? హాయిగా పెళ్ళి చేసుకుని కాపరం చేసుకుంటే కాదూ?”

“ఎవరూ?” ఆశ్చర్యంతో అన్నాడు. తనని వుద్దేశించి మావయ్య అంటున్నాడేమోనని అలా అడిగాడు.

“సుశ్రీలేనా! మీనాబాయి, తనతో ఆమెను వచ్చేయమన్నాడటగా! అలా పెళ్ళిపోయి, చక్కా వాళ్ళ అదుపు ఆజ్ఞలో వుంటే, యేదో ఒహ సంబంధం చూసి, ఆమెను ఓ యింటిదానిగ చేసేవారుగా! అలా కదిలింది కాదు. ఔను యెందుకు కదులుతుంది. చదువుకుంది వూరికినేనా?...” అని చెప్పుకుపోతున్న ధర్మారావుని తన మాటలతో ఆపేశాడు.

“ఆమె విషయం మనకెందుకులే మావయ్యా!” ప్రసంగం మార్చాలని రాజు ప్రయత్నం.

ధర్మారావు ఆదోలా నవ్వాడు. ఆ నవ్వు యెంతో తొక్కికంగా వుంది.

“ఎంత అమాయకుడివిరా రాజూ! సుశ్రీల విషయం మిగతా వారందరికి అనవసర ప్రసంగమే కావచ్చు. కాని, నీకు మాత్రం కాదు. నీకు అత్యవసర ప్రసంగం. సుశ్రీల తెలివి తేటలు అఖండమైనవి. ఆమెది పెద్దస్థానం. నీజీవితంలో అడుగు పెట్టాలన్న వాంఛ ఆమెలో పేరుకుని వుంది. ఆ వాంఛను అరికట్టలేక, మార్గాలకోసం అన్వేషిస్తోంది. లేక పోతే, నువ్వు వారిచినా, మీ యింటికి యెందుకు వస్తూ

వుండటం? తులశమ్మను మంచి చేసుకొని, ఆమెద్వారా నాటకమాడి, తన ప్లాను సుఖపుగా నెరవేర్చుకో జూస్తోంది. నువ్వు మాత్రం, కాస్తాత జాగ్రూకుడవై వుండటం, యెంతో అవసరం... ఆత్మీయుణ్ణి కాబట్టి, నిశ్చయోభిలాషిని కాబట్టి చెప్తున్నాను.. లేకపోతే, నాకు అవసరం చెప్పి?" మెల్లగా, యేదో రహస్య విషయం చెప్తున్నట్టగా చెప్పాడు.

ఎంత మంచి వ్యక్తి అయినా, చెప్పుడుమాటలు విననివాడు చాలా అరుదు. మానవుల బలహీనతలలో యిది ఒకటి. సుశీల అంటే, అసలే పడటంలేదు రామరాజుకి. ఆమె పట్ల కోపం, ద్వేషం, హృదయం నిండా వుంటే, ధర్మారావు మాటలతో మరింత అసహ్యం యేర్పడింది. అంతేకాదు— తులశమ్మ మీద కూడా అపనమ్మకం మొదలైంది. ఆ రోజు సుశీల విషయంలో తులశమ్మ అనిన మాటలు, అతని చెవుల్లో యిప్పుడు గింగురు పెట్టాయి.. మావయ్య అన్నట్టు, వీళ్ళిద్దరూ కలిసి నాటకమాడుతున్నారేమోనన్న అనుమానం, అతనిలో చోటు చేసుకుంది. తులశమ్మకు నమ్మకూడదని తీర్మానించు కున్నాడు ఆ క్షణంలోనే.

“తీసుకురా అమ్మా! అంత సిగ్గుపడితే యెట్లా? పరాయివాడు గనుకనా!” అన్న ధర్మారావు మాటలు, రామరాజు ఆలోచనల్ని త్రేంచి వేశాయి.

రామరాజు తలెత్తి చూశాడు. ధర్మారావు పెద్దమ్మాయి శ్యామల; కాఫీ కప్పుతో వస్తోంది. ఒకే రంగు చీర, జాకెట్టు ధరించింది. ఇంతకు ముందుకంటే. ఆ రోజు ఆకర్షణీయుర్రానే అగుపించింది రాజుకి. కాఫీ తెచ్చి అందించింది. ఆమెకేసి ఓరగా చూశాడు రాజు. అంతలోనే యేదో బలహీనత ఆక్రమించుకుంది. పిరికితనం మొలకెత్తింది. మొహం దించుకుని, కాఫీ నేవించి, ఖాళీ కప్పును దిగువ పెట్టాడు. శ్యామల అక్కడే నుంచుని, అతనికేసి చూస్తోంది. అది గమనించలేదు రాజు.

“ఎలా వుందిరా కాఫీ?” ప్రశ్నించాడు ధర్మారావు, అందహాసంతో.

“బావుంది మావయ్యా!” అనక లెప్పింది కాదు రాజు.

కిటికీలోంచి చల్లగాలి రయ్యిన వీస్తోంది. శ్యామల తెలలో ముడుచుకున్న మల్లెపూల వాసన అతనికి మత్తు కలిగించి నట్టయ్యింది.

ధర్మారావు మెల్లగా నవ్వేడు.

“బాబుండక ఏం చేస్తుందిరా! మీ అత్తయ్య తర్ఫీదు అట్లాంటిది. మీ అమ్మకూడా అంటూ వుండేది; మీ అత్తయ్యలా కాఫీ తయారుచెయ్యడం యెవ్వరితామూ కాదని. ఒక్క కాఫీ అన్నమాటేమిటి? ఏ వంటలో అయినా సరే, చూ- శ్యామల వాళ్ళమ్మకి తీసిపోదు” అంటూ కూతురుకేసి చూశాడు ధర్మారావు.

అంతవరకూ కనురెప్పలు వెయ్యకుండా, తదేకంగా రామరాజుకేసి దృష్టిని ప్రసరిస్తున్న శ్యామల, తండ్రిమాట లకి సిగ్గుపడింది.

“మీరు యెప్పుడూ ఇంతే నాన్నా!” అనేసి అక్కణ్ణించి చరచరా వెళ్ళిపోయింది ఖాళీకప్పుతీసుకుని.

వెళ్ళిపోతున్న శ్యామల వేపు చూడకుండా వుండలేక పోయాడు రామరాజు. ఆమె తలలో తొంగిచూస్తున్న మల్లె చెండు ఆకర్షిస్తున్నట్టుగా అయ్యింది. ధర్మారావులో వుత్సాహం పొంగింది. రామరాజులో పరిణామం వస్తున్నందుకే అతని ఆనందమంతాను. మురిసిపోయాడు.

సుభద్రమ్మ లోపల్నించి గాలివానలా వచ్చింది.

“నూడండీ! రాజు రాత్రికి ఇక్కడే భోజనంచేస్తాడు. మీరు వెళ్ళి తా... కూరగాయలు తీసుకురండి!” అంది ఒక్కబిగిని.

“ఆ విషయాన్ని యిప్పుడు ప్రస్తావించకు అత్తయ్యా? రాత్రికి యిక్కడ భోంచేయ్యడం, సాధ్యపడదు. ఇంకా వెళ్ళి భోజనం చేస్తాను. తులశమ్మ యెదురు చూస్తూంటుంది...” వారింఛాను రామరాజు

“ఆ వంటనునిషి? అంత ఆప్యాయత యెక్కడే ఉస్తుంది నాయనా! నువ్వు తింటేనేం, లేకపోతేనేం. పావు మస్తుగా తింటున్నానుగా! నువ్వు అమాయకుడివి కాబట్టి అలా అపోవాపడ తున్నావు. అవన్నీ యిప్పుడెందుకులే! అయితే నువ్వు భోజనానికి యిక్కడ వుండవచ్చువరాల!

అరె, యేర్పాటులన్నీ చేసేశావే! పోనీలే బాబూ! నువ్వు వద్దంటుంటే, బలవంతం చెయ్యడం బావుండదు. అసలు, అటువంటి బలవంతాలు నాకు యిష్టముండవు కూడాను. ముక్కుకు సూటిగ పోవడమే మా కుటుంబం నేర్చుకుంది. రేపు రాత్రికి యిక్కడే భోజనం చెయ్యాలి సుమా!” తన మాటల నేర్చునంత ఉపయోగించింది సుభద్రమ్మ.

రామరాజు యిరుకున పడ్డాడు. సుభద్రమ్మవాగాటికి ఆనకట్ట కట్టలేకపోయాడు. రానని చెప్పడం ఆతనికి చేత నయ్యిందిగాదు.

“వీలుంటే వస్తాను...మరి వెళ్ళొస్తా” అంటూ ప్రేచాడు.

“వీలుంటే కానోయ్! తప్పకుండా రావాలి. నీకోసం వండినదంతా వేస్తు అవుతుంది. వేస్తుచెయ్యడం, ఈ గడ్డు పోస్ట్లో కుమించగ్రాని తప్పు. తెలిసిందా!” హెచ్చరించాడు ధర్మారావు నవ్వుతూ.

“అలా అంటాడుగాని, వస్తాడు లెండి” నవ్వింది సుభద్రమ్మ.

రామరాజు నోటికి తాళం పడింది. వీడో చెప్పాలని వున్నా చెప్పలేకపోయాడు. ముందుకు సాగిపోయాడు. పదడు గురి అతడితో వెళ్లి తిరిగి వచ్చేశాడు ధర్మారావు. ఆతని లోని వుత్సాహం, ఆ మొహంలో ప్రతిఫలించింది. భర్తను అభిషంకిస్తున్నట్టుగా ముసిముసి నవ్వులు ఒలకబోసింది సుభద్రమ్మ.

“దారిలో పనుతున్నాడు చూశారా!” సుభద్రమ్మ అంది.

“ఇంతటితో సరిపోలేదు. పూర్తిగా మనకి అనుకూలమై అమ్మాయిని వివాహం చేసుకొంటేనేకదా, మన చిరకాలవాంఛ తీరినట్టు!”

“మీరు మరీనగడి! ఒక్కసారి మార్పు రావాలంటే యెట్లా? క్రమంగా పరిణామం వస్తుంది. అమ్మాయి, యివ్వాలి యెంత ఆకర్షణీయంగా అగుపిస్తూవుందో, చూశారా? దాన్ని చూసి మంచి ముక్కలా కరిగిపోయాడు సుమండ్రి! కాఫీ తెచ్చి యిస్తే, దానికేసి యెలాచూశాడో గమనించారా?”

“ఔను: నేనూ గమనించాను, అయినా, మనమీద కేం లోటు చేస్తూ? అందం వుంది; అంతు మించిన ఆకర్షణ ఆ కళ్ళలో వుంది. రామరాజు వంటి వాళ్ళని యిట్టే ఆకర్షిస్తుందంటే, అంగులో అతిశయోక్తి యేమీలేదు. ఈ వివాహమేజరిగితే, అమ్మాయిదే అదృష్టంకాదు మనదికూడా. ఈ యింటినుండి పుకం ఎత్తేసి, వాళ్ళింట్లోనే వుండడంబోగిపోతూ అన్నాడు.

“అవన్నీ గట్టిగా ఆనకండి! గోడలకి చెవులాంటాయి. మన ఊహలన్నీ మనస్సులోనే పరిలపప్పుకోవాలి. ఒకసారి ఆ ఇంట్లో తిప్పవేశామంటే, యిక మన భవిష్యత్తు మూడు పువ్వులూ ఆరుకాయలుగా వుంటుందంటే!” తనమనస్సుతో అంది సుభద్రమ్మ.

“అప్పుడు పెద్దరికమంతా సీదే! అనుకోని అంతస్తు ఒక్కసారి వచ్చేస్తుంది” నవ్వేడు ధర్మారావు.

“కాకపోతే మీదా? మీకు యింటిపెత్తనం యిస్తే, బాగుపడినట్టే!” నవ్వింది సుభద్రమ్మకూడా. చాలారోజులు తర్వాత, భార్య నవ్వుడం గమనించాడు ధర్మారావు, ముగ్ధుడైపోయాడు.

“నవ్వుతే, యిప్పుడికే బావుంటావునుమా సుభద్రా!” అన్నాడు ప్రేమావేశంతో.

సుభద్రమ్మకి నవ్వు ఆగింది కాదు. “కవిత్వంలోకి దిగకండి మరి!” మన వయసు గుర్తించుకోవాలి. నూటల సందడిలో బహుకు వెళ్ళడం నానేళారేం! వెళ్ళండి... వెళ్ళండి... అన్నట్టు నాలుగు రకాల కూరగాయలు తీసుకు రండి, రేపటికి కావాలిగా! రోజూ ఎలా వాడం తింటున్నా

రాత్రం సుష్టుగా భోంచేయాలి.” మళ్ళీ సాయన్ గా ముహూం పెట్టింది సుభద్రమ్మ.

“బోను కదూ! వస్తా...” అనుకుంటూ సంచీపట్టు నిష్క్రమించాడు ధర్మారావు.

సుభద్రమ్మశ్చప్తిగా నవ్వుకొంటూ, లోతుకినకి పిరికి.

16

ఉదయం ఎనిమిది దాటింది మబ్బులు ఉండటంవల్ల యింక-అప్పుడే తెల్లవారినట్టు అనిపించేలా ఉంది చాతా వరణం. సుశీల వంట ప్రయత్నంలో ఉంది. బైట తెల్లపు తట్టిన శబ్దం వినిపించి, ఎవరు వచ్చారు ఇంకా అని ఆలోచి

స్తూవెల్లి, తలుపు తెరిచింది. ఎదురుగా తులశమ్మ కనిపించే సరికి, ఆశ్చర్యపోయింది. ఆమె చేతిలో ఓ మూటమాత్రమే వుంది. ఆ మొహంలో యెక్కడా వుత్సాహం కనిపించలేదు.

“నువ్వా తులశమ్మా! ఏమిటిలా వచ్చావు? ఈ మూట ఏమిటి? మొహం యిలా వాడిపోయి వుండేం?” ప్రశ్నపరంపరలు కూకించింది.

“నూ వూరు వెళ్ళిపోతున్నానమ్మా!” నిర్లిప్తంగా జవాబు చెప్పింది.

ఈ జవాబు మరీ ఆశ్చర్యం కలిగించింది సుశీలకు. అక్కడే నిల్చుని మాట్లాడం బాగనిపించలేదు.

“ముంఘ లోపలికి రా తులశమ్మా!” అంటూ లోపలికి నడిచింది. తులశమ్మ లోపలికి వచ్చింది.

“ఏమిటి విశేషం తులశమ్మా? మా గావ ఏమున్న అన్నాడా! లేక యింకేదయినా కారణంవుందా, నువ్వు వెళ్ళిపోవడానికి?”

“నన్ను ఉద్యోగించుండి తీసేశారమ్మా!” సుశీల విస్తుపోయింది. పంటమనిషిని వుద్యోగం నుండి తీసివేసే పరిస్థితి యెందుకు వచ్చిందో యెంత యోచించిన్నా, ఆమెకు లభ్యంకాలేదు.

“అదేమిటి?”

“పంటమనిషి నురే అవసరంలేదట...”

“కారణం?” ఆతృతగా అడిగింది.

“కారణం ఏదైనప్పటికీ, నేను మీ పక్షాన వుండి నాటకం వాడుతున్నానట. ఆయన విషయాలన్నీ మీకు

తెలియజేస్తున్నానట. అందుకే, ఆ ఇంట్లో వుండటానికి, నాకు అరతలేదట.” బాధగా చెప్పింది తులశమ్మ.

సుశీల బాధగా సిట్టూర్పు వదిలింది. బావ యింత క్కూరింగా ప్రవర్తిస్తాడని, ఆమె యెప్పుడూ ఊహించలేదు. సిజానికల్ని తెలుసుకోకుండా ప్రవర్తించడం అమానుషమనిపించింది. తన మూలంగా ఒక వ్యక్తి జీవనాధారం తొలగిపోవడం, ఎంతో బాధ కలిగించిందామెకు.

“బావ చాలా తొందర పడ్డాడు తులశమ్మా! నా మీదవుండే కసిని, ఈ విధంగా వ్యక్తం చేసుకునేటంతటి బలహీనుడౌతాడని, అనుకోలేదు. ఇది చాలా అన్యాయం.

నా కారణంగా నీకు ఈ అన్యాయం జరగడానికి వీలేదు...”

సుశీల.

“ఓ గోజు మీతో మనవి చేసుకున్నాను గుర్తుందా, అమ్మా? ఎవరో మీ మీద చాడీలుచెప్పి, బాబుగారి మనసు విరిగొడుతున్నారని; ఇప్పుడైనా నమ్ముతారా!”

“ఇప్పుడు నమ్మవల్సి వస్తుంది తులశమ్మా! లేకపోతే అకారణంగా నామీద అంత కక్ష యెందుకు వుంటుంది? నాకేం అర్థం కాండంటేదు బహుశా నువ్వు చెప్పినట్లు, ఆ ధర్మారావే ఈ పన్నాగం పన్ని వుంటాడు...” స్థాలోచనగా అంది. ఆమె మొహం కళావిహీన మయ్యింది.

“ధర్మారావుగారికంటే, అతని భార్య మరీ జిత్తుల మారి మసిపి అమ్మగారూ! ఆమె మాటలతో నేనునుషుల్ని మార్చేస్తుంది. ఇన్నాళ్ళూ, బాబుగారు దిగులుగా వుండే వారా! ఇప్పుడు అదేమీ లేదమ్మా! నాలుగైదురోజుల్నించి

పుత్సాహంగా వుంటున్నారు. అప్పుడప్పుడు మెల్లగా పాటలు పాడుతున్నారు కూడాను. ఆయన పుత్సాహపూరితంగా వుండటమే అందరూ కోరేది. కాని ఆ పుత్సాహం కలగడానికి కారకులు, కష్టవ్యక్తులు కావడమే బాధకలిగిస్తోంది.”

సుశీల మనసులోని భావాలు యెలావున్నా, వాటిని బయటికి వ్యక్తంచేయ్యలేదు. ఆమె ఆలోచనలు, పరి పరి విధాల పోతున్నాయి. ఆలోచిస్తున్న కొద్దీ, ఆ వేదన యింకా ముడిపోతోంది. మావయ్య గుర్తుకువచ్చి, ఆమె మనసు కల్పిత పడింది. అయినా, తమాయింతుకుంది.

“పోనీలే తులశమ్మా! ఏదో విధంగా బావలో పరిణామం రావడం, హర్షస్థియం. నేను యెదురు చూస్తుంది కూడా అందుకే!” మెల్లగా అంది. ఆమె మాటల్లో, మానసిక బాధ అర్థమౌతోంది.

ఆమె అమాయకత్వానికి, తులశమ్మ చింతించింది.

అలా అంటారేవిటమ్మా! ధర్మారావుగారి పన్నాగపు పుచ్చులో బాబుగారు యిరుక్కోకూడదు. ఎలాగైనా బాబుగారిని తన చేతిలో కీలుబొమ్మగా చేసుకోవాలని ఆయన ప్రయత్నిస్తున్నారు. వాళ్ళమ్మాయిని, బాబుగారికి ముఠ పెట్టాలని ప్రయత్నిస్తారేమో కూడా!”

సుశీల, అదోలా మందహాసం చేసింది. “అందులో అప్పు యేముంది తులశమ్మా! బావ, తనకి నచ్చిన అమ్మాయిని వివాహం చేసుకోవడం, మంచిదే. ఆ అమ్మాయి ఎవ

రై తేనేం? ఎటొచ్చి, ధర్మారావు పరిస్థితుల్ని ఆధారం చేసు
కొని, అధికారాన్ని కూడా తన కైవసము చేసుకుంటే
భవిష్యత్తు యెలా వుంటుందో చెప్పలేం...”

“ధర్మారావుగారి అమ్మాయి, బాబుగారికి నచ్చిందం
టారా!”

“ఏమో అది నే నెలా చెప్పగలను? ‘తాను వల
చింది రంభ - తాను మునిగింది గంగ’ అన్న ఆర్యోక్తి
వుండనే వుంది. బావ దృష్టికి, ఆమె అప్పరసలా అగుపించ
వచ్చు. ఇంతకీ బావ భోజనం యెక్కడ?”

“వాళ్ళింట్లోనే అనుకుంటానమ్మా! రెండు రోజు
లయ్యింది... యింటివద్ద భోజనం చెయ్యడంలేదు. అడిగితే
భోజనంచేసి వచ్చాననే అన్నారు. వండిందంతా దండగే
అయ్యింది. యింతకుమించి నేనేం అడగగలను చెప్పండి?”

సుశీల క్షణం ఆలోచనలో పడింది. మావయ్యకి
మాటివ్వడంలో, తను తొందరపడి దేమో! తన పిచ్చిగాని,
యేవిధంగా తను బావకి ఆసరాగా వుండగలదు? ఒక
యింట్లో వుంటే, కొంతవరకూ అది సాధ్యపడేదేమో?
కాని, అలా వుండడానికి ఏలుపడింది కాదే! అసలు, తను
యివన్నీ ముందుగా యోచించవల్సింది. మావయ్య తృప్తి
కోసం, ఆయన ఆనందంకోసం, అంతిమఘడియల్లోనయినా,
ఆయన నిశ్చింతగా వుండాలన్న సదుద్దేశంతో, అలా
మాటిచ్చింది. అదే యిప్పుడు, తన కాళ్ళకి కనుపించని బంధ
మయ్యింది. ఇప్పుడు, తనేం చెయ్యాలి? పరిస్థితులు వూహిం
చని విధంగా చేజాకిపొతున్నాయి. బావ, ధర్మారావు

పన్నిన వలలో చిక్కుకుంటే, తను చేయగలిగిందేముంది ?
 ఏమన్నా అంటే, తను స్వార్థచింతతో, అసూయతో
 అంటున్నట్టు ప్రచారం చేస్తారేమో ! అంతేకాదు. లేనిపోని
 సంఘటనలు సృష్టించి, కథలల్లి తనని అవమానపర్చడానికి
 ప్రయత్నించినా, అందులో అతిశయోక్తి వుండదు. ఎందు
 కైనా, చినమావయ్యకి వుత్తరం రాయడం మంచిది...
 అనుకుంది.

“ఏమిటమ్మా, అంతగా ఆలోచిస్తున్నాను?” ప్రశ్నిం
 చింది తులశమ్మ.

“ఏంటేను తులశమ్మా ! చినమావయ్యకి వుత్తరం
 రాయడమా, మానడమా - అనే ఆలోచిస్తున్నాను...”

“రాయడమే మంచిదమ్మా ! లేకపోతే, వూళ్ళో
 వుండికూడా, యీ విషయాల్ని శెలియజెయ్యలేదని,
 మిమ్మల్నే నిందిస్తారు.”

“అదే నేనూ అనుకుంటున్నాను.”

“మరి, నాకు శలవిప్పించండిమ్మా !”

“ఎక్కడికి ?” చిన్నగా నవ్వుతూ అంది.

“మావూరు పోతానమ్మా !”

“నువ్వు వెళ్ళిపోతానంటే, సరా? నేను వదలొద్దూ!
 ఇంట్లో మరో సహాయంలేక, నేనూ యిబ్బందిపడుతున్నాను.
 ఈ రోజునుంచి, నా దగ్గరే వుంటావు నువ్వు...” అంది
 సుశీల.

తులశమ్మ మొహం విప్పింది. కళ్ళల్లో కొత్త
 కాంతి వచ్చింది.

“మీరు యెంత మంచివారమ్మా? బాబుగారికళ్ళకు, నీలితెర కప్పుబడి వుండినాబట్టి, మిన్నుల్ని అర్థంచేసుకోలేక పోతున్నాను. మీమంచితనాన్ని తెలుసుకోలేకపోతున్నాను. మీ దగ్గర వుండటంకంటే, నాకు కావల్సిందేమిటి?” కృతజ్ఞత వుట్టినదేలా అంది తులశమ్మ.

“లోపలికి పద...” అంటూ దారితీసింది సుశీల. తులశమ్మ, ఆమెకు అనుసరించింది.

ఆ రోజునుంచీ, సుశీలకు పనిఒత్తిడి తగ్గింది. తులశమ్మ వంటపసంతా చూసుకుంటూ వుండేది.

ఆరోజే చినమావయ్యకి వుత్తరం రాసింది.

ఆ రాత్రి చాలాసేపటివరకూ, పుస్తకం చదువుతూ కూచుంది సుశీల. చదువుకుందుకు మంచి అవకాశం దొరికి నందుకు, మురిసిపోయింది. సుశీల అంతవేళవరకూ మెలుకు వగా వుండటం, గమనించింది తులశమ్మ.

“అమ్మా! చాలా వేళవుతోంది... ఇంకా ఆ చదువేమిటి చెప్పండి! ఆరోగ్యం చూసుకోండి...” అంటూ హెచ్చరించింది తులశమ్మ.

సుశీల అదోలా నవ్వుకొని, పుస్తకాన్ని మూసేసి, లైటు ఆర్పి నుంచంమీద ఒరిగింది. ఆమె మెదడు తీవ్రంగా పనిచేయసాగింది. బావపట్ల, తను కనబరుస్తున్న ఆస్తికి అర్థం ఏమిటి? కేవలం, మావయ్యకు యిచ్చిన వాగ్దానం నిలబెట్టుకోవడానికేనా? ఒకవిధమైన త్యాగబుద్ధితోనే తను ప్రవర్తిస్తున్నదా? ...తనలోతనే వితర్కించుకుంది. కాకపోతే ముంకేమిటి? తన ఆనందంగురించి యెప్పుడూ ఆలో

చించనే లేదు... తనలోతనే సమాధానపడింది. “కాదు. పరి
పూర్ణమైన త్యాగబుద్ధి నీలోలేదు...” అంటూ యెవరో
వెన్నుచేసి, యెగతాళి చేసిన ట్టనిపించింది.

“ఎవరది?” ప్రశ్నించుకుంది తనలోకొకటే.

“నేను. నీ అంతరాత్మను...” జవాబు వచ్చింది.

“అయితే, నాలో స్వార్థం వుండంటావా?”

“స్వార్థంలేదని, నువ్వు అనుకుంటే సరా? అంది
నాకు తెలుసు. రామరాజు శ్రేయస్సుకై పాలుపగుతున్నట్టు
భావిస్తున్నావు. కాని, ఆ ప్రయత్నం వెనుక, నీ స్వార్థం
కూడా వుండన్న విషయాన్ని విస్మరిస్తున్నావు.”

అంతరాత్మ ఆరోపణకు, సుశీల నివ్వెఱపోయి,
చలించిపోయింది. తన అంతరాశంలో యెక్కడో స్వార్థం
వుండేమో! ఎప్పటికై నా భావమనసు మారితే, తను
యెంత అదృష్టవంతురాలు... అన్న భావం లోలోన
వుండటం భాయం. అది కేవలం భావం మాత్రమే! వాంఛ
మాత్రమే! ఆ ఆశతోనే జీవితం గడుపుతోంది. అయితే,
అందుకు అనువైన పరిస్థితుల్ని సృష్టించుకోవడానికి, ఎప్పుడూ
తను ప్రయత్నించలేదే! అప్పుడని స్వార్థచింత యెలా అవు
తుంది? ... ధైర్యం తెచ్చుకుంది.

“అది నిజంకాదు. నాలో వున్నది స్వార్థంకాదు.
కోరికనూత్రమే! కోరిక, స్వార్థం అంటుంటుంది. స్వార్థ
చింతతో యే పనీ చెయ్యడంలేదు. నా మంచికోసమే నేను
యే విధంగానూ ప్రయత్నించనవసరం, అది స్వార్థం యెలా

అవుతుందో, అర్థంగాదు.” అనుకుంది అంతరాత్మకు జవాబుగా. అంతరాత్మ, మరేమీ అనలేకపోయింది.

సుశీల గట్టిగా నిట్టూర్పు విడిచింది. ఆమె అంతరంగంలో జరిగిన యీ సంఘర్షణ, ఆమె లేతమనసుని కలత పర్చింది. మరి కాస్సేపటికీ, యెంతో ప్రయత్నమిక్కడ నిద్ర పోయింది.

*

*

*

చీకటిపడి ఓ గంట కావస్తోంది. మార్కెట్టులో, యిసుక వేస్తే రాలనంత జనసమూహం తనుతమ పనులు చూసుకుంటున్నారు. విద్యుద్దీపాల కాంతిలో, దుకాణాలు మరీ ఆకర్షణీయంగా అగుపిస్తూ, దారినపోయేవారిని ఆకర్షిస్తున్నట్టుగా వున్నాయి.

ఓ పెద్ద బట్టలదుకాణంలో రామరాజు, లేసెన్ట్ డిజైనుగల చీరనొకటి తీసుకొని బిల్లు రాయ్తుంటే, జలజ అగుపించింది. ఇరువురూ ఒకరినొకరు చూసుకొని, క్షణం అచేతనంగా వుండిపోయారు. బిల్లు రాస్తున్నవ్యక్తి, వీళ్ళిద్దరికేసి కళ్ళప్పగించి చూస్తూ, నవ్వుకున్నాడు.

“బిల్లు తీసుకోండి సార్ !” నవ్వుతూనే అన్నాడు.

రామరాజు, వాస్తవిక లోకంలో పడ్డాడు. దృష్టిని మరల్చుకుని డబ్బు చెల్లించి బైటపడ్డాడు పాకెట్ తీసుకొని. జలజ వెనక్కి తిరిగింది. రాజు చరచరా వెళ్ళిపోతూవుండటం చూసింది.

“రాజుగారూ!” మెల్లగా కేక వేసింది. ఆగాడు రాజు.

“నన్నేనా పిల్చారు ?” బహువచనంలో సంబోధించాడు. ఔను: మరి- యిప్పుడు ఆమె మరొకరి సొత్తు.

“ఔను. మిమ్మల్నే !”

“నాతో మీకు యేమిటి ?” కసిగా అన్నాడు.

“అవసరం వుండనికాదు. అపోహలు పోగొట్టుకుందుకు, క్షణం మాట్లాడాలి.”

“అనవసరమనుకుంటాను...”

“అనవసరమే అయ్యుండవచ్చు. కాని, అర్థంలేని అపోహలు మనసులో పెంచుకొని, మధనపడకండా వుండాలంటే, నిజానిజాలు తెలుసుకోవడం యెంతో అవసరం.”

రామరాజు వెటకారంగా నవ్వేశాడు.

“నిజం యేమిటో నాకు తెలుసు.”

“మీకు తెలీదు. మీరు తెలుసుకున్నది నిజం కాదు.”

“ఏదీ తెలుసుకునే అవసరం, నాకు లేదు.”

“మిమ్మల్ని మీరే ఆత్మవంచన చేసుకుంటున్నారు. నిజం తెలుసుకుంటే, లాభించేది మీకే !”

కసిగా హుంకరించాడు రామరాజు.

“హూ ! లాభం ! నీనుండి నేను గొప్ప లాభం పొందాను. ఇంకేం కావాలి... ?”

“నన్ను వింటుంటేముందు, మీ తప్పు తెలుసుకొని, మీ తొందదచాటుకు సజ్జాత్తాపపడ్డ మీ విధి. ఆ రోజు మీరు రాసినపుత్తం, నా హృదయాంతరాళంలో తుఫాను రేకెత్తించింది. నా మనస్సు తెలిసివుండికూడా, మీరు

యెందుకలా నన్ను అపార్థం చేసుకున్నానో, అనూహ్యమయ్యింది. మా మావయ్య డాక్టర్ రామమోహన్, నా పట్ల యెంతో అనురాగప్రేమలు వెదజల్లుతూ వున్నా, మీ మీద వుండే మమకారంతో, మిమ్మల్ని దూరం చేసుకోలేని బలకీగానతకు లోనై, ఆయన్ని మొదట్లో తీరస్కరించాను. ఈ విషయంలో మా నాన్న గారిని సహితం యెదిరించాను. మావయ్య గౌరవాన్ని, అతని అంతస్తుని, అన్నిటినీ మించిన బాంధవ్యాన్ని, ఓ ప్రక్కకు నెట్టాను. ఇదంతా చివరికోసం అంటారు? మీ కోసం...! మిమ్మల్ని నా జీవితపు వెలుగుగా నిర్ణయించుకున్నాను. గాబట్టి, అంత నిగ్రహాన్ని చూపగలిగాను. కాని... కాని... నా ఆశల్ని ఒక్కసారి తృప్తిచేశారు. నా హృదయాన్ని బ్రద్దలుజేశారు. నన్ను అనవసరంగా నిందించారు. నా నుండి నిజాన్ని తెలుసుకుందుకయినా ప్రయత్నించకుండా, ద్వేషంతో, కసితో, వుత్తరం రాసి, తెగ తెంపులు చేసుకున్నారు మనబంధాన్ని. నా నిర్దోషిత్యాన్ని ప్రకటించుకోవడానకై నా, నాకు అవకాశం లేకపోయింది. ఆరోజు నేను యెంతగా బాధపడ్డానో, మీకు తెలీదు. మానంగా యెంతోనేపు యెడ్చాను. చివరికి గుండె దిటవుపర్చుకుని, ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాను. నా కోసం, నా అనురాగంకోసం, నా చల్లనిచూపుకోసం, తహతహలాడుతూవున్న మావయ్యకేసి నా దృష్టిని మరల్చాను. అనురాగాన్ని పెంపొందించుకున్నాను. అతణ్ణి చేపట్టాను. ఇందులో నా పొరపాటు యేముందో మీరే చెప్పండి..." భారంగా, నిట్టూర్చి అంది.

“నువ్వు చెప్పిందంతా నిజమే అంటావా?”
సూటిగా ఆమెకేసి చూస్తూ అడిగాడు రాజు.

“నిజం కాదని మీరు అనుకుంటే, అది నా తప్పు
కాదు...”

“ఓ మావయ్యతో కారులో షికార్లు తిరగడం
కూడా నిజం కాదంటావా?”

జలజ చిన్నగా నవ్వింది.

“అదే మీ ఆసోహ అయ్యుంటుందని నాకు తెలుసు.
ఆ రోజే అనుకున్నాను కూడాను. ఆ రోజు ఇంగ్లాండునుండి
ఒక డాక్టర్లబృందం వచ్చింది, వారి శౌరవార్ధం పార్టీ
యేర్పాటు చేసినట్టూ చెప్పి, మావయ్య నన్ను రమ్మని
ప్రోద్బలపరిచాడు. బీచ్ కి రావాలన్న విషయం, నాకు
జ్ఞాపకం వుండి, తప్పించుకోవాలని యెంత ప్రయత్నించినా,
ఫలితం లేకపోయింది. తప్పనిసరిగ, వెళ్ళవల్సి వచ్చింది.
పార్టీ పూర్తయ్యాక, మావయ్యకారులోనే తిరిగివచ్చాను.
అప్పుడే, మీరు చూసివుంటారు. మరునాడు మీరు కని
పిస్తే, క్షమాపణ చెప్పుకోవాలనుకున్నాను. కాని, కథ
అడ్డం తిరిగింది...” సిట్టారుస్తూ అంది.

రామరాజు క్షణం ఆలోచనలో మునిగాడు. జలజ
చెప్పింది, బహుశా నిజమైవుంటుందని భావించాడు.

“ఇదంతా నిజమేనా?”

“నమ్మకపోతే, యింక నేనేం చేసేది? అది నా దుర
దృష్టమే అనుకుంటాను.”

“అయితే, నేనే తొందరపడ్డానా?” సాలోచనగా అన్నాడు.

“అది నిర్ణయించుకోవల్సింది మీరు... ఆ సఘటన తర్వాత, మీ జీవితంలో యెన్నో ఒడదుడుకులు వచ్చాయి. మీ నాన్నగారు పోవడం, మీరు మరీ దిగజారిపోయారట. ఇవన్నీ మావయ్య చెప్తూవుండేవాడు. అనుకోకండా మీ జీవితం వ్యధలపాలయ్యిందని, అప్పుడప్పుడూ బాధపడేదాన్ని. అయినా, యేం చేస్తాం? గతానికీ వగచి ప్రయోజనం లేదు. మనస్సు కుదుటపర్చుకొని, గతాన్ని విస్మరించి, పూర్వపు పుత్రాహున్ని పుంజుకోండి. మీకు నచ్చిన అమ్మాయిని వివాహంచేసుకొని, సుఖంగా జీవించండి.”

రామరాజు, నిరాశాపూరితంగా నవ్వేడు. ఆ నవ్వులోనే యెన్నో అగధాలు యిమ్మిడి వున్నాయి.

“సలహా అయినా చెప్పావు. సంతోషం...” గంభీరంగా అన్నాడు.

“అంతకంటే నేను చేసుకోగలిగిందేమీ లేదు రాజు గారూ!” అంటూ అతని చేతిలో వున్న పాకేట్ కేసి చూస్తూ “ఏదో చీరతీసుకున్నట్లున్నారు!” ఆసక్తితో అడిగింది.

“ఔను. మా మావయ్య కూతురు పుట్టిన రోజుకి బహుమతిగా యివ్వాలని తీసుకున్నాను.”

“మీ మనసుకి నచ్చిన అమ్మాయి ఆమెనన్నమాట...?”

రాజు క్షణం మానం వహించి,

“ఇప్పుడు చెప్పలేను...” అన్నాడు.

“ఎవరై తేనే— మీ వివాహానికి నన్ను ఆహ్వానించడం, మానేసుకండి...” నవ్వుతూ అందామె.

రాజు అదోలా నవ్వేడు.

“ఎలా మర్చిపోగలను?”

“మరి, నే వస్తానండీ! కారు అక్కడే వుండి పోయింది”

“మంచిది...” ముక్తసరిలో అనేశాడు.

జలభ వెనక్కి వెళ్ళిపోయింది. ఆమె వెళ్తున్న వేపే చూస్తూ, అదోలా నవ్వుకున్నాడు రామరాజు. తనది కావల్సిన వస్తువు, పరహస్తగతం అయినందుకు యెంతో బాధ పడాడు. అందుకు, కొంతమేరకు తనే బాధ్యుడన్న భావనకు గోనై, యేదో విధంగా సమాధానపడి, ముందుకు సాగిపోయాడు.

17

సుశీల రాసిన వుత్తరం చదువుకొని, పురుషోత్తమ రావు సంభ్రమంతో ఓణం సేపు స్తంభించి పోయాడు. అప్రయత్నంగా, ఓ నిట్టూర్పు విడిచాడు.

“ఏమిటండీ వుత్తరంలోని విశేషాలు?” అంది దగ్గరే వున్న జానకి. భర్త మౌనమూ, ఆయన నిట్టూర్పు, ఆమెలో ఆతృతను కలిగించాయి.

“చివరకి, ధర్మారావు తన అభీష్టమే నెఱవేర్చుకునేట్టు వున్నాడు జానకి!”

“అంకే, యేమిటండీ మీ అభిప్రాయం?”

“వాళ్ళ అమ్మాయిని, రాజుకి ముడిపెట్టాలని అతను చేసిన ప్రయత్నం నీకు గుర్తుందా?”

“ఔను. ఇప్పుడు యేమయ్యిందవుతే?”

“అప్పట్లో మనం ససేమిరా కాదంటూ, కొట్టి పారేశాం. అప్పటి వాతావరణం మనకి అనుకూలంగా వుండేది. రాజు కూడా యెదురు చెప్పేవాడుకాదు. కాని, యిప్పుడు పరిస్థితులు, తల్లక్రిందలయ్యాయి. ఇప్పుడు రాజు వాళ్ళింట్లోనే భోజనం చేస్తున్నాట్ట. ఎంతగా మారిపోయాడో, చూడు. అప్పట్లో వాళ్ళ మావయ్యనూ, అతని కుటుంబాన్నీ, యెంతగానో అసహ్యించుకునేవాడు. వాళ్ళను విమర్శించేవాడు. ‘ఆ రాజేనా వీడు అని యిప్పుడు ఆశ్చర్యం కలుగుతోంది’

“ధర్మారావు సన్నాగం వృధా పోలేదన్నమాట! అయితే, రాజు వాళ్ళమ్మాయిని వివాహం చేసుకుంటాడంటారా?”

“వీడు చేసుకోడమేమిటి జానకి! వాళ్లే వీడి పెళ్ళి జరిపిస్తారను. రాజు, ధర్మారావు చేతిలో కీలు బొమ్మగా మారిపోయి వుంటాడు. లేకపోతే, వాళ్ళ సంగతి తెలిసి కూడా వాళ్ళింట్లో భోజనమేమిటి?”

“అలాగని మనం వూగుకోవడమేనా? మీరోసారి

వెళ్ళి, అక్కడి పరిస్థితులు పరిశీలించి, వీలయితే చక్కబెట్టుకొని వస్తే, బావుంటుందేమో!”

“అదే నేనూ ఆలోచిస్తున్నాను జానకీ! పరిస్థితులు చక్కబెట్టగలిగినా లేకపోయినా, నేను అక్కడికి వెళ్ళడం మాత్రం అవసరం. లేకపోతే, సుశీల బాధపడుతుంది. పాపం, యీ లేత వయస్సులో, సుశీల యెన్నో వ్యధలకు గురికావల్సి వస్తుంది. తన వాగ్దానం నిలబెట్టుకోవడానికి పూనుకొని, ‘అబల’నే విషయాన్ని విస్మరించి, రంగంలోకి వురికింది. నిజానికి, యే విధంగా రాజుకి అండగా వుంటానని అనుకుందో, అర్థంకాదు.”

“అలా ఆనకండి! ప్రస్తుత విషయమే వుదాహరణగ తీసుకుందాం. ఈ విషయం సుశీల తెలియబర్చకపోతే, మనకి యెట్లా తెలుస్తుంది చెప్పండి? ఏమైనా సరే— రాజు మాత్రం, ఆ విషయాలయంలో చిక్కుకోకండా చూడండి. ఆ కాస్త వివాహం జరిగిపోతే, వాళ్ళంతా రాజు యింట్లోనే తిప్పవేసేసి, అధికారం చెలాయిస్తారు. తప్పదు. చూస్తూ, రాజు భవిష్యత్తుని మంటగలుపుతామా?” అంది జానకీ.

పురుషోత్తమరావు ఆలోచించాడు. ఏం చెయ్యడమో అన్నదే, అతని ముందు సాక్షాత్కరించిన సమస్య. ఏదో ఒకటి చెయ్యాలి. తప్పదు... అనుకున్నాడు.

“నువ్వు అన్నది నిజం జానకీ! మనం వుపేక్షించ కూడదు. వెంటనే నేను బైలుదేరి వెళ్ళడం మంచిది.” ఒక నిర్ణయానికి వచ్చి అన్నాడు.

“రాజుని నయాన్న నచ్చజెప్పడానికే ప్రయత్నించండి. వినకపోతే, భయాన్న చెప్పండి. అప్పటికీ వినకపోతే, అతడి దురదృష్టానికి అతణ్ణి వదిలి వచ్చేయండి. అంతకంటే మనం చేయగలిగిందేముంది?”

“అంతదూరం రాదేమో జానకి! నన్ను యెదిరించే ధైర్యం, వాడికి లేదు.”

“అలాగైతే మంచిదే! మనం కోరేదీ అదేకదా!”

“అలా వీధిలోకి వెళ్ళివస్తాను... కాస్త పనుంది. ఆ బేగ్‌లో రెండు జతల బట్టలు పెట్టు. ఈవేళే బైలుదేరుతాను.” అంటూ లేచి బైటికి నిష్క్రమించాడు పురుషోత్తమరావు. జానకి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

*

*

*

ఆరోజు రామరాజు, ధర్మారావు ఇంట్లోనే వున్నాడు. మధ్యాహ్నం భోజనం ముగించి, విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాడు ముందుగదిలో; శ్యామల కీళ్ళి తెచ్చి అందించింది. ఇటీవల, వారిరువురికీ సాన్నిహిత్యం పెరిగింది. శ్యామల అంకురు దోహదమిస్తోంది. లేకపోతే, అనుదినం, భోజనానంతరం తాంబూలం ఆమె యెండుకు అందించుతుంది?

రామరాజు హృదయంలో, యిప్పుడు ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని ఆక్రమించుకుంది శ్యామల. శ్యామలను చూస్తుంటే, యిప్పుడు అతనిలో అవ్యక్తమైన భావాలు యెన్నో వుద్భవిస్తున్నాయి. అప్పుడప్పుడు తన్మయుడౌతున్నాడు. జలజ అందంగా వుంటే, వుండొచ్చు. కాని, శ్యామలలో వున్న ఆకర్షణ ఆమెలో లేదనిపించింది. ఆ సమయంలో అతను

ఆకర్షణకే అత్యంత విలువనిస్తున్నాడు. సుశీల విషయం, అతనికి గురుకే రావడం లేదు. ఆమె యే విషయంలోనూ శ్యామలకు దీటు కాదనిపించింది దతనికి. ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే, అతనికి యిప్పుడంతా శ్యామల మయంగా వుంది.

కిళ్ళి అందించిన శ్యామల చేతిని పట్టుకుని, దగ్గరగా లాక్కోబోయాడు. శ్యామల సిగ్గును అభినయిస్తూ, “అబ్బ! యేవీటిబావా, యెవరన్నా చూస్తారు...” అంది విడిపించు కుందుకు ప్రయత్నమేమీ చెయ్యకుండానే. అంతలోనే సుభద్రమ్మ మాటలు వినిపించాయి. రామరాజు, శ్యామల చేతిని చప్పున విడిచిపెట్టేశాడు. శ్యామల నవ్వుకుంటూ, అక్కణ్ణించి వయ్యారంగా నడిచి వెళ్ళిపోయింది.

అదే సమయంలో ధర్మారావు, సుభద్రమ్మ, ఏదో పిషయాన్ని చర్చించుకుంటూ వస్తున్నారు. రాజు సమక్షానికి వచ్చేసరికి వారి చర్చ ముగిసింది.

“చూడు బాబూ, ఇక్కడ చికాకుగా వుంటే, అలా వెళ్ళి లోలో గడలోని మంచంమీద విశ్రాంతి తీసుకోకూడదూ?” అంది సుభద్రమ్మ.

“అబ్బే! నాకేం చికాకుగా లేదులే అత్తయ్యా! అదీ గాక, మధ్యాహ్నం పూట విశ్రాంతి తీసుకోవడం, నాకు అలవాటు లేదు” జవాబిచ్చాడు రాజు.

“అయితే, నీ యిప్పు నాయనా! చెప్పడం, మావిధి కదా! డబ్బులో యేముంది బాబూ! అన్నిటికీ ముఖ్యమైనది

ఆదరణ. దానికి వున్న విలువ, యింక దేనికి లేదు...”

అంది సుభద్రమ్మ. రామరాజు మరేం జనాభివృద్ధి లేదు.

“ఒరేయ్ రాజా; నీ వివాహ విషయం, మీచిన్నాన్నతో సంప్రదించడం అంత అవసరమంటావా?” అసలు విషయాన్ని కదిపాడు ధర్మారావు.

“ప్రస్తుతానికి, నాకు పెద్దదిక్కు ఆయనే కదా మావయ్యా!”

సుభద్రమ్మ పక్కన నవ్వింది. ఆ నవ్వులో యెగతాళి సుస్పష్టంగా ప్రతిధ్వనించింది.

“నువ్వు గొప్ప అమాయకుడవురాజా! మేనమామ కన్న సన్నిహితులు యెవరుంటారు. తలదండ్రుల తర్వాత, మేనమామ అధికుడు. నిజం చెప్పకోవాలంటే నీ మంచి చెడ్డలు చూడవలసిన వాళ్ళు మేమేగాని, మీ బాబాయ్ గారుకాదు. ఇంకా నువ్వు యీ అభిప్రాయంతోనే వుంటే, యిప్పుడైనా మార్పుకోవడం; శ్రేయస్కరం. అయినా, నాకు తెలిక అడుగుతాను - నీ వివాహానికి ఒకరి సలహా యొందుకు బాబూ? నువ్వు సర్వస్వతంత్రుడవు. నీకు నచ్చిన అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకుంటావు. పెళ్ళంటే బొమ్మలాట కాదు. నూరేళ్ళ జీవితం. అటువంటి ప్రాముఖ్యతగల నీ వివాహానికి వేరొకరి అభిప్రాయాలకు బానిసవు అయివుండడానికి నీకేం ఖర్చు!” చిన్న వుపన్యాసం యిచ్చింది. రాజు పొరుషాన్ని రెచ్చగొట్టేలా మాట్లాడింది.

క్షణం మాట్లాడలేకపోయాడు రామరాజు. అతనిలో అభిమానం తలెత్తింది. ఆ తతయ్య చెప్పింది అబద్ధం కాదే

మోననిపించింది. ఒక వేళ తను చిన్నాన్న సలహా అడిగాక ఆయన ప్రతికూలంగా జవాబిస్తే?... .. అప్పుడు అనవసరంగా తేనిపోని గొడవలు వస్తాయి.... అనుకున్నాడు.

“నువ్వు అన్నది నిజం అత్తయ్యా! నావివాహానికి, మరొకరి అనుమతి యెందుకు? సమయానికి మంచి సలహా ఇచ్చావు నువ్వు. ఒక వేళ అడిగినా, బాబాయ్ అనుకూలమైన సలహా ఇస్తాడని నాకు నమ్మకంలేదు. అందరికీ మల్లే ఆహ్వానం కాకుండా నా నిర్ణయాన్ని తెలుపుతూ బాబాయ్ కి ఓ వుత్తరం రాసి పడేస్తాను. నువ్వేమంటావు మావయ్యా?” ధర్మారావు కేసి చూశాడు రాజు. ఇప్పుడతనిలో స్వతంత్రతలో చన లోపించిందనే చెప్పొచ్చు. అతగా మారిపోయాడు మరి!

ధర్మారావు ఆనందం, అవధులు దాటింది. అతను భయపడిందంతా, పురుషోత్తమరావు యీ వివాహానికి అంగీకరించడనే! ఇప్పుడు, ఆ భయానికి ఆస్కారం లేక పోయింది. మురిసి పోయాడు.

“అదీ! అలా వుండాలిరా ధైర్యమంటే!” మేనల్లుడి భుజం తడుతూ అన్నాడు.

రామరాజు చిన్నగా నవ్వుకుంటూ కుర్చీ వెనక్కి చేరబడ్డాడు. సుభద్రమ్మ మొహం వికసించింది. ఆమెకు తెలుసు, రాజు ఇప్పుడు తను సలహాకు యెదురు చెప్పడని!

“మీరు అలా వెళ్ళి శాస్త్రుల్ని కలుసుకుని రాకూడదటండీ?”

“ఔనుకదూ; ఇప్పుడే వెళ్ళొస్తా...” అని బైలు దేరాడు ధర్మారావు.

“నేనూ యింటికి వెళ్ళొస్తా పద మావయ్యా; ఇద్దరమూ రిక్షాలో పోదాం...” తనూ లేచాడు రాజు.

యిరువురూ; బైటికినడిచారు; సుభద్రమ్మ వికసించిన ముఖంతో లోపలికి నడిచింది.

18

ఆపరేషను గదితలుపులు మూసి వున్నాయి. ఓనర్సు హడావిడిగా లోపల్నించి వచ్చి, యెటోవెళ్ళి తిరిగి వచ్చి వడివడిగా లోపలికి పోయింది.

వరండాలో వున్న బెంచీపై కూర్చున్న ధర్మారావు, ఆ నర్సుని యేదో అడగాలని ప్రయత్నించి విఫలడయ్యాడు. అతని ప్రక్కనే సుభద్రమ్మ కూర్చుంది. ఎదురుగా వున్న బెంచీమీద, మొహందించుకొని, దీర్ఘాలోచనలో వున్న పురుషో తమరావు, అతని ప్రక్కనే వెలవెలబోతూ, ఆసక్తితో ద్వారంకేసి దృష్టినిలిపి వున్న సుశీలా, వున్నారు.

ధర్మారావు మెల్లగా పురుషో తమరావు ప్రక్కకి వచ్చి కూచున్నాడు.

“ఇలా జరుగుతుందని అనుకోలేదు బావగారూ! ఎంతో వైభవంగా వివాహం జరిపించాలనీ, రాజు మనస్థైర్యాన్ని

మరిపించాలనీ; అనుకున్నాను. కాని; దై వనిర్ణయం యిలా వుంది. ఆ రిక్తాకి బ్రేకులు లేవని మాకు ముందుగా తెలీదు కూడా! ఆ రిక్తా వేధవ చెప్పనేలేదు. లేకపోతే, మరో రిక్తా చూసుకునే వాళ్ళం. పోనీయండి - రిక్తా యాక్సిడెంటులు జరగడంలేదా! ఏదోనాకు తెగిలినట్టుగా, చిన్న చిన్న దెబ్బలు తెగిలితే, యింత ఆత్మత వుండేది కాదు. తలకి దెబ్బతగిలి చూపు పోవడమన్నది, మరీ ఘోరమయ్యింది. అంత బాధలోనూ అరిచాడు బావగారూ! 'మావయ్యా! కనిపించడంలేదు మావయ్యా, అనిభోరున నేడ్చాడు. నా హృదయం బ్రద్దలయ్యిందంటే, నన్నుండి. ఈవేళ యెవరి ముహం చూశాడో గాని, యింతటి దుర్దినం మరోటి వుండదు, వాడి జీవితంలో. భగవంతుడి కృపవల్ల, చూపువచ్చేస్తే చాలు... మరేం అవసరంలేదు." బాధపడుతూ చెప్పాడు.

పురుషో త్తమరావు మాట్లాడలేదు. అతనిలో ఆవేదన పరాకాష్ఠనందుకుంది. హృదయపు లోతుల్లో తుపాను ఊల రేగింది. రామరాజుకి దృష్టిలోపిస్తే?... ఆవిషయాన్ని తలచు కుందుకే భయంకరంగా వుంది. ఇంక ఆలోచించలేక పోయాడు. 'భగవాన్! వాడి జీవితం నాశనం చెయ్యకు. తల్లీ, దండ్రాని పోగొట్టుకున్న దౌర్భాగ్యుడు. వాడిపై కరుణ జూపు తండ్రీ వాడికి దృష్టిని ప్రసాదించు'... అనుకుంటూ ప్రార్థించాడు.

పురుషో త్తమరావు మానం వహించడం, ధర్మ రావుకి విసుగూ, కోపం కలిగించింది. నిప్పులాంటి పురుషో త్తమ రావు. నున స్తత్వం, అతనికి బాగా తెలుసు. మళ్ళీ అతని

మాట్లాడించాలని ప్రయత్నించితే, అగ్నిపై అజ్వలం పోసినట్టు అవుతుందేమోనని భయపడి, మెల్లగా తన చోటుకి పోయి కూచున్నాడు. సుభద్రమ్మ మొహం ప్రక్కకు తిప్పుకొని చిట్లించుకుంది.

అక్కడి వాతావరణం యెంతో ప్రశాంతంగా వుంది. కూచున్న వాళ్ళంతా మానంగా వున్నారు. ఒక్కొక్కరి మనసుల్లో ఒక్కో విధమైన ఆలోచనలూ, ఆవేదనలూ వున్నాయి. నిముషాలు దొర్లుకు పోతున్నాయి. కొద్దిసేపటికి డాక్టర్లు బైటికి వచ్చాడు.

“ఎలా వుంది డాక్టర్ మావాడికి? చూపు వచ్చేస్తుందంటారా?” ధర్మారావు మొదటి ప్రశ్న అది. డాక్టర్కి ధర్మారావు ప్రశ్న, అతని మాటల ధోరణి, నచ్చలేదు. జవాబు యివ్వకండా, నేరుగా పురుషోత్తమరావు దగ్గరికి నడిచాడు.

“డాక్టర్ ! ఆపరేషను విజయవంత మయ్యిందనుకుంటాను...” అన్నాడు పురుషోత్తమరావు ఆనతిగా.

“నా శక్తివంచన లేకుండా ప్రయత్నించానండీ ! ఫలితం, అతని అదృష్టంమీదే ఆధారపడి వుంటుంది. కూరేవీగా అద్దెర్వసడకండీ. అన్నట్టు మరో విషయం. అతనికి యిక్కడ యింకేమీ ట్రీట్ మెంటులేదు. కాబట్టి హాస్పిటల్లో వుంచడం, అంత అవసరం అనుకోను. ఆంబులెన్సు పంపుతాను, యింటికి తీసుకు వెళ్ళండి. అప్పుడప్పుడూ, మా కాంపౌండరు వచ్చి చూస్తూ వుంటాడు. ఎవరో ఒకరు అతని దగ్గర వుంటూ, అతను లేవకండా జాగ్రత్తగా చూస్తూ

వుండాలి. ఇది చాలా ముఖ్యం. మరి వస్తా..." అనేసి నిష్క్రమించాడు డాక్టరు.

సుశీల హృదయం, విపరీతంగా కొట్టుకోనాగింది. డాక్టరు నూటల్లా యేదో ఆశాజ్యోతి అగుపిస్తున్నా, దాని వెంట నిరాశకూడా స్ఫురిస్తోంది.

పురుషోత్తమరావు సుశీలను కాస్తదూరం తీసుకు పోయి...

“మరి కొద్ది సేపట్లో ఆంబులెన్సు వస్తుంది సుశీలా! ఇంటికి తీసుకు పోతాం. అంతవరకూ బాగానేవుంది. కాని, వాడి దగ్గర యెవరుంటారో అర్థం కావడంలేదు...” అన్నాడు.

“అలా అడుగుతారేమిటి మామయ్యా! నేనేమి య్యాను? నన్ను పరీక్షిస్తున్నారా!” బాధపడుతూ అంది సుశీల.

“అదేం కాదమ్మా! కొద్దిరోజులపాటు, అదేపనిగా వాడిదగ్గర వుండటమంటే మామూలు విషయం కాదు అందులోనూ, పుర్యోగం చేస్తున్నదానవు—”

“ఉర్యోగం వదులుకుంటాను మావయ్యా! బాకంటే, నా పుర్యోగం యెక్కువకాదు.

“నాకు తెలుసునమ్మా నీ హృదయం! మరొక విషయం అడగుతున్నా. నువ్వుమరోలా ఉన్నావోకు. కీడేం మేలెంచుచున్నాడు. ఒక వేళ రాజుకి అంధత్వమే సంప్ర ప్తిస్తే...?”

“మావయ్యా!” రుద్ధస్వరంలో అంది కాస్త పైథియిలో. “అలా అనకండి మావయ్యా! బావకి తప్పకుండా దృష్టి వస్తుంది....”

“అది కాదమ్మా నేను అన్నది. దృష్టి వస్తుందనీ, అలా రావాలనే మనం ఆశించేది కూడాను. ఒకవేళ రాదే అనుకుందాం... అప్పుడు కర్తవ్యం యేమిటి? నీ సేవలకు ఫలితం యేమిటి?” పురుషోత్తమరావు గొంతు బొంగురు పోయింది.

సుశీల గట్టిగా నిట్టూర్చింది.

“ఫలితాన్ని ఆశించి, నేనేమీ చెయ్యడం లేదు మావయ్యా! ఆ విషయం నీకూ తెలుసు. ఏది యేమైనా సరే, బావకి తోడు నీడగానే వుంటాను. అంతకంటే నేనేం చెప్పలేను” అంది.

“చాలునమ్మా ఆ మాటలు...” అన్నాడు పురుషోత్తమరావు తృప్తిగా.

అప్పుడే ఆంబులెన్సు వచ్చింది. ఆపరేషను గదినుంచి రాజాని తీసుకువచ్చి ఆంబులెన్సులో వేశారు. వెంటనే రాజాకి స్పృహ వచ్చింది.

“మావయ్యా; మావాళ్ళెవరైనా వచ్చారా?” అన్నాడు మెల్లగా రాజు.

ధర్మారావు దంపతులకు, ఆ మాటలు నిరుత్సాహాన్ని కలిగించాయి. ధర్మారావు జవాబిచ్చేలోగా పురుషోత్తమరావు రాజు తలనిమురుతూ;

“నేను వచ్చానా రాజూ! తలవని తలంపుగా రావడం జరిగింది. ఈ సంఘటన జరుగుతుందనే గామోసు, భగవంతుడు నన్నిలా రప్పించాడు. సుస్థలకూడా యిక్కడే వుందిరా!” బాధతో కూడిన స్వరంతో అన్నాడు.

“బాబాయ్, నాకు దృష్టి వస్తుందా?...” బావురు మన్నాడు రాజు.

“ఆ అధైర్యమే వద్దురా రాజూ! నీకు తప్పకుండా దృష్టి వస్తుంది” ధైర్యంచెప్పాడు పురుషోత్తమరావు.

“పరవాలేదు లేరా రాజూ! డాక్టరు గారు చూపు వస్తుందన్నారులే” తాళం వేశాడు ధర్మారావు. తను కలిగించుకోకుండా వుండటం మంచిది కాదేమోననుకున్నాడు.

ఆంబులెన్సులో పురుషోత్తమరావు, ధర్మారావు కూడా వెళ్ళారు. సుభద్రమ్మ, సుస్థల వేరే టాక్సీలో పోయారు. ఇల్లు చేరుకున్నాక, పురుషోత్తమరావు, ధర్మారావుని వృద్ధేశించి అన్నాడు; “బావగారూ! వీణ్ణి మనం యింటికి తీసుకు వచ్చాంగాని, వీడిదగ్గర యెవరు వుంటారా అన్నదే యిప్పటి సమస్య. నేను యింటికి వెళ్ళి, వీడికి కట్టు విప్పేసరికి, మా ఆవిణ్ణి తీసుకు వస్తాను. ఇలా యిక్కడే వుండిపోవడం, ప్రస్తుతం నాకు సాధ్యంకాదు. పోతే, యిక ఆపులూ, అయినవాళ్ళూ మీరే! మీరేమంటారు?”

ధర్మారావు గొంతులో పచ్చివెలక్కాయపడినట్టుగా, అతని నోట మాటరా లేదు కణంసేపు. ఏం చెప్పాలో అతనికి అర్థంకాలేదు. భార్యవేపోసారి చూశాడు. ఆమె

యేవిధంగా సాంకేతికాలు యిచ్చిందో గాని, గొంతు సవరించుకున్నాడు.

“నిజమే బావగారూ! ఇటువంటి సమయాల్లోనే మేం ఆపులుగా, అయినవాళ్ళంగాగుర్తుకు వస్తూంటాం. అయినా, మాకన్న ఆపురాలు సుశీల వుందిగా! ఆమె వుంటుంది...” తడబడుతూ, భార్యవేపు దృష్టి నిలుపుతూ, జవాబిచ్చాడు ధర్మారావు.

పురుషోత్తమరావుకి, అతని మీద అంతులేని కోపం వచ్చింది. అయినా తమాయించుకున్నాడు.

“అదేమిటి, అలా అంటారు బావగారూ? ఇప్పుడు సుస్థల ప్రసక్తి వుండదు. ఎందుకూ అంటే, మీ అమ్మాయిని రాజుగిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యాలన్న తలంపుతో వున్నారా కదా! అటువంటి పరిస్థితుల్లో సుశీలచేత వాడికి శుశ్రూష చేయించడం యేం సభ్యతగా వుంటుందో ఆలోచించండి...”

ధర్మారావు యిరుకున పడ్డాడు. ఏం జవాబుచెప్పాలో తోచలేదు. అయోమయంగా భార్యకేసి చూశాడు. సుభద్రమ్మ భర్తను రమ్మని సైగజేస్తూ, కాస్తదూరం తీసుకుపోయింది.

“ఏమిటలా దిక్కులు చూస్తారండీ!” విసుక్కుంది.

“మరేం చెయ్యమంటావు? ఆయన నన్ను యిరకాటంలో పడేశాడు. ఏం చెప్పడమో తోచిందికాదు...”

సుభద్రమ్మ మొహం చిట్టించుకుంది.

“మీ తెలివితేటలు యింతేలేండి. మీ చెప్తారు? శ్యామలను తెచ్చి, యిక్కడ వుంచుతారా యేమిటి?” విసురుగా అంది.

“అదేమీ నిరయించుకోలేకనే కదా, నేను నీకేసి దృక్కల్ని సారించాను ! ఈ పరిస్థితుల్లో యేం చెప్పడమో బోధపడలేదు !!”

“నన్నడిగితే యిదో సమస్యేకాదు. ఇంక మనకిరానురాజు అవసరమే లేదు. మన అమ్మాయికి భారే దొరక్కపోడు. మీ మేనల్లుడు, ఖర్మో చాలక, గుడ్డివాడే అయ్యాడనుకోండి—మనమ్మాయి జీవితాంతం కుమిలి కుమిలి యేడవ్వల్సిందేనా? దాని జీవితం చూస్తూ, మనం దుఃఖిస్తూ కూచోవాలి. అతడికి దృష్టి వస్తుందని, నాకేమీ సమ్మకం లేదు. డాక్టరు యెంత నిరాశగా చెప్పాడో, విన్నాడుగా ! ఇంక యీ ఆశ వదులుకోవడం శ్రేయస్కరం. ఇంకా నయం—వివాహం జరిగాక యీ సంగతుటన జరిగింది కాదు ... ఒకవిధంగా మన అమ్మాయి అదృష్టవంతురాలు ...” గుక్క తిప్పుకోకుండా చెప్పుకుపోయింది సుభద్రమ్మ.

ధర్మారావు గుటకమిగిలాడు. భార్య చెప్పడం అయితే, చాలా సుఖవుగా చెప్పిందిగాని, తను ఎలా సమర్థించుకోవడమోనన్న భయం పట్టుకుంది.

“మరయితే యిప్పుడేలా తప్పించుకోవడం?” అన్నాడు అమాయకంగా.

“ఎందుకండి అలా భయపడతారు? మనం యెవ

రమూ వుండడానికి వీలుపడదని ఖచ్చితంగా చెప్పేయండి.”

“నువ్వు చాలా సుఖవుగా చెప్పేవావు సుభద్రా !
కాని, నేను చెప్పడమెలా?”

“మీ వంటి పిరికివాళ్ళను యెక్కడా చూశ్చేదండి !
పడండి... నేనే చెప్తాను” అంటూ విసురుగా పురుషోత్తమ
రావు వున్న చోటుకి వచ్చింది. ఆమెను అనుసరించకుండా
ముందుగా నడిచాడు ధర్మారావు.

“ఆలోచించారా బావగారూ ?” అడిగాడు పురుషో
త్తమరావు.

ధర్మారావు చప్పున చెప్పలేక, తడబడ్డాడు.

సుభద్రమ్మే అందుకుంది.

“ఆలోచించడానికి యేముంది అన్నయ్యగారూ !
మేమే రాజు దగ్గర వుండేవాళ్ళంగాని, వీలుపడదు. అర్జు
టుగా వూరికి వెళ్ళవల్సి వచ్చింది. మా తమ్ముడు వుత్తరం
రాశాడు రమ్మనమని. తిరిగి వచ్చాక వుంటాం కావాలంటే!
ఆ విషయం చెప్పడానికే మావారు తడబడతున్నారు.
అందాకా మీలో యెవరో సర్దుకుంటే, బావుంటుంది. అంద
రికీ కావలసిన వాడే మరి!”

ధర్మారావు మందహాసం చేస్తూ, బొనన్నట్టుగా తల
మాత్రం వూపాడు.

పురుషోత్తమరావుకి వారి అభిప్రాయం సుఖవుగా
అర్థమయ్యింది. వాళ్ళ కట్టుకథకి నవ్వొచ్చింది. కాని నవ్వే
సమయం కాదని గ్రహించి నవ్వలేకపోయాడు.

“ఎందుకు బావగారూ ఈ అబద్ధాలు? మీ మనస్తత్వాన్ని ఆకళింపు చేసుకోలేదని అనుకోకండి. రాజుకి దృష్టి రాదేమోనన్న అనుమానం మీ నిర్ణయాన్ని మార్చేసింది. అందుకే యేవో సాకులు చెప్తూ యిలా తప్పించుకుంటున్నారు. వాడి పట్ల మీకు యేపాటి అభిమానం వున్నా యిలా ప్రవర్తించేవారు కారు. కేవలం మీకు కావల్సింది వాడి డబ్బేగాని వాడుకాదు. ఇటువంటి కపట వ్యక్తులు గనుకనే అన్నయ్య మిమ్మల్ని దూరంగా వుంచాడు...” కసిగా అన్నాడు.

ధర్మారావు అభిమానం దెబ్బతిన్నది.

“ఏమిటి బావగారూ, నోరెందుకలా పారేసుకుంటారు?” చిరుకోపంతో అన్నాడు.

సుభద్రమ్మ మొహం చిట్టించుకుంది. కోపంతో ఆమె మొహం యెర్రబారింది. పురుషోత్తమరావు యివేమీ అంతగా పట్టించుకోలేదు. నిశ్చలంగా నవ్వేడు.

‘నోరు పారేసుకోవడం కాదు బావగారూ! నిజాన్ని వెల్లడిచేస్తున్నాను. మీకూ మాకూ సంబంధబాంధవ్యాలు తెగిపోయినా మళ్ళీ వాటిని పెంపొందించుకోవడానికి ప్రయత్నించడంలో అరం ఏమిటి? మీ స్వార్థం మావాడి అమాయకత్వాన్ని పరిస్థితుల్ని ఆధారంగా చేసుకొని వాణ్ణి మీ యింట్లో వుండేబట్టు ఏర్పాటు చేయడానికి కారణం ఏమిటి? మీ స్వార్థం! వాణ్ణి మీచేతిలో కీలుబొమ్మగా ఆడించి మీ అల్లుడిగా చేసుకోవాలన్న స్వార్థానికి లోనయ్యాను. ఇప్పుడు వాడికీ ప్రమాదం తటస్థించిందని తప్పుకు

తిరుగుతున్నారు. వాడికి అంధత్వం సాప్రాప్తిస్తుందన్న భయంతో మీ స్వార్థాలన్నీ పటాపంచలమయ్యాయి. నిజంగా వాడిమీద అభిమానమే వుంటే యిటువంటి కీష్ట పరిస్థితుల్లో వాణ్ణి ఒంటరిగా విడిచిపెట్టడానికి ప్రయత్నించరు. మీ కపట ప్రవర్తనను వ్యక్తం చేసేందుకు యితరకంటే యింకేం నిరూపణ కావాలో అర్థంకాదు.”

ధర్మారావు మొహం యెర్రబారింది.

“ఎనుటివారిపై అభియోగాలుతీసుకురావడం, మీకు అలవాటులా వుంది. మా గురించి మీరలా భావిస్తున్నప్పుడు మేం యిక్కడ ఒక్కక్షణం కూడా వుండటం అనవసరమే! పద, సుభద్రా పోదాం...” అన్నాడు కోపంగా.

“మీ వుండమన్నా వుండరని తెలుసు బావగారూ! వెళ్ళండి...” నవ్వుతూ అన్నాడు పురుషోత్తమరావు.

ధర్మారావు అతనివేపు తీక్షణంగా చూసి వెళ్ళిపోయాడు డైటికి. అతనివెంట సుభద్రమ్మ నడిచిందిచరచరా.

“చూశావా సుశీలా వాళ్ళ మనస్తత్వం” పురుషోత్తమరావు అన్నాడు సుశీలతో.

“మొదట్నుంచీ తెలసిన వాళ్లేకదా మావయ్యా! ఇప్పుడేం కొత్తకాదుగా!” చాలా తేలిగ్గా అనేసి నవ్వింది.

పురుషోత్తమరావు కూడా నవ్వేశాడు.

ఆరోజు రాత్రి తొమ్మిది దాటింది.

పురుషోత్తమరావు రామరాజు మంచం దగ్గరికివచ్చి,
అతని ప్రక్కనే కూచున్నాడు.

“భోజనం అయ్యింది కదరా?”

“లైట్ టిఫిను చేశాను మావయ్యా! కాని, ఓ
విషయం అర్థంకావడంలేదు.”

“ఏవీటి?”

“సుశీల తినిపించిందేవీటి?”

“ఏం - తప్ప?”

“తప్పనికాదు బాబాయ్! ధర్మారావు మావయ్య
కూతురు శ్యామల, యేమయ్యింది? ఎలాగూ మా యిరు
వురి విరాహం నిశ్చయమయ్యింది గాబట్టి, ప్రస్తుతం ఆమె
నా చెంత వుండటం మంచిదికదా? సుశీలకు అనవసరమే
శను తప్పతుంది కూడాను.”

ఈ ప్రశ్న రామరాజు నోటినుండి యెప్పుడు వెలు
వడుతుందా అని యెదురు చూస్తున్న పురుషోత్తమరావుకి,
సరైన అవకాశం చిక్కింది. గట్టిగా ఓ నిట్టూర్పు విడిచి,
చిన్నగా మందహాసం చేశాడు.

“సకాలంలో, సరైన ప్రశ్న వేశావురా రాజూ!
నిజానికి యీ విషయాన్ని నేనే చెప్పాలనుకొన్నాను.
ఇన్నాళ్ళూ మీ నాన్న మీ మావయ్యను యెందుకు

మారంగా ఉంచాడంటావు? మీ మావవయ్య స్వార్థ పరుడుగనుక! మంచీ, చెడూ విచక్షత అతనిలో లేదుగనుక! ఎలాగైతేనేం - నిన్ను తన చేతుల్లోకితీసుకొని కీలుబొమ్మలా ఆడించాడు. ఆ చాకచక్యం అతనిలో వుంది. నిన్ను అల్లుడిగా చేసుకొని, యీ యింటి ఆధిపత్యాన్ని హస్తగతం చేసుకోవాలని వాంఛించాడు. కాని, దేవుడి నేవాడున్నాడు. అతని కుత్సితపుటాలో చనను బైట పెట్టాలనే గామోసు, నీకీ ప్రమాదాన్ని కలిగించాడు. నీకు శాశ్వతంగా అంధత్వం వచ్చేస్తుందేమోనని అనుమానించిన ధర్మారావు దంపతులు, తమ ఆభిమతాన్ని పునఃసంహరించుకొన్నారు. అది చెప్పుకోలేక యేదో నాకు చెప్పి, బైటపడ్డారు. నీ దగ్గర వుండగలిగిన వాళ్ళు యెవరిని అడిగితే, తమకి ఆ విషయం సంబంధించింది కాదన్నట్టుగ, తాము యేదో వివాహానికి వెళ్ళాలని చెప్పి తప్పించుకొన్నారు. ఇదిరా, నారికి పున్న ఆభిమానం. ఆయన అలా తప్పించుకుంటాడని నాకు తెలుసు. అందుకే, ప్రక్షధమంగా సుశీలతో సంప్రదించాను. నీకు శుశ్రూష చేయ్యడమే తన కర్తవ్యంగా భావించింది.”

బాబాయ్ చెప్పిందంతా విని, నిర్విణ్ణుడైపోయాడు రామరాజు మొహం. కోపంతో మెరబారింది.

“మీరు చెప్పింది నిజమా బాబాయ్!” అతనిస్వరం గాఢదిక మయ్యింది. ధర్మారావు ప్రవరనకే కోపగించుకొంటున్నాడని అర్థం చేసుకున్నాడు పురుషోత్తమరావు.

“ఆ అనుమానం నీకు యెందుకు కలిగిందిరా? నేను యెప్పుడైనా అబద్ధం చెప్పానా? అసలు, మీ మావయ్యా

అత్తయ్యల మనస్తత్వం తెలిసిన వాళ్ళెవరైనా, వారికి దూరంగా వుండాలనే ప్రయత్నిస్తారు. వాళ్ళ కపటబుద్ధి

యిప్పుడు అరమయ్యదికదరా!”

“నాకు దృష్టిరాదని, వాళ్ళు యెట్లా పూహించారు బాబాయ్?”

“అది వారి అపోహరా! తమకి తామే తెలివైన వాళ్ళమని అనుకునేవారు; అటువంటి ఊహలకే లోనవు తారు. అటువంటివారు మంచిని యెప్పుడూ ఊహించరు... ఆశించరు కూడాను.”

రామరాజు క్షణంపాటు ఆలోచనలో పడ్డాడు.

“ఎంత స్వార్థపరులు బాబాయ్ వాళ్ళు! ఇటువంటి వాళ్ళను నమ్మడం నాదే తప్పు! వారి పూర్వవృత్తాంతం తెలిసికూడా ఆ పూహంలో యిరుక్కున్నానంటే, అది వారి ప్రతిభయేనని అనుకుంటాను. నాకు అతను మేననూమ అయితేనేం—అతను మనిషికాడు. భార్యకు అనుగుణంగా ఆటలాడే జిత్తులనూరినక్క. ఇప్పటికైనా వారి స్వభావం వెల్లడి అయ్యింది. లేకపోతే, ఎంత మోసపోయి వుండును!” పళ్లు కొరుకుతూ అన్నాడు.

పురుషోత్తమరావు మందహాసం చేశాడు.

“ఏదైనా, అనుభవంమీదగాని తెలిసిరాదు మరి!” నవ్వుతూ అన్నాడు.

రామరాజు ఆలోచనల్లో సుశీల మెరిసింది.

“అది సరేగానిబాబాయ్, సుశీలకుమారు చెప్పారా? లేక ఆమె స్వతహాగా ముందుకు వచ్చిందా?”

“సుశీలను నువ్వింకా అర్థంచేసుకోలేదురా రాజూ!”
మెల్లగా అంటూ “ఆమె ముందుకు వచ్చిందా!”
అన్నాడు.

“ఆమెలో మాత్రం : స్వార్థం లేదంటారా!”
ప్రశ్నించాడు రామరాజు. అతనికి యింకా ఆ సందేహం
తీరలేదు.

“సుశీలమీద నీ కెందుకురా అంత క్రోధం?”
అన్నాడు పురుషోత్తమరావు ఓ నిట్టూర్పుతో.

“నాన్న అకస్మాత్తుగా పోవడానికి సుశీలే కారణం
బాబాయ్” ఆలోచించకండా చప్పున అనేశాడు రాజు.

“అదేవీట్రా, సుశీల యెలా కారణ మవుతుంది?”
టీడో కొత్తవిషయం వినబోతున్నట్టుగ, సంభ్రమాశ్చర్యా
లతో అడిగాడు.

“సుశీలే మాయొంట్లో చేరకపోతే, మా యిరువురి
వివాహప్రసక్తి నాన్న మనసులోకి వచ్చేదికాదు. ఆ ప్రసక్తి
రాకపుడు, నేను నాన్న అభిమతానికియెదురుతిరగడమన్నది,
పుండేది కాదు. శిశువులంగా ఆయన మనసు నొప్పించ
డమూ జరిగేది కాదు. తన మనోభీష్టం నెరవేరలేదన్న
దిదులుతో, అంతలేని ఆవేదనతో, నాన్న ప్రాణాలు విడిచి
పెట్టడమూ జరిగేదికాదు” కాస్త ఆవేశంతో చెప్పుకు
పోయాడు రామరాజు.

పురుషోత్తమరావుకి, సవ్య ఆగిందికాదు. “నీ మన
సులో రగుల్తున్న క్రోధం యిదట్రా రాజూ! నువ్వు లేని
పోని అపోహల్ని పెంచుకుని బాధపడుతున్నావు. కాని,

విషయాన్ని సమగ్రంగా తెలుసుకుంటే సుశీలకు
యేమాత్రం స్వార్థచింత లేదనీ, మీ నాన్న స్వార్థంతో
ప్రవర్తించాడనీ నమ్ముతావు.”

“నాన్న స్వార్థంతో ప్రవర్తించాడా?” విస్తుపోతూ
అడిగాడు రాజు.

“ఔనురా! అయితే ప్రతిపలాపేక్షతో కాదు. నీ
మీదవుండే అభిమానంకొద్దీ అలా ప్రవర్తించాడు. తను
యీ లోకం వదలిపెట్టాక నిన్ను అన్నివిధాలా సంరక్షించే
వ్యక్తి సుశీలేనని భావించాడాయన. అందుకే మీ యిరు
వురి వివాహానికి ప్రయత్నించాడు. కాని నువ్వు నిరాకరిం
చావు. నిన్ను బలవంతం చేయ్యలేక, అదే డిగులుతో,
కృంగిపోయాడు. అవుతేనేం - సుశీల మీ నాన్న అంతరిం
గంలో అనుభవిస్తున్న బాధను తెలుసుకుంది. ఆయన నోట
అన్నీ విన్నది... అన్నయ్య, అన్నీ ఆమెతో చెప్పకండా
వుండలేకపోయాడు మరి! అంతా విని, ఆమెను వివాహం
చేసుకొందుకు, నువ్వు నిరాకరించావని తెలుసుకుని కూడా
యెల్లప్పుడు నీకు తోడునీడగా వుంటానని హామీ నిచ్చింది.
యెందుకలా మాటిచ్చిందో తెలుసా! అన్నయ్య హృద
యంలో శాంతిని యేర్పర్చడానికే! నిజానికి, ఆ హామీయే
అతని హృదయంలోని తుపానును చల్లార్చింది. ఒక విధ
మైన తృప్తిని యేర్పరచింది. అప్పుడలా మాట యిచ్చింది
కాబట్టే, ఈ డోరు వదలకుండా, నీ మంచి చెడ్డలు పరో.

క్షంగా నేనా తెలుసుకుంటూంది. ఇప్పుడు నేను రావడానికి కారకురాలు” కూడాసుశీలే.

రామరాజు కళ్ళకు కట్టుకట్టబడి వుందిగాని, లేకపోతే అతని కళ్ళలో యెంతో ఆశ్చర్యం అగుపించేది. బాబాయ్ రావడానికి సుశీలే కారణమని తెలిశాకనే యీ ఆశ్చర్య మంతాను.

“మీరు రావడానికి కారణం సుశీలా? అదెట్లా?” అడిగాడు రాజు.

“నువ్వు ధర్మారావు యింట్లోనే ప్రస్తుతం వున్నట్లా బహుశా వాళ్ళమ్మాయితో నీ వివాహంజరగబోతుందేమో ననీ నాకు తెలియజేసింది సుశీలే! నీలోని ఈ మార్పుకు నేను యెంతో ఆశ్చర్యపోయాను. అన్నయ్య నా స్మృతి పథంలో మెదిలాడు. ఆయనలాంటి బాధ్యతే నాకూవున్నట్టు తోచింది. ధర్మారావు పన్నిన వలనుండి నిన్ను ఏ విధంగా నైనా తప్పించాలన్న అభిప్రాయంతో వచ్చాను. కాని, విధి మరోలా వుంది. భగవంతుడు నాకు ఈ సంఘటన చూడమన్నాడు. అది నా గురదృష్టం.”

“సుశీల, మీ కందుకు వుత్తరంరాయాలిబాబాయ్? నా పెళ్ళి శ్యామలతో జరిగిన పక్షంలో, తను నిరాశపొందాల్సి వస్తుందన్న అసూయతో రాసిందా?”

“కాదురా! అబువంటి అసూయగాని, మరేవిధమైన స్వార్థంగాని, సుశీలలో లేవు. వాళ్ళ వుచ్చులో యిరు కుక్కంటే, నీ భవిష్యత్తు యెలా వుంటుందోగనే భయం

సుశీలకి. వ్యక్తంచెయ్యవేని ఓ సద్యావంతో అలా ప్రవ
ర్తించింది.”

“నేను నమ్మను.”

“అదే నీతో చిక్కురా రాజూ! నీ పట్టుదల నీదే! సరే-ఒకవేళ నిన్ను వివాహం చేసుకునే కోరిక దానికి వుందనుకో! అందులో తప్పేముంది?”

“అదీ, అలా దారికి రండి. అదే ఆమె స్వార్థమంటాను. కాని, ఆమె యెంత ప్రయత్నించినా, నేను మాత్రం ఆమెను వివాహం చేసుకోను. ఆమె నాకు సేవచెయ్యద్దు. వద్దు బాబాయి - వద్దు. వీరన్న చూసుకుంటాడలెండి.” అన్నాడు రామరాజు. సుశీలపైగల ద్వేషాన్నంతా ఆ మాటల్లో ఒలకబోశాడు.

పురుషోత్తమరావుకకళ్ళనిండుగ కోపంవచ్చింది, రామరాజు మొండిపట్టదలకి.

“ఒరేయి రాజూ! నువ్వు అర్థంలేకుండా మాట్లాడుతున్నావురా! సుశీల నీకు యేం అపకారం చేసిందని, దాని మీద నీకీ కక్షచెప్పు? పట్టుదలకు కూడా ఒకహద్దువుండాలి” విసుగుగానే అన్నాడు.

రామరాజు చలించలేదు.

“కారణాలంటూ ప్రత్యేకించి నన్ను అడగకండి బాబాయి. ఆమెను వివాహం చేసుకోవడం, నా మనోభీష్టానికి విరుద్ధం. ఆమె నాకు ఏ విధమైన సేవ చెయ్యనవసరం లేదు. అంతవరకే నేను చెప్పాల్సింది. మీరు ఈ విషయంలో బలవంతం చెయ్యకండి బాబాయి” అన్నాడు.

పురుషో తమరావు మొహం రాగరంజితమయ్యింది.
కళ్ళు మెరుస్తున్నాయి యెరగా.

“రాజూ!” కాస్తంత ఆగ్రహవేశంతో కేకవేశాడు.

అంతవరకూ ద్వారం వెనుక నుంచుని, అంతా
వింటున్న సుశీల, అనవసరంగా ప్రళయం వస్తుందేమో
పనుకొని, చప్పున ముందుకు వచ్చింది.

“ఆవేశం తెచ్చుకోకండి మావయ్యా! బావ అను
కొంటున్నట్లు నేనేం స్వార్థపరురాలను కాదు. అతణ్ణి
వివాహం చేసుకొని భోగభాగ్యాలు అనుభవించాలన్న
అత్యాశకూడా నాకు లేదు. కేవలం బావ శ్రేయస్సుకోసం
ప్రయత్నించడమే నా ధ్యేయం. అయితే, యీ నా ప్రయ
త్నాన్ని బావ అపార్థం చేసుకుని, అపోహపడితే నేనేం
చెయ్యగలను? అది నా దురదృష్టం. బావకి దృష్టి వచ్చే
వరకూ నన్నిక్కడ వుండనీయండి. ఆ తర్వాత బహుశా,
ఈ పూల్లోనే వుండను.” అంది బాధను దాచుకుంటూ.

పురుషో తమరావు మానంగా ఓ నిట్టూర్పు విడి
చాడు. సుశీల తమ సంభాషణ వినడం, ఒకవిధంగామంచిదే.
అయ్యిందనుకున్నాడు.

“విన్నావురా రాజూ! అటువంటి వ్యక్తిని నువ్వు
అపార్థం చేసుకొంటున్నావు. లేనిపోని అపోహలు పెంచు
కొని, ఎట్టుదల పెంపొందించు కుంటున్నావు. ఇదేం నాకు
నచ్చలేదు. నాకేకాదు - మానవత్వం వున్న యే వ్యక్తి
సహించలేడు.” అన్నాడు ఒకింత అసహ్యంతో.

రామరాజు, ఆ క్షణంలో మాత్రం మాట్లాడలేక

పోయాడు. కాని, అతనిలోని ద్వేషం, ఆవేశం, పట్టుదల అంతరించలేదు.

సుశీల మెల్లగా అక్కణ్ణించి నిష్క్రమించింది. పరిస్థితి అదుపులోకి వచ్చినందుకు ఆనందించింది.

సుశీల వెళ్ళిపోయాక పురుషోత్తమరావు అన్నాడు.

“నీకోసం, కేవలం నీ సుఖాకోసం, సుశీల యెంత త్యాగం చేసిందో, యిప్పుడైనా అవగాహన చేసుకోరా రాజూ! సహృదయులకు ఈ రోజుల్లో స్థానం లేదనడానికి, యిదో ప్రబల నిదర్శనం. జెనులే! అందుబాటులో వున్న వాటిని అసహ్యించుకోవడం, అందనివాటికై అర్పణలు చాచడం, మానవస్వభావం మరి! నీకు మాత్రం ప్రత్యేక గుణం యెలా అబ్బుతుంది? సరే నీ యిష్టం. నీ మనసు నొప్పించడం, నా అభిమతం కాదు. నీకు యేది మంచి మార్గమని తోస్తే, అతే సాగిపో! రేపు నేను వెళ్ళిపోతున్నాను. మీ పిన్నిని తీసుకుని పదిరోజుల్లో వస్తాను మళ్ళీ.”

“బాబాయ్ కట్టువిప్పే క్షణానికి, మీరు దగ్గర వుండాలి. ఎందుకో నాకు భయంగా వుంది.” అన్నాడు రామరాజు. తనకి చూపు వస్తుందో, లేదోనన్న భయం అతనిలో యేదోచోట మెదులుతూనే వుంది.

“తప్పకుండా వుంటానురా! నువ్వేమీ దిగులుపెట్టుకోకు, నిరాశపడకు. దృష్టి వస్తుంది. డాక్టరు చెప్పారురా అధైర్యపడొద్దని. ఇప్పుటికే చాలావేయ్యింది. ఇకనిద్రపో!” అనేసి అక్కణ్ణించి నిష్క్రమించాడు పురుషోత్తమరావు.

రామరాజు, విస్మయంతో నిట్టూర్పు వదిలాడు. అతని

మెదడులో ఆలోచనలు ఢీకొంటున్నాయి. కొద్దిసేపట్లో, సుశీలవచ్చి, లైటార్పి బెడ్ రూమ్ లైటు వెలిగించి వెళ్ళిపోయింది. ఎవరూ ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఇరువురి హృదయాల్లోనూ, ఏవేవో ఆలోచనలు! ఎన్నో అగాధాలు."

20

ఒకే యుగంలో, ఒకే సంఘంలో, ఒకే కాలంలో జీవిస్తున్నా, మనుషులందరూ ఒకేలా వుండరు. అదే సృష్టి కర్త లీల. నా స్తికులు సహితం, దీన్ని ఒప్పుకుంటూ, సృష్టి కర్త లేడని వారు అన్నా, యేదో మానవాతీత శక్తి వుందని ఒప్పుకోక తప్పదు.

రామరాజు, జలజపట్ల ద్వేషాన్ని పెంచుకున్నా, జలజమాత్రం, అతణ్ణి అసహ్యించుకోవడంలేదు. అతణ్ణి సానుభూతితో అర్థం చేసుకుంది. రామరాజు దైవోపహతుడనుకుంది. రామమోహన్ కూడా జలజవలనే, రాజుని అర్థం చేసుకుని, జాలపడ్డాడు. రామరాజుకి ప్రమాదం జరిగినవిషయమూ ఆపరేషను చేసినవిషయమూ డాక్టరు ప్రభాకర్ ద్వారా అతనికి తెలిసింది. రాజుకి ఆపరేషను చేసింది డాక్టర్ ప్రభాకరే! రామమోహన్ ఈ విషయం జలజతో చెప్పాడు.

జలజ యెంతో బాధపడింది. ఒక వ్యక్తిగా తోటి మానవుని బాధ సహించలేకపోయింది. అతణ్ణి చూడ్డానికి

వెళ్ళానుంది. కాదనలేకపోయాడు రామమోహన్. రాజుపట్ల అతనికి యెప్పుడూ ద్వేషంలేదు.

డాక్టరు రామమోహన్, జలజ, వచ్చేసరికి, సుశీల రామ రాజుకి రొట్టె తినిపిస్తోంది. వారిని చూసి నిల్చుండిపోయింది సుశీల. వాళ్ళెవరో ఆమెకి తెలీదు. అయినా సరే, సభ్యత విస్మరించకుండా ఆహ్వానించింది.

“ఎవరా వచ్చింది సుశీలా?” అన్నాడు రాజు.

సుశీల జవాబుచ్చేముందే, జలజ అందుకుని—

“మేమండీ రాజుగారూ!” అని జలజ అంది. ఆమె గొంతు, అతనికి సుపరిచితం గాబట్టి, యిట్టే గుర్తుపట్టేశాడు రాజు.

“ఓ! మీరా జలజగారూ! మీ మావయ్యగారు కూడా వచ్చారా?”

“వచ్చానండీ! నమస్తే!” రామమోహన్ అన్నాడు.

“నమస్తే సార్! మీరు మా యింటికిరావడం చాలా సంతోషం కలిగించిందండీ? కూర్చోండి...”

రామమోహన్ దంపతులు సోఫాలో కూర్చున్నారు.

“నాకు ఈ ప్రమాదం జరిగినట్టు తెలిసేవచ్చారా?” ప్రశ్నించాడు రాజు.

“ఔనండీ!”

“ఎవరు చెప్పారు?”

“డాక్టరు ప్రభాకరు చెప్పారండీ! అతనేగా మీకు ఆపరేషన్ చేశాడు. మా యిద్దవురమూ మిత్రులం. వీవో ఖూటల సందర్భంలో యీ ప్రమాద విషయం చెప్పారుగాని

ఆ ప్రమాదానికి గురైన వ్యక్తిపేరు చెప్పలేదు మొదట. ఎందుకో నాలో ఆసక్తి పెరిగింది. పేరు అడిగాను. మీ పేరు చెప్పాడు. నే నెంతో విచారించాను. జలజతో యీ విషయం చెప్పేవరకూ. నా మనసులో ఆరాటం తగలేదు. జలజ మీ సంగతివిని, కంటతడి పెట్టుకుంది. ఎప్పుడు ముమ్మల్ని చూస్తామా, అన్న ఆత్మతతో ఇలా వచ్చేశాం. చెప్పుకుపోయాడు రామమోహన్.

“మీ అభిమానాదరాలకు, ధన్యవాదాలు డాక్టరు గారూ! మీ గురించి జలజద్వారా అప్పట్లో వినేవాణ్ణి. ఇంతకుముందే మీతో కాస్తంత పరిచయం వున్నా ఆరోజు నన్ను మీ కారులో తీసుకువచ్చి మా యింటిదగ్గర దింపిన నాడే, మీ హృదయాన్ని అర్థంచేసుకున్నాను. మీ వంటి సహృదయులను, భర్తగా పొందిన జలజ అదృష్టవంతురాలు.”

“మరీనన్నంతగొప్పవాణ్ణి చెయ్యకండి రాజగారూ! మీరు అనవసరంగా జలజను అపార్థం చేసుకున్నారుగాని లేకుంటే ఆమె మీ భార్య అయ్యుండేది. సరేలేండి. ఆ విషయాన్ని మనం యిప్పుడు ప్రస్తావించకూడదు. కాని, గతాన్ని విస్మరించి, ప్రస్తుతాన్ని ఆలోచించడం అవసరం. ఇటీవల మీ హృదయానికి అన్నివిధాలా ఘాతాలు తగిలాయి. వాటన్నింటినీ ధైర్యంగా నిలబడి యెదుర్కొన్నాను. అందుకు మీరు అభినందనీయులు. అవుతే, మీ మనసులో గూడుకట్టుకున్న ఆవేదనను మాత్రం వెలికి పంపలేకపోతున్నారు. ఈ మానసిక దుర్బలత మరీ మంచిదికాదు. గతాన్ని మర్చిపోండి. మీ జీవితంలో సుఖశాంతులు పునరుద్ధరించడానికి ప్రయత్నించండి.”

త్నించండి. అందుకు ప్రథమ ప్రయత్నంగా, మీకు నచ్చిన అమ్మాయిని వివాహం చేసుకోండి. అప్పుడు, మీలో కొంత మార్పు రావడానికి అవకాశం వుంది” అన్నాడు రామ మోహన్.

రామరాజు బాధగా ఓ నిట్టూర్పు విడిచాడు. సుశీల అప్పుడే అక్కణ్ణించి మెల్లగా జారుకుంది. రానున్న ప్రసంగాన్ని అక్కడవుండి వినడం, ఆమెకి యిష్టంలేదు.

“రామమోహన్ గారూ! నామీద అభిమానంతో యింతగా చెప్పారు. కృతజ్ఞుణ్ణి. కాని, ఒక్కవిషయం ఆలోచించండి. ఎవరైనా చేతులారా జీవితాన్ని నాశనం చేసుకుంటారా చెప్పండి? అది యెప్పుడూ జరగదు. నాకు సుఖంగా జీవితాన్ని సాగించాలనే వుంటుంది. కాని, సదురదృష్టవల్ల, పరిస్థితులు నా అభిమతానికి ప్రతికూలంగా యేర్పడుతున్నాయి. ఏం చేయ్యను? మా మావయ్య కూతుర్ని వివాహం చేసుకోవాలని నిర్ణయించుకున్నాను. ఆ నిర్ణయం జరిగాక, నేనీ ప్రమాదంలో యిరుక్కున్నాను. చూడండి నా దురదృష్టం...” అంటూ వాపోయాడు.

“నిజమేరాజుగారూ! మీరు దురదృష్టవంతులే! అలాగని, మరి దిగజారిపోతామా? మీరు ఆరోగ్యం కోలుకున్న తర్వాతనే వివాహం చేసుకోండి. మీ మేనమామ కూతురే గాని, వేరెవ్వరూ కాదుగా!” రామమోహన్ అన్నాడు.

రామరాజు అదోలానవ్వేడు. ఆ నవ్వులో కనిపించని బాధ, యెంతో యిమిడివుంది.

“నాకు మళ్ళీ దృష్టి వస్తే నేకదండీ, ఆ ప్రయత్నం కొనసాగడం?” రాజు స్వరం కంపించింది.

రామరాజు బాధను, భయాన్నీ, అర్థంచేసుకున్నాడు రామమోహన్, డాక్టరుగా తన ధర్మాన్ని గుర్తుకు తెచ్చుకున్నాడు.

“అదిగోండి—ఆ నిస్సృహ, నిరాశ లే వుండకూడదు రాజుగారూ! ఎప్పుడూ మనం సత్యలితాల్నే వూహించాలి, ఆశించాలి. అదీగాక, మీకు యీ సందేహం యెందుకు కలిగిందో, అర్థంకావడంలేదు. డాక్టర్ ప్రభాకర్, నాతో యీ ఆపరేషనుగురించి విపులంగా చెప్పాడు. నాకు మాత్రం సెంట్ పర్సంట్ ఆశాభావం వుంది. మీరేమీ కంగారుపడకండి... సందేహాల్ని పటాపంచలు చెయ్యండి. నిశ్చింతగా వుండటం యెంతో అవసరం.” రాజుకి దగ్గరగా వచ్చి, అతని భుజం తడుతూ అన్నాడు.

డాక్టరుగా, రామమోహన్ మాటలు వుత్సాహాన్నీ, కాస్తంత ధైర్యాన్నీ రేకెత్తించాయి రాజులో.

“ఆ మాత్రం ధైర్యం మీరిస్తే చాలు డాక్టర్!” అన్నాడు వుత్సాహంగా.

రామమోహన్ మెల్లగా నవ్వుకున్నాడు.

“మీ ధైర్యం మీకు వుండాలిగాని, యిలా దిగులు పడితే యెట్లా చెప్పండి? ఇంతకీ, మీ మావయ్య కూతురంటే, యిప్పుడు మీకు రొట్టె తినిపించి వెళ్ళిన అమ్మా యేనా?” అంది జలజ. ఆ ప్రశ్న వెయ్యాలని చాలాసేపట్నుంచి అనుకుంటోందామె.

“కాదండీ! ఈమె మా మేవల కూతురు. పేరు సుశీల. ఎంత వద్దని చెప్పినా, నా సేవలో నినుగ్నురాలవుతూ వుంది.”

“చాలా మంచి అమ్మాయిలా వుందండీ! మరి, యీ పిల్లనే వివాహం చేసుకోవడం మానేసి, యింక యెవరో చేసుకుంటా నంటారేమిటి రాజుగారూ ?” మళ్ళీ అంది జలజ.

“అందుకు, అనేక కారణాలు వున్నాయలెండి.” అంతకంటే అకథికం చెప్పలేకపోయాడు. చెప్పినా, అవి చాలా సిల్లీ గా వుంటాయేమోనని చెప్పలేదు.

“అయితే, నేను చెప్పవల్సిందేమీ లేదు. నా సలహాను వుపసంహరించుకుంటున్నాను రాజుగారూ !” అనేసింది జలజ.

రామమోహన్ మాత్రం, అంత సుఖపుగా వదిలి పెట్టేట్టు కనిపించలేదు.

“మీ స్వంతవిషయంలో జోక్యం కలుగజేసుకుంటున్నందుకు, మరేమీ అనుకోకండి రాజుగారూ! ఒక విషయం నాకు అర్థం కావటంలేదు. మీ మావయ్య కూతురే వివాహం చేసుకోవాలన్న నిర్ణయం జరిగిందన్నాను. అటువంటప్పుడు, మీరీ స్థితిలో వుండగా, ఆ అమ్మాయే యిక్కడవుండి, మీకు సేవలు చెయ్యవల్సింది. కాని, అలా జరగలేదేం? మీరు తెలుసుకోలేని విషయాలు యేవో యిందులో యిమిడి వుండవచ్చు రాజుగారూ ! మనం బాగున్నప్పుడు అంతా ఆస్థాయిత మావుతారు.

వాళ్ళ స్వార్థంకోసం, మనల్ని అందల మెక్కిస్తారు. కాని, మనం కష్టాల్లో వున్నప్పుడు ఆదుకున్న వాళ్ళే, నిజమైన ఆపులు. వారికే, స్వార్థచింత వుండదు. ఈ అమ్మాయిని వదులుకుంటున్నారంటే, ఆశ్చర్యమేస్తోందండీ ! ఇంతటి శాంతమూర్తి, యింట్లో మసలుతూవుంటే, ఆ యిల్లు స్వర్గంకాక మరేమవుతుంది చెప్పండి? అటువంటి అమృతావ కాశాన్ని యెందుకు జారవిడుచుకుంటున్నారో బోధపడ్డం లేదు. ప్రతిఫలాపేక్ష లేమీ లేకుండా, తనకు లాభించేది యేమీ వుండదని తెలిసికూడా, యీమె మీకు సపర్యలు చెయ్యడంలోనే ఆమె మంచితనం అర్థం కావడంలేదా ? బాగా ఆలోచించండి...” జలజ అభిప్రాయాన్ని బలపరిచాడు రామమోహన్.

రామరాజు మాట్లాడలేదు. ఏం జవాబు చెప్పగలడు? శ్యామల అయినా, కనీసం మామయ్య అయినా యీ సమయంలో యిక్కడ వుంటే, చెప్పడానికి ఒక సందర్భం రేప్పటి వుట్టు. కానీ, యెవ్వరూ లేరే!... అనుకున్నాడు. వాళ్ళమీద తాత్కాలికంగా కాస్తంత కోపం వచ్చింది.

రాజు యింకా యీ ఆలోచనల్లో మునిగి తేలుతూ వుండే సమయంలోనే ధర్మారావు వచ్చాడు.

“ఎవరా వచ్చింది జాక్షుగారూ?” అడిగాడు రామరాజు.

“నేనురా రాజూ!” తనే అందుకుని జవాబుచెప్పాడు ధర్మారావు.

“నువ్వా మావయ్యా ! శ్యామల వచ్చిందా ?”
ఆసక్తితో అడిగాడు.

ధర్మారావు తెల్ల మొహం వేస్తూ, గుటకమింగాడు.
లేని నవ్వు తేచ్చుకున్నాడు.

“రా లేదురా! అది రావడానికి వీలుపడింది కాదు.
ఓసారి నిన్ను చూసి రమ్మని మీ అత్తయ్య నన్ను
పంపింది...”

“నేను అడుగుతున్నది శ్యామల గురించిగాని,
అత్తయ్య విషయం కాదు. ఏమిటా వీలుపడకపోవడం ?”
పుడ్రేకంతో అడిగాడు.

“ఎలా వస్తుందిరా? దాని వివాహం నిశ్చయమయ్యిం
దిగా!” తడబడుతూనే అన్నాడు ధర్మారావు.

“వివాహమూ? ఎవరితో?” ఆశ్చర్యమూ, కోపమూ
మిళితమై, అతనిలో పుప్పొంగి ప్రవహించాయి. పెద్ద షాక్
తగిలినట్టుగ చలించిపోయాడు.

“అబ్బాయి, లైఫ్ యిన్సూరెన్సులో ఫీల్డ్ ఆఫీసరుగా
వుంటున్నాట్ట. నీకు యీ ప్రమాదం తలస్థించిందని తెలిసి,
వాళ్ళేవచ్చి శ్యామల్ని తమ యింటి కోడలుగా చేసుకుంటా
మని యెంతో ప్రాధేయపడుతూ కోరారు. ఏం చెయ్యడం?
నీ స్థితి చూస్తే యిలా వుంది... అందుకే వారి కోరిక
మన్నించక తప్పిందికాదు.” అని చెప్పాడు ధర్మారావు.

రామరాజు మొహం యెర్రబారింది. కోపంతో
శరీరమంతా కంపించింది. కళ్ళకు కట్టిన కట్టు బిగుసుకు
పోయింది.

“మావయ్యా! ఎంత ద్రోహం చేశారు నన్ను!”
కోపావేశంతో అన్నాడు.

“ద్రోహం కాదురా! నీకుదృష్టివస్తుందో, రాదో...”
అని యింకా యేమో అనాలనుకున్న ధర్మారావు వాక్కు
వాహనికి అడ్డువచ్చి వారించాడు రామమోహన్.

“చూడండి! మీపే శేమిటో తెలీదుగాని, రక్తసంబం
ధీకులై వూడి, మీవంటి పెద్దలు యిలా రోగిని నిరుత్సాహ
పర్చడం, సబబుగా లేదు. రాజుగారికి దృష్టిరాదని, యెవరు
చెప్పాడు మీకు!” సూటిగా ధర్మారావు మొహంలోకి
చూస్తూ అన్నాడు రామమోహన్.

“అందరూ అనుకుంటున్నారండీ!”

“మీరు అనవసరంగా యేవో కల్పించి చెప్పి,
స్వార్థానికి యిదో సాకుగా వుపయోగించుకోకండి. మీ
యిష్టం వచ్చినట్టు మీ స్వంత విషయాల్లో ప్రవర్తించండి.
కాని, యెనుకటివారిని నిరుత్సాహపర్చకండి. అదే నేను
కోరేది. రాజుగారికి చూపువస్తుంది తప్పకుండా. డాక్టరుగా
నేను చెప్తున్నాను.” విసురుగా అన్నాడు రామమోహన్.

ధర్మారావు జవాబు చెప్పలేదు. అతనినోట మాట
రాలేదు. తనలో దోషమూదన్న బలహీనత అతణ్ణి చురీ
కృంగదీసింది.

రామగాజు కోపంతో పళ్ళు పటపట కొరికాడు.

“మావయ్యా! ఎంతటి కపటహృదయులు మీరు!
అందుకే, మిమ్మల్ని నాన్నగారు దూరంగా వుంచేవారు.
శాశాన్య మాటల్ని పెడచెవిని పెట్టాను. అందుకే, నాకు

తగ్గ శాస్తి జరిగింది. భగవంతుడు నాపై చిన్న చూపు చూసి, నాకు అంభిత్వమే ప్రసాదిస్తే, మిమ్మల్ని సమ్మ కున్నందుకు నాగతి యెం కావాలి? ఛీ! ఛీ! మీరు మను షులు కారు...ధనాశా పిశాచులు...మీకు హృదయం లేదు. మీ వంటివారు యిక్కడ వుండటానికి అనర్హులు. ఇక్కడ ఒక్కక్షణం వుండొద్దు. ముందు బైటికి నడు మావయ్యా! ఈ రోజునుండి మీకూ, మాకూ యే విధ మైన బంధుత్వమా లేదనుకో!" ఆవేశంతో అన్నాడు.

ధర్తారావు బిక్కమొహం వేసుకుని, చరచరా బైటికి నడిచాడు. రామమోహన్, రామరాజు భుజంబట్టి

“ఉద్రేకపడకండి రాజుగారూ! ఈపరిస్థితిలో వుండే మీకు పనికిరాదు. ఇప్పటికై నా, వారి నిజస్వరూపాలు తెల శాయి...సంతోషించండి. ఇప్పుడు మించిపోయిందేమీ లేదు. మీ నిర్ణయాన్ని మార్చుకోండి.” అన్నాడు.

“మా సుశీలకు అన్యాయం చేసినందుకు, నాకు మంచి ప్రాయశ్చిత్తమే జరిగింది డాక్టరుగారూ! ఆమెను అకారణంగా ద్వేషించి, ఆ లేత హృదయాన్ని గాయ పర్చాను.” ఆవేదనతో అన్నాడు.

రాజులో అటువంటి పశ్చాత్తాపం వచ్చినందుకు రామమోహన్, జలజ, అపరిమితానంద భరితులయ్యారు.

“ఆపాటి పశ్చాత్తాపం చాలు రాజుగారూ! మీ పొరపాటుని యిప్పుడు సరిదిద్దుకుంటే, న్యాయం చేకూర్చిన వారవుతారు...” అంది జలజ నవ్వుతూ.

రామరాజు మాట్లాడలేదు. అతని హృదయాంతరాళంలో యెన్నెన్నో ఆలోచనలు... యేవేవో అనుభూతులు, కదుల్తున్నాయి.

“మరి, మేం వెళ్ళొస్తాం రాజగారూ! ఇరవయ్యో శేదీన కట్టు విప్పతానని డాక్టర్ ప్రభాకర్ చెప్పాడు. ఆ రోజు మేంకూడా వస్తాంలేండి.” అన్నాడు రామమోహన్.

“థాంక్స్ డాక్టర్! అంతకంటే కావల్సిందేముంది? ఈరోజు మీరు రావడం, మీరు నాకు ధైర్యం చెప్పడం, నాలో కొత్త ఆశల్ని రేకెత్తించాయి.” వుత్సాహంగా అన్నాడు రాజు.

“ఎప్పుడూ ఆశావాదిగా వుండటం మంచిదండీ! మరి వస్తా...”

“వస్తానండీ! , జబరకూడా చెప్పింది.

“మంచిదండీ!” కృతజ్ఞత వుట్టిపడేలా అన్నాడు రాజు.

వాళ్ళిద్దరూ నిష్క్రమించారు. క్షణం తర్వాత, సుశీల పాలగ్లాసుతో వచ్చింది.

“పాలు తీసుకో బావా!”

రామరాజు పాలు తీసుకొని, ఖాళీగ్లాసు ఆమెకి అందిస్తూ—

“ఇంతసేపూ యెక్కడున్నావు సుశీలా?” అడిగాడు సౌమ్యంగా. బావ స్వరంలో యెదో మార్పు కనిపించి, ఆశ్చర్యపోయింది సుశీల. మనిషిలోని భావాలకు స్వరం ఒక దర్పణం లాంటిదని, ఆమె భావన.

“వంటగదిలో వున్నాను బావా!”

“ఓ! అలాగా!”

“ఏం? ఎందుకలా అడిగావు?”

“ఏమీ లేదులే! మావయ్య వచ్చాడుకదా, అతను వచ్చినపుడు, నువ్విక్కడ వున్నావేమోనని...”

“ఆయన వచ్చినట్టు నాకు తెలీనే తెలీకు!”

“సరే! నువ్వు వెళ్ళి...” అక్కడితో ఆ ప్రసంగాన్ని ఆపేశాడు.

బావ మాటల్లోని భావం సుశీలకు బోధపడలేదు. అతను ఎందుకలా అడిగాడో నన్ను ఆలోచనలతో, అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది.

వాతావణం ప్రశాంతంగావుంది. రామరాజు మెడన చురుగ్గా పనిచేయ ప్రారంభించింది. అసంఖ్యాకమైన ఆలోచనలు, అతని మెదడుని చుట్టుముట్టాయి. అవన్నీ సుశీలను గురించిన ఆలోచనలే! నిజంగా తను సుశీలకు యెంతో అన్యాయంచేశాడు. ఆమెపట్ల యెహ్య భావంతో ప్రవర్తించి, యెన్నో సార్లు ఆ సున్నిత హృదయాన్ని గాయపర్చాడు. అయినా, ఆమె యెంతో వోర్పుతో, అన్నిటిని సహించేది. ఇంతకీ, తను ఆమెను అసహ్యించుకోవడానికి, కారణం యెంతో తనకే తెలీను. తెలీనని కారణం ఒకటే! ఆమె మూలంగా, తనకీ, నాన్నకీ, భేదాభిప్రాయాలు వచ్చాయన్న కోపం వుండేది. అయితే, యీ విషయంలో ఆమెకి యెంత భాధ్యతవుందిని, తనెప్పుడూ తాచి ఆలోచించలేదు. నాన్న చేసిన యీ ప్రయత్నానికి, సుశీలను ఎందుకు

బాధ్యురాలుగా చెయ్యాలి? ఈ ఆలోచన తనకి అప్పట్లో వుంటే, తన జీవితం మరోలా వుండేది. అనవసరంగా తనూ బాధపడ్డాడు, సుశీలనూ బాధ పెట్టాడు.... అనుకుంటూ పరి పరి విధాల ఆలోచించాడు. ఆ ఆలోచనలకు అంతంలేదు. మరి కాసేపటికి నిద్రపట్టేసిందతనికి.

క్షణం పోయాక సుశీలవచ్చి, బావకి నిద్రపట్టిందని గ్రహించి, దుప్పటి కప్పేసి లైట్ లాగేసి వెళ్ళిపోయింది.

21

ఆరోజు ఇరవయ్యో తారీకు—

రామరాజుకి సంబంధించినంత వరకూ ఆ రోజుకి యెంతో ప్రాముఖ్యత వుంది. అతనికి కట్టు విప్పేరోజు అది. అతని హృదయ స్పందన, వివరీతం కాజ్జోచ్చింది. ఒక విధ మైనభయం అతణ్ణి ప్రశాంతంగా వుండనీయడం లేదు. తనకి చూపు వస్తుందా? ఒకవేళ తను అంధుడే అయితే! ఇంక ఆలోచించలేకపోయాడు. ఆలోచించడానికే అంత భయం కరంగా వుండే అంధత్వం, అనుభవించడానికి, యెంత ఘోరంగా వుంటుందో!

అతనిభుజంమీద చెయ్యపడింది. తృళిపడ్డాడు రాజు.

“ఎవరూ?”

“నేనురా రాజూ! ఏమిటాలోచిస్తున్నావు?”

అన్నాడు పురుషోత్తమరావు.

“రగడి బాబాయ్, కూర్చోండి. ప్రస్తుతం నేను యేవిటాలో చిస్తూ వుంటానో, మీరు అరం చేసుకోలేరా?”

“అరం చేసుకోగలనురా? కానీ, ఆ ఆలోచనలు వద్దని, యెన్నోసార్లు చెప్పానుగా! తప్పకుండా నీకు దృష్టి వస్తుంది. మరేం భయపడకు. అన్నట్టు, ధర్మారావు వాళ్ళు కనిపించరే?”

“వాళ్ళిక యీ యింట్లో అమగుపెట్టరు బాబాయ్! వారి కపట స్వభావాన్ని నేను ఆకళింపు చేసుకున్నాను. నాన్న వాళ్ళను యెందుకు దూరింగావుంచేవారో, యిప్పుడు తెలిసింది. మీరు హెచ్చరించినా విననందుకు తగిన శిక్షనే అనుభవించానైండి. ఆ విషయాలన్నీ తర్వాత చెప్తాను క్షేమ డాక్టర్ ప్రభాకర్ వచ్చారా?”

“వచ్చేజేత అయ్యిందిలే! ఆయన, రామమోహన్ గారూ కలసివస్తారట...”

“ఈ విషయం యెవరు చెప్పారు బాబాయ్?”

“జలజ చెప్పింది...”

“ఆమె వచ్చేసిందన్నమాట!”

“ఇప్పుడే వచ్చిందిరా! సుశీలతో మాట్లాడుతోంది”

“సుశీల అంటే, ఆ దంపతులకు మంచి అభిప్రాయం వుంది బాబాయ్!”

“ఎందుకు వుండదురా! సుశీలవంటి వ్యక్తులు చాలా అరుదుగా వుంటారు. మనసు మంచిదయితే, యెదుటివారి లు పొందటం, వారిచేత ‘మంచి’ అనిపించుకోవడం,

యెంతసేపు? అయితే మంచి మనసు, అలవర్చుకోవల్సింది కాదు. పుట్టుకతో రావల్సిందే!”

రామరాజు మానం దాల్చాడు. ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్టున్నాడు. కారు శబ్దం అయ్యింది.

“అదుగో కారు వచ్చింది. డాక్టర్ గామోసు వచ్చారు....” అన్నాడు పురుషోత్తమరావు.

క్షణంలో డాక్టర్ రామమోహన్, డాక్టర్ ప్రభాకర్, యిరువురూ ఆ గదిలోకి వచ్చారు.

“గుడ్ మార్నింగ్!” అన్నాడు రాజు.

“గుడ్ మార్నింగ్” ఇరువురు డాక్టర్లు ఒకేసారి అన్నారు.

డాక్టర్ ప్రభాకర్, రామరాజు భుజం తడుతూ:

“రామరాజుగారూ! ఈరోజు డాక్టర్ రామమోహన్ గారు కూడా యిక్కడే వుండటం మీ అద్భుతం. మీ మనసులో భగవంతుని ధ్యానించుకోండి. డాక్టర్లం, మేం ప్రయత్నిస్తాం. ఫలితాన్ని వ్యతిరేకంగా కొంతమేరకు భగవంతుని సహాయంకూడా వుండాలేమోనని అప్పుడప్పుడూ అనిపిస్తూవుంటుంది. మరో విషయం-కట్టు విప్పగానే ఒక్కసారే కళ్ళు తెరవకండా, మెల్లగా తెరవాలి. మీ మనసుకి నచ్చిన కాళ్ళు, మీ కళ్ళముందు వుండటం మంచిది. ప్రప్రథమంగా వారిసే మాడ్డంలో కొంత ఆనందం వుంటుంది. ఎవరు మీకు యెదురుగా వుండాలో చెప్పండి” అన్నాడు.

రామరాజు క్షణం ఆలోచించి “సుశీలను వుండవలసిందే డాక్టర్!” అన్నాడు.

కాస్తంత దూరంలో, జలజ ప్రక్కనే నుంచుని ఆసక్తితో చూస్తున్న సుశీల, విస్తుపోయింది. బావలో యీ మార్పు మెప్పుడు వచ్చిందా, అని తలపోసింది. జలజ, సుశీల కేసి చూస్తూ మందహాసం చేసింది. అయితే, సుశీల నవ్వలేదు. కాస్తంత సిగ్గుతో మొహం దించుకుంది. “పురుషో తమగావుకీ రాజు నిర్ణయం, యెంతో ఆనందం కలిగించింది. జానకికూడా మురిసిపోతూ సుశీల కేసి చూసింది.

డాక్టరు యిద్దరూ, కట్టువిప్పే ప్రయత్నంలో వుండగా జలజ సుశీలను తీసుకొచ్చి రామరాజుకి యెదురుగా నిల్పి బెట్టింది. ఆ క్షణంలో అక్కడున్న వారందరి హృదయాల్లోనూ లోక రక్తకుడైన ఆ పరమాత్ముడే మెదిలాడు. వీరన్న, తాళమ్మకూడా అదే ధ్యాసతో వున్నారు.

కట్టు విప్పబడింది. గోడగడియారం శుభసూచకంగా ‘టంగ్ టంగ్’ మంటూ పదకొండు కొట్టింది. “రాజుగారు మెల్లగా కళ్ళు తెరవండి ...” అన్నాడు ప్రభాకర్, మరో సారి హెచ్చరిస్తూ.

రామరాజు గుండెలు జోరుగా కొట్టుకుంటున్నాయి. మనసులో భగవంతుని ధ్యానించుకుంటూ, మెల్లగా కళ్ళు తెరిచాడు. అంత మసకగా వుంది.

“మసగ్గా వుంది డాక్టర్!” రుద్ధసర్వంలో అరిచాడు సుశీల గుండెలు ఝల్లుమన్నాయి. డాక్టరు యిద్దరూ తప్పింది, మిగతా వాళ్ళంతా గాబరాపడ్డారు. “ఏం భయం లేదు రాజుగారూ! మొక్కతో అలానే వుంటుంది” అంటూ

మెల్లగా కళ్ళను నులిమాడు డాక్టరు ప్రభాకర్. “ఇప్పుడు చూడండి”

రామరాజు కళ్ళువిప్పాడు. సుస్పష్టంగా కాకపోయినా యేదో ఆకృతి తన యెదుట నిలచి వున్నట్టు కనిపించింది. క్రమంగా ఆ ఆకృతి స్పష్టమయ్యింది. అతని యెదుట వున్న సుశీల కనిపించింది.

“సుశీలా!” ఆనందం పట్టలేక, అరిచాడు.

సుశీల కళ్ళనుండి ఆనందాశ్రువులు రాలినయ్యాయి. హృదయం తాపి పడింది. ‘బావా’ అంది, వుత్సాహాన్ని అరికట్టలేక. సిగ్గుతో ఆమె ముహూం యెర్రబోయింది.

అక్కడ వున్న వాళ్ళందరి కళ్ళలోను ఆనంద బాష్పాలు గిరుగిన తిరిగాయి. చుట్టూ పరికించాడు రాజు. తనకి ఆపులైన వాళ్ళంతా అక్కడే వుండటం, ఆనందం కలిగించిందతనికి.

“బాబాయ్! నాకు దృష్టి వచ్చింది బాబాయ్!” ఆనందాన్ని పట్టలేక అన్నాడు.

పురుషోత్తమరావు, రాజుదగ్గరగా వచ్చి-

“నేను చెప్పానుకదరా! నువ్వు అనవసరంగా అద్దె ర్యపడ్డావు. ముందు డాక్టరుగారికి భినందనలు తెలుపుకో!” అన్నాడు.

రామరాజు డాక్టరు ప్రభాకర్ తో కరచాలనంచేస్తూ;

“థాంక్స్ డాక్టర్; నాకు మళ్ళీ దృష్టిని ప్రసాదించారు” అన్నాడు కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా.

“దానికేం లెండి రాజగరూ; అది నా క రవ్వం. జంగా మీరు కిదృష్టవంతలు...” అన్నాడు డాక్టరు ప్రభాకర్ మందహాసంతో.

“రామరాజ గరూ! డాక్టర్ని అభినందించారు, నేనెవ్వరిది. కాని, అంతవరకూ మీకు వెలుగులావుంటూ వచ్చేసిన శీలను మర్చిపోయారు.” నవ్వుతూ గురుకు చ్చాడు రామోహన్.

“లేకు డాక్టర్ మర్చిపోలేదు. ఆమెకు నేను చెప్పి న్నాయాని ప్రయత్నించితింగా, ఆమె నివాహం చేసే ంటాను.”

సుశీల అక్కణ్ణించి జారుకోవాలని ప్రయత్నించి, ఆమె ప్రయత్నాన్ని వమ్ముచేసింది జలజ.

“మీరు యెక్కడికి వెళ్తారు సుశీలగరూ! మీకేం తెలుసు?” అంటూ జలజ బెటికి నడిచింది. ఆమె అభిప్రాయాన్ని అర్థంచేసుకున్నట్టుగ, అంతా ఒక్కసారి నవ్వేసుకున్నారు. “మళ్ళీ కలుద్దాం రాజగరూ!” అనేసి ప్రభాకర్ దుక్కిరించాడు.

“వస్తాం రాజగరూ!” రామమోహన్ కూడా ప్రయత్నించి నడిచాడు.

పురుషోత్తమరావు, జానకి జారుకున్నారు.

వీరన్నకూడా నవ్వుకుంటూ చరచరాపోయింది. అంతా అంతా యింతా కాదు.

క గదిలో నిశ్శబ్దం తాండవిస్తోంది. సుశీల శిలాలనం లేకుండా నిల్చుంది. రామరాజ ఆమెకు

చూస్తూ మెల్లగా ఆమె దగ్గరకు నడిచాడు. సుశీల సిగ్గు
మొహం ప్రక్కకి తిప్పుకుంది. ఆసిగ్గు మెరిమరింత శో
చేకూర్చింది. రాజు, ఆమె చుబుకాన్ని పట్టుకొని ఆమె
లోకి చూశాడు.

“నీకు చాలా అన్యాయంచేశాను సుశీలా! నీ
తగిన ప్రాయశ్చిత్తాన్ని అనుభవించాను. ~~నీ~~ ~~రేతుడే~~
శుభ్రుడైతేరిచాడు. నన్ను క్షమిస్తావు కదూ? చిరునవ్వు
అన్నాడు.

“అంతా బాగునకు బావా! క్షమించటానికి, ను
తప్పు చేశాని! కాని, ఒక్కటే నేను కోరేది. నేను
అనుకూలను కాదని, నువ్వు గ్రహించావంటే చాలు.”

“నిజం సుశీలా! ఇప్పుడది గ్రహించాను. ఆ అ
న్నయింతవరకూ తీసుకు వచ్చింది. నీలో స్వార్థం
తెలుసుకోవడంలో జాప్యమయ్యింది. అదే నేను
క్షమించానను” అన్నాడు మళ్ళీ. సుశీల అతని
అడ్డుపెడుతూ “ఆమాటే అనొద్దంటున్నా బా

రామరాజు ఆనందంతో ఆమెను దగ్గరకు
న్నాడు. అతని దృష్టి గోడకి తగిలించి వున్న వె
య్య చిత్రపటం మీద పడింది. ఆయన నవ్వుతున్న
నిపించింది రాజుకి తన జన్మ తరించినదనుకున్నాడు
వాగ్దానం నెరవేర్చాననుకుంది సుశీల. వా
దయాలో అమృతపు జల్లుకురిస్తోంది

వేమన గ్రంథాలయం,

మహామ ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA130B148
పుస్తకం పేరు	మతేల
తారీఖు	30/10/24
ముందు అర్హ	NO
వెనుక అర్హ	NO
మొత్తం పేజీలు	179
విద్య సైతా పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	13,14,21,22,59,60,75,76,83,84
తయారు చేసినది	Habeela
పేజీలు విడదీసినది	Sowmya
ప్యాన్ చేసినది	Sesma
పరిష్క చేసినది	THASIN
పేజీలు పరిచూపినది	
లైండ్రింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good